

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**ŞANLIURFA'DAKİ SURİYELİ SIĞINMACILARIN NEDEN
OLDUKLARI TOPLUMSAL ETKİLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Uğur KARAMAN

ŞANLIURFA - 2019

T.C.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

**ŞANLIURFA'DAKİ SURİYELİ SIĞINMACILARIN NEDEN
OLDUKLARI TOPLUMSAL ETKİLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Uğur KARAMAN

Danışman

Prof. Dr. Mithat Arman KARASU

ŞANLIURFA – 2019

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Kamu Yönetimi Anabilim Dalı 175232001 numaralı Uğur KARAMAN'nın hazırladığı "Şanlıurfa'daki Suriyeli Sığınmacıların Neden Oldukları Toplumsal Etkiler ve Çözüm Önerileri" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması, 22/07/ 2019 tarihinde, saat 10:00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

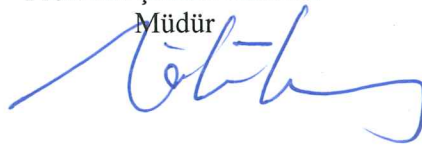
22/07/ 2019

Sınav Jürisi	Unvan, Adı Soyadı	Kanaati	İmzası
Danışman	Prof. Dr. Mithat Arman KARASU	Kabul	
Üye	Doç. Dr. Yılmaz DEMİRHAN	Kabul	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet TERZİOĞLU	Kabul	

Bu tezin Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

30.07.2019

Prof. Dr. Şevket ÖKTEN
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı: Uğur KARAMAN
Öğrenci Numarası: 175232001
Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Başlık: (Şanlıurfa'daki Suriyeli
Sığınmacıların Neden Oldukları
Toplumsal Etkiler ve Çözüm Önerileri)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans Tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 119 sayfalık kısmına ilişkin, 19/06/2019 tarihinde şahsım/danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı %17'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntıların bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığını, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

20/06/2019
Hazırlayan Öğrencinin
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 20/06/2019

Prof. Dr. Mithat Arman KARASU
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
(İmzası)

ÖZET

ŞANLIURFA'DAKİ SURIYELİ SIĞINMACILARIN NEDEN OLDUKLARI TOPLUMSAL ETKİLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

KARAMAN, Uğur

Yüksek Lisans Tezi

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mithat Arman KARASU

Temmuz, 2019, 162 sayfa

Sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyeli sığınmacılar, Türkiye'nin bütün kentlerine dağılmış durumdadır. İstanbul'dan sonra en çok sığınmacı Şanlıurfa'da kalmaktadır. Bu tez çalışmasının amacı, Mart 2011'den beri Şanlıurfa'da bulunan Suriyeli sığınmacıların neden oldukları toplumsal etkileri belirlemek ve çözüm önerileri getirmektir.

Tez çalışmasında çoklu araştırma teknikleri kullanılmıştır. İstatistiki verilerin yorumlanması, çalışma ile ilgili hukuki metinlerin incelenmesi, daha önce gerçekleştirilen niteliksel ve niceliksel araştırmaların tekrar gözden geçirilmesi, çalışma için gerçekleştirilen iki farklı anket çalışmasının yapılması ile elde edilen bulguların değerlendirilmesi ve çözüm önerilerinde bulunmasıyla son şeklini almıştır.

Anket çalışmasında, basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Anket tekniği bakımından yarı kapalı uçlu soru tipi kullanılmıştır. Anket çalışmasına; 394 Suriyeli sığınmacı ve 426 Şanlıurfalı katılmıştır. Sığınmacılara 27 soru sorulmuştur. Suriyeli sığınmacı anketi; göçün nedenleri, toplumsal etkileri, sorun alanları, vatandaşlık ve geri dönme eğilimi alt başlıklarından oluşmaktadır. Şanlıurfalılara 24 soru sorulmuştur. Şanlıurfalılarla yapılan anket çalışması; toplumsal, ekonomik ve kamusal etkiler alt başlıklarından oluşmaktadır.

Tezin ilk bölümü; göçün türleri, nedenleri, hukuki boyutu, uluslararası göç kuramları, sosyal uyum, dünyada ve Türkiye'de göç tarihi alt başlıklarından

oluşmaktadır. Tezin İkinci bölümü; Suriyeli sığınmacı göçünün gelişimi ve boyutları, Türkiye'deki mekânsal dağılımı, hukuki statüleri, toplumsal ve ekonomik sorunları alt başlıklarından oluşmaktadır. Üçüncü bölüm, anket çalışmasından oluşmaktadır. Anket çalışmasının sonuçları doğrultusunda sonuç bölümünde çözüm önerileri sunulmuştur.

Tez çalışması Şanlıurfalıların, Şanlıurfa'daki Kira fiyatlarının artması, işçi ücretlerin düşmesi, çok eşlilik, toplumsal huzursuzluk ve güvensizlik ortamının ana nedeni olarak Suriyeli sığınmacıları gördüklerini ortaya çıkarmıştır. Bu tez ayrıca Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların, dil, işsizlik ve barınma ile ilgili sorunlar yaşadıklarını buna rağmen vatandaş olmak istedikleri ve geleceklerini Türkiye'de gördükleri sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye Arap Cumhuriyeti, Kitlemel Göç, Sığınmacı, Geçici Koruma Yönetmeliği

ABSTRACT

THE SOCIAL IMPACTS OF THE SYRIAN ASYLUM SEEKERS IN ŞANLIURFA AND THE SOLUTION PROPOSALS

KARAMAN, Uğur

Master's Thesis

Department of Public Administration

Advisor: Prof. Dr. Mithat Arman KARASU

July, 2019, 162 pages

Approximately 4 million Syrian asylum seekers immigrated to all over Turkey. After Istanbul, the highest number of asylum seekers is in Şanlıurfa. The purpose of this thesis is to determine the social impacts of Syrian asylum seekers in Şanlıurfa since March 2011 and to propose some solutions to them.

Multiple research methods were used in the thesis. The thesis took its last shape by interpreting statistical data, analyzing legal texts related to the study, reviewing the qualitative and quantitative researches previously conducted, evaluating findings obtained from two different survey studies which were carried out for this research and proposing solutions to them.

In the survey study, a simple random sampling method was used. In terms of survey technique, semi-closed ended question types were used. 394 Syrian asylum seekers and 426 people from Şanlıurfa participated in this survey. 27 questions were asked to the asylum seekers. The survey on Syrian asylum seekers consists of subtitles such as causes of migration, its social effects, the problematic areas, citizenship and the tendency to go back. 24 questions were asked people from Şanlıurfa. The survey on people from Şanlıurfa consists of subtitles such as social, economic, and public effects.

The first part of the thesis consists of sub-headings such as the types of migration, its reasons and legal frame, international migration doctrines, social adaptation, and migration history in Turkey and the world. The second part of the

thesis consists of sub-titles such as the progress and size of the migration, the immigrants' spatial distribution around Turkey, their legal status, and social and economic problems. The third section consists of a survey studying. In the result section, solutions are provided according to the result of the survey.

This thesis reveals that people in Şanlıurfa see Syrian asylum seekers as the main reason for the rise in rent prices, the decrease in workers' wages, polygamy, social unrest, and insecurity in Şanlıurfa. This thesis also reveals that Syrian asylum seekers in Şanlıurfa, have difficulties in communications, employment, and finding accommodation. Nevertheless, they want to be a citizen of Turkey and see their future in Turkey.

Keywords: Syrian Arab Republic, Mass Migration, Asylum Seeker, Temporary Protection Regulation

**ŞANLIURFA'DAKİ SURİYELİ SIĞINMACILARIN NEDEN
OLDUKLARI TOPLUMSAL ETKİLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	II
ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR	XII
TABLolar LİSTESİ	XIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XVI
EKLER LİSTESİ	XVII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GÖÇÜN TANIMI VE GÖÇÜN TÜRLERİ	5
1.1.1. Göçün Tanımı	5
1.1.2. Göçün Türleri	6
1.1.2.1. İç Göçler	6
1.1.2.2. Dış Göçler	10
1.2. GÖÇÜN HUKUKİ BOYUTU	12
1.2.1. Birleşmiş Milletler Antlaşması	12
1.2.2. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi	13

1.2.3. Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi-1951)	13
1.2.4. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü	14
1.2.5. 1954 Tarihli Vatansızların Durumuna İlişkin Sözleşme	15
1.2.6. Uluslararası Hukukta Yer Alan Diğer Düzenlemeler	15
1.2.7. Göçmen, Mülteci ve Sığınmacı	15
1.2.7.1. Göçmen Kavramı	15
1.2.7.2. Mülteci ve Sığınmacı Kavramı	16
1.3. ULUSLARARASI GÖÇ KURAMLARI	17
1.3.1. Neo-Klasik Ekonominin Makro Göç Kuramı	17
1.3.2. Neo-Klasik Ekonominin Mikro Göç Kuramı	17
1.3.3. Yeni Ekonomi Kuramı	18
1.3.4. İkili İşgücü Piyasa Kuramı	18
1.3.5. Merkez Çevre Kuramı	18
1.3.6. Göç Sistemleri Kuramı	19
1.3.7. İlişiler Ağı (Network) Kuramı	19
1.4. DÜNYADA GÖÇÜN TARİHİ VE BOYUTLARI	20
1.4.1. Eski Çağ, Kavimler ve Orta Asya Göçleri	22
1.4.2. Dünya'daki Diğer Önemli Göçler	24
1.5. TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇÜN TARİHİ VE BOYUTLARI	25
1.5.1. Osmanlı Devlet Dönemi Dış Göçün Tarihi ve Boyutları	26
1.5.2. Cumhuriyet Dönemi Dış Göçün Tarihi ve Boyutları	27
1.5.2.1. Türkiye-Yunanistan Arasındaki Nüfus Mübadelesi	27
1.5.2.2. Yugoslavya Göçü	28
1.5.2.3. Bulgar Türklerinin Göçü	29
1.5.2.4. Kuzey Iraklı Kürtlerin Göçü	30

1.6. GÖÇ VE UYUM SORUNU	31
1.6.1. Uyum Sorununun Tanımı	31
1.6.2. Uyum Sorununun Yapısı ve Öğeleri	32
1.6.3. Sosyal Uyum Politikaları	33

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SIĞINMACILARIN GENEL DURUMU

2.1. SURİYELİ SIĞINMACI GÖÇÜNÜN GELİŞİMİ VE BOYUTLARI	36
2.1.1. Suriye Arap Cumhuriyeti	36
2.1.2. Arap Baharı ve Suriye	38
2.1.3. Türkiye'ye Suriyeli Sığınmacı Göçü	39
2.2. SURİYELİ SIĞINMACI GÖÇÜNÜN TÜRKİYE'DE MEKÂNSAL DAĞILIMI	43
2.3. SURİYELİ SIĞINMACILAR VE HUKUKİ STATÜLERİ	47
2.3.1. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Öncesi Dönem	47
2.3.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	49
2.3.3. Geçici Koruma Yönetmeliği	50
2.4. SURİYELİ SIĞINMACILARIN TÜRKİYE'DE KARŞILAŞTIKLARI TOPLUMSAL VE EKONOMİK SORUNLAR	53
2.4.1. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu ve Kayıp Nesil Riski	54
2.4.2. Suriyeli Sığınmacıların Yaşadığı Ekonomik Sorunlar	57
2.4.3. Suriyeli Sığınmacıların Yaşadığı Sağlık Sorunları	59
2.4.4. Suriyeli Sığınmacıların Konut Sorunu	60
2.4.5. Suriyeli Sığınmacı Kadın ve Çocukların Yaşadığı Sorunlar	61
2.4.6. Kamu Hizmet Yükü	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASININ KONUSU, AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

3.1. ALAN ARAŞTIRMASININ KONUSU, AMACI VE KAPSAMI	65
3.2. ALAN ARAŞTIRMASININ YÖNTEMİ	66
3.3. SURİYELİ SIĞINMACI ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	68
3.3.1. Kişisel Bilgiler	68
3.3.2. Göçün Nedenleri	70
3.3.3. Toplumsal Etkiler	74
3.3.4. Suriyeli Sığınmacıların Sorun Alanları	78
3.3.5. Suriye'ye Geri Dönme Eğilimi, Hukuki Statü ve Vatandaşlık	82
3.4. YEREL HALK ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	85
3.4.1. Kişisel Bilgiler	85
3.4.2. Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Etkileri	87
3.4.3. Suriyeli Sığınmacıların Ekonomik Etkileri	94
3.4.4. Suriyeli Sığınmacıların Kamusal Etkileri	97
SONUÇ	104
KAYNAKÇA	108
EKLER	

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Başkanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BP	Baas Partisi
Çev.	Çevirmen
Ed.	Editör
GBM	Geçici Barınma Merkezi
GEM	Geçici Eğitim Merkezi
GİGM	Göç İdare Genel Müdürlüğü
GKS	Geçici Koruma Statüsü
GKY	Geçici Koruma Yönetmeliği
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
SAC	Suriye Arap Cumhuriyeti
SUY	Sosyal Uyum Programı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	ve benzeri
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
yy.	Yüzyıl

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyet Dağılımı	42
Tablo 2: Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sığınmacıların Yaş Gruplanması	42
Tablo 3: Suriyeli Sığınmacıların En Fazla Bulunduğu On Beş Kent	44
Tablo 4: Sınır İllerindeki Suriyeli Sığınmacı Sayısı	45
Tablo 5: Yıllara Göre Yabancılara Konut Satışları	61
Tablo 6: Göç Etme Nedeniniz Nedir?	70
Tablo 7: Şanlıurfa'ya Göç Etme Nedeniniz?	71
Tablo 8: Ne Zamandan Beri Şanlıurfa'da İkamet Ediyorsunuz?	72
Tablo 9: Öncelikli İhtiyacınız Nedir?	73
Tablo 10: Psikolojik Yardım Aldınız mı?	.74
Tablo 11: Şanlıurfalıların Suriyelilere Karşı Tutumunu Nasıl Değerlendiriyorsunuz?	74
Tablo 12: Şanlıurfalılarla İletişimi Engelleyen En Önemli Faktör Nedir?	75
Tablo 13: Şanlıurfa'daki Kamu Kurumlarının Suriyelilere Karşı Tutumunu Nasıl Değerlendiriyorsunuz?	.76
Tablo 14: Türkçe Öğrenmeye Çalışıyor Musunuz?	76
Tablo 15: Çocuğunuzun Türk Biriyle Evlenmesini İster Misiniz?	77
Tablo 16: Cinsiyet Durumu ve Çocuğunuzun Türk Biriyle Evlenmesini İsteyip-İstememe Eğilimi	78
Tablo 17: Barınma ile İlgili Yaşadığınız En Önemli Sorun Nedir?	78
Tablo 18: Eğitim ile İlgili Yaşadığınız En Önemli Sorun Nedir?	79
Tablo 19: Sağlıkla ile İlgili Yaşadığınız En Önemli Sorun Nedir?	80
Tablo 20: Sosyal Uyum ile İlgili Yaşadığınız En Önemli Sorun Nedir?	81
Tablo 21: Suriye'ye Geri Dönmeyi Düşünüyor Musunuz?	82
Tablo 22: Türkiye'deki Hukuki Statünüzü Biliyor Musunuz?.	83

Tablo 23: Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olmak İster Misiniz?	83
Tablo 24: Türkiye'nin Yaptığı Yardımlar Yeterli Mi?	84
Tablo 25: Suriyelilere İlişkin Kanaatinizi Aşağıdakilerden Hangisi En İyi Şekilde İfade Eder?	87
Tablo 26: Suriyelilerle İletişimi Engelleyen En Önemli Faktör Nedir?	88
Tablo 27: Türkiye'nin Suriyelilere Yaptığı Yardımlar Yeterli Mi?	.89
Tablo 28: Suriyelilere Yardımda Bulundunuz Mu?	89
Tablo 29: Çocuğunuzun Suriyeli Biri İle Evlenmesini Tercih Eder Misiniz?	90
Tablo 30: Şanlıurfa'daki Suriyelilerle Kültürel Olarak Benzemekte Misiniz?	90
Tablo 31: Suriyelilerin Şanlıurfa'ya Uyum Sağlayacağını Düşünüyor Musunuz?	91
Tablo 32: Şanlıurfalıların Suriye Karşı Tutumuna İlişkin Kanaatinizi Aşağıdakilerden Hangisi En İyi Şekilde İfade Eder?	92
Tablo 33: Şanlıurfa'daki Suriyelilerin Trafikte Sorun Oluşturduğunu Düşünüyor Musunuz?	93
Tablo 34: Şanlıurfa'daki Suriyelilerin Kentteki Dilenci Sayısını Artırdığını Düşünüyor Musunuz?	93
Tablo 35: Şanlıurfa'daki Suriyelilerin Kira ve Ev Fiyatlarını Artırdığını Düşünüyor Musunuz?	94
Tablo 36: Şanlıurfa'daki Suriyelilerin Kamu Hizmet Yükünü Artırdığını Düşünüyor Musunuz?	95
Tablo 37: Şanlıurfa'daki Suriyelilerin İşsizliği Artırdığını Düşünüyor Musunuz?	96
Tablo 38: Suriyelilere Vatandaşlık Verilmesi ile İlgili Nasıl Bir Düzenleme Yapılmalıdır?	97
Tablo 39: Suriyelilerin Eğitimi ile İlgili Nasıl Bir Düzenleme Yapılmalıdır?	99
Tablo 40: Suriyelilerin Çalışma Hakkı ile İlgili Nasıl Bir Düzenleme Yapılmalıdır?	101

Tablo 41: Suriyelilerin Türkiye'de Kalıcılığına İlişkin Kanaatinizi Aşağıdakilerden Hangisi En İyi Şekilde İfade Eder?

103

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yıllara Göre Türkiye’de Bulunan Suriyeli Sığınmacı Sayısı

41

EKLER LİSTESİ

EK-1: T.C Şanlıurfa Valiliği Anket İzin Kararı	ek s.1
EK-2: Suriyeli Sığınmacı Anket Formu	ek s.3
EK-3: Yerel Halk Anket Formu	ek. s.11

GİRİŞ

17 Aralık 2010'da Tunuslu seyyar satıcı, Muhammed Bouazizi adlı gencin elinden alınan arabasına tepki olarak kendisini yakarak intihar etmesiyle ile Arap ülkeleri içinde kitlesel gösteriler başlamıştır. Literatüre *Arap Baharı* olarak geçen halk devrimleri; Suudi Arabistan, Moritanya, Umman, Irak, Fas ve Lübnan'da küçük çapta; Mısır, Libya, Bahreyn, Tunus, Cezayir ve Suriye'de büyük çapta olmak üzere bütün Arap dünyasını etkilemiştir. Halk ayaklanmaları, silahlı çatışmalar ve mitingler sonucu bazı ülkelerde rejim değişikliğine bazı ülkeler de ise iç savaşa yol açmıştır (Erdoğan, 2018a, s. 1-24).

Arap dünyasını etkisi altına alan süreç 2011 yılının Mart ayında Suriye'ye sızramıştır. Dera kentinde başlayan özgürlük ve demokrasi taleplerine Baas Rejimi tarafından sert bir şekilde müdahale edilmiştir. Suriye kısa bir zaman dilimi içinde rejim karşıtları ve rejim yanlıları arasında kanlı çatışmalarının yaşandığı bir coğrafyaya evirilmiştir. Küresel ve bölgesel aktörler arasındaki çıkar farklılığı Suriye'de çözümü zorlaştıran temel etkindir (Ataman, 2012, s. 24-25).

Suriye, Türkiye'nin en uzun kara sınır komşusudur. Suriye'deki iç savaş insanlık tarihinin en büyük krizlerinden biridir. Şüphesiz bu krizin öncelikle Suriye'ye komşu olan Türkiye, Ürdün, Irak, Mısır ve Lübnan'ı doğrudan etkilemiştir (Şirin and Şirin, 2015, s. 5). Birleşmiş Milletlerin (BM) tahminine göre; Suriye iç savaşında 400 binden fazla insan yaşamını yitirmiştir. İç savaştan önce 22 milyon nüfusa sahip olan Suriye'de 6 milyondan fazla insanın ülkesini terk etmek zorunda kaldığı ve 7 milyondan fazla insanın ülke içinde yer değiştirdiği ifade edilmiştir (ntv.com.tr, 13.04.2019).

Asya ve Avrupa arasında bir geçiş ülkesi olması Türkiye'nin coğrafi konumunun bir sonucudur. Bu coğrafi konum Türkiye'yi Afrika ve Ortadoğu'dan gelen göçmenler için hem önemli bir hedef ülke hem de önemli bir transit ülke haline getirmektedir. 1989'da Bulgar Türklerinin göçü, 1991 Kuzey Iraklı Kürtlerin göçü ve 2011'de Suriyelilerin göçü Türkiye'ye yönelen kitlesel mülteci akınlarıdır (Erdoğan, 2015, s. 295-310).

Suriye iç savaşının başlamasıyla beraber 29 Nisan 2011'de Hatay'ın Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından giriş yapan 252 kişilik grup geçici olarak spor salonuna yerleştirilmiştir. Uygulanan açık kapı politikası, demokratik yapısı ve coğrafi yakınlığı Türkiye'nin Suriyeliler tarafından tercih edilmesinin nedenleri arasındadır. 4 Nisan 2019 itibarıyla Geçici Barınma Merkezlerinde bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 139 bin 833, Geçici Koruma Kapsamında bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı ise 3 milyon 630 bin 767'dir (goc.gov.tr, 11.04.2019). Türkiye, çağın en büyük insani acil durumu olarak nitelenen Suriyeli sığınmacılara sekiz yıllık süreçte 32 milyar dolar yardım yapmıştır (cnnturk.com, 17.09.2018).

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD) Suriyeli sığınmacıların kaldığı kamplardan sorumlu kurumdur. Kızılay ise çadır kentlerin kurulumundan sorumludur. İçişleri, Dışişleri, Gıda Tarım ve Hayvancılık, Milli Eğitim, Hazine ve Maliye, Ulaştırma Bakanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı, bölge valilikleri, Gümrük Müsteşarlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Kızılay koordineli bir şekilde çalışmaktadır. Kamu kurum ve kuruluşları arasındaki koordinasyonu sağlamak amacıyla Gaziantep'te görev yapan bir koordinatör vali atanmıştır (afad.gov.tr, 11.04.2019).

Suriye iç savaşından en çok etkilenen kentler sınır kentleridir. Şüphesiz Şanlıurfa bu kentlerin başında gelmektedir. Şanlıurfa'da konuşulan 3 farklı dil (Türkçe, Kürtçe ve Arapça) Suriye'de de konuşulmaktadır. Suriyelilerinin, Şanlıurfa'da akrabaları bulunmaktadır (Karasu, 2016, s. 996). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre kentin nüfusu 2 milyon 35 bin 809'dur (tuik.gov.tr, 25.04.2019). Şanlıurfa'daki GBM'lerde (Ceylanpınar, Akçakale, Suruç ve Harran) bulunan Suriyeli Sığınmacı Sayısı 41 bin 412'dir (afad.gov.tr, 11.04.2019). Kentte bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı ise 449 bin 19'dur. Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların kent nüfusuna oranı ise %22,06'dır. Suriyeli Sığınmacılar Şanlıurfa'nın sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını etkilemiştir. Şanlıurfa, İstanbul'dan sonra en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır (goc.gov.tr, 11.04.2019).

Tezde, Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların neden oldukları toplumsal etkiler ele alınmış ve çözüm önerileri sunulmuştur. Suriye iç savaşı Gaziantep, Kilis,

Mardin, Hatay ve Şanlıurfa gibi sınır illeri üzerinde farklı toplumsal etkilere yol açmıştır. Kira fiyatlarındaki artış, toplumsal çatışma, çok eşlilik, dilencilik, toplumsal uyum sorunu ve işsizlik bu sorunların bir kaçına örnektir.

Tezin birinci bölümünde göç ve türleri sığınmacı, mülteci gibi kavramlar açıklanmıştır. Göçün hukuki boyutu ele alınmıştır. Türkiye'deki ve dünyadaki göç tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Türkiye'de dış göçün tarihi ve boyutları ile uyum sorunu birinci bölümde ele alınan diğer başlıklardır.

Tezin ikinci bölümünde Suriyeli sığınmacıların neden olduğu göçün gelişimi ve boyutu, Türkiye'deki mekânsal dağılımı, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların hukuki statüleri ve Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'de karşılaştıkları ekonomik ve toplumsal sorunlar açıklanmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde Suriyeli sığınmacılar ve Şanlıurfalılarla anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasına 394 Suriyeli sığınmacı ve 426 Şanlıurfalı olmak üzere 820 denek ile gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması, basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Anket tekniği bakımından yarı kapalı uçlu soru tipi kullanılmıştır. Anket Çalışmanın kapsamı Şanlıurfa kent merkezi olarak kabul edilmiştir. Kent merkezinden kastedilen alan, Karaköprü, Eyyübiye ve Haliliye ilçe belediyelerinin sınırlarıdır. Anket evreni on sekiz yaşını geçmiş Şanlıurfa merkezde yaşayan yerel halk ve Suriyeli sığınmacılardan oluşmaktadır. Şanlıurfa kent merkezinin Nüfusu TÜİK verilerine göre 921 bin 978'dir. Anket evrenine giren Şanlıurfalıların sayısı 525 bindir (tuik.gov.tr, 25.04.2019). Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacı sayısı 449 bin19'dur. GBM'lerde bulunan 41.412 Suriyeli sığınmacı çalışmanın evreni içinde yer almamaktadır. Anket evrenine giren Suriyeli sığınmacı sayısı yaklaşık 125 bindir (goc.gov.tr, 11.04.2019).

Örnekleme sayısı %5 yanılma payı kabul edilerek 384 deneğe denk gelmektedir. İstatistiksel verilerin yorumlanmasında SPSS adlı veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların neden oldukları toplumsal etkiler dört başlık altında toplanmıştır. Bunlar, ekonomik, sosyal, güvenlik ve idari etkilerdir. Ortaya çıkan veriler ışığında Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların neden oldukları toplumsal etkilere çözüm önerileri getirilmiştir.

Sosyo-kültürel farklılıkların neden olduğu toplumsal olaylar Suriyeli sığınmacı konusunda var olan sıkıntıların boyutlarının büyümesine neden olmaktadır. Şanlıurfa'nın hem sosyal, ekonomik hem de kültürel yapısı üzerinde sığınmacılar giderek daha etkin hale gelmektedir. Tezde, Suriyelilerin neden oldukları bu etkiler farklı boyutlarıyla ele alınmıştır.

Şanlıurfalılar, sığınmacıların ucuz işgücü, kira, ev, gıda fiyatlarını artırdığını düşünmektedir. Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacılar ise ucuza çalışmaktan ve kira fiyatlarının yüksekliğinden yakınmaktadır. Göç, iki toplumu ekonomi başta olmak üzere birçok alanda karşı karşıya getirmiştir. Suriye iç savaşının uzaması ve sığınmacıların misafirlikten kalıcılığa evirildiği göz önüne alındığında, toplumsal uyuma yönelik çalışmalar ivedilikle uygulanmaya konulmalıdır. Çalışma, sığınmacıların Şanlıurfa kenti üzerinde yaratmış olduğu toplumsal etkilerin belirlemek ve çözüm önerileri sunarak öğretici sonuçlar elde ederek sürece katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GÖÇÜN TANIMI VE GÖÇÜN TÜRLERİ

1.1.1. Göçün Tanımı

Göçün tanımlanmasındaki temel zorluk farklı disiplinlerin ortak çalışma alanına girmesidir. Bu disiplinlerin birbirinden farklı bakış açılarına sahip olması göçün tanımlanmasını karmaşıklaştırmıştır. Örneğin coğrafya bilimi göçü, mekân ve zaman açısından değerlendirirken; ekonomi bilimi, göçün ortaya çıkardığı iktisadi etkilerini incelemekte; toplum bilimi ise göç hareketliliği ile toplumda ortaya çıkan değişimi araştırmaktadır (Özcan, 2017, s. 185). Birçok farklı disiplinleri ilgilendiren Göç en basit anlamıyla, bireylerin gönüllü ya da zorunlu olarak yaşadığı yerleşim biriminden başka bir yerleşim birimine yerleşim amacı taşıyan hareketidir. Coğrafi mekân değişikliği olarak tanımlanan göç, toplum yapısını siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel olarak değiştiren nüfus hareketidir (Özer, 2004, s. 11).

Göç, toplumsal değişim ile birlikte kolektif bir eylemdir. Göç edilen ve göç alan ülkeler; ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve siyasi yönden etkilenmektedir (Castles, Haas ve Miller, 2008, s. 289). Göç olgusuyla beraber dünya durağan bir yapıdan dinamik bir yapıya evrilmiştir. Göç toplumda meydana gelen değişimlerin en temel unsuru olarak kabul edilir. Toplumlar birbirinden farklı dil, kültür, fiziki yapı ve dine sahiptir. Toplumların farklılığı göç ile beraber bir arada yaşama ve birbirlerini etkilemelerine zemin hazırlamıştır (Karpas, 2017, s. 9).

Toplumlar tarih boyunca farklı nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalmıştır. Göçler, savaş, doğal afet ve sürgün gibi zorunlu nedenlere bağlı olabileceği gibi daha iyi bir yaşam standartlarına erişebilmek amacıyla gönüllü bir şekilde de yapılmıştır (Yılmaz, 2014, s. 1685). Tarih boyunca göç, toplumların temellerini derin bir şekilde etkileyen sosyolojik bir olgu olmanın yanı sıra siyasi ve güvenlik olgu boyutunu da kazanmıştır (Şener, 2017, s. 3-5).

1.1.2. Göçün Türleri

Tarih boyunca göçler; ekonomik, siyasi, teknolojik ve sosyo-psikolojik nedenlerden kaynaklanmıştır. Nüfus artışı ile beraber aynı oranda artmayan besin üretimi insanların daha verimli ürün elde edebilecekleri alanlara doğru göç etmesine yol açmıştır. Tarihsel süreç içinde iklimde meydana gelen kısa, orta ve uzun soluklu değişimler ile insan ve hayvan besininin yeterli şekilde üretilmemesi göçe neden olmuştur (Karpaz, 2017, s. 76).

Dini farklılıklar tarihsel süreçte kimi göçlerin ana nedeni olabilmiştir. İnançlarını daha özgür bir biçimde yaşamak isteyen bazı Protestan gruplar Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) göç etmiştir. 1492 yılında Müslüman ve Yahudilerin göçe zorlanması dini farklılıklarının bir sonucudur. XIX. ve XX. yüzyıllarda siyasi nedenlerden kaynaklı göçler olmuştur. Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan'ın Müslümanlara ve Türklere yönelik uygulamaları göç ile sonuçlanmıştır. 1947 yılında dini nedenlerden dolayı Pakistan ve Hindistan ikiye ayrılmış ve kısa bir zaman dilimi içinde 7 milyon insan göç etmek zorunda kalmıştır (Karpaz, 2017, s. 76).

Göçler oluşuma göre ilkel, zorunlu, serbest, kitlesel ve bireysel göç, ülke sınırına göre göçler ise iç ve dış göç, Süresine göçler ise Mevsimlik ve sürekli göçler olarak ayrılmaktadır (Özdemir, 2008, s. 19-23). Göçler hem kapsam ve içerik hem de nitelik bakımından farklılık gösterir. Göçün etkileri kısa, orta ve uzun vadede değişiklik göstermektedir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 11). Göç türleri, iç göçler ve dış göçler şeklinde ayrılacaktır. İç göçler, emek göçleri, zorunlu göçler, gönüllü göçler, mevsimlik göçler ve sürekli göçlerden oluşmaktadır. Dış göçler ise, beyin göçü, mübadele göçü ve işçi göçlerinden oluşmaktadır (Sayın, Uslanmaz ve Aslangiri, 2016, s. 2-5).

1.1.2.1. İç Göçler

Bir ülkenin sınırları içerisinde çeşitli nedenlerden dolayı gerçekleşen göç türüdür (Özer, 2004, s. 24). İç göç bir ülkedeki nüfusun yer değiştirme olayıdır (Koçak ve Terzi, 2012, s. 169). İç göçler, bir ülkenin sınırları içerisinde farklı şekilde gerçekleşebilmektedir (Sayın vd., 2016, s. 2). İç göç, bir kentten başka bir kente, bir bölgeden başka bir bölgeye, kırsal alandan kente ve kentten kırsal alana olmak üzere

gerçekleşir (Özer, 2004, s. 24). İç göç, bölgelerin, kentlerin ve kırsal alanların nüfus oranlarında bir değişikliğe yol açmakla birlikte ülkedeki nüfusu değiştirmez. Bir ülkedeki kentler, bölgeler, kırsal alanlar hem ekonomik ve teknolojik hem de siyasi ve Sosyo-psikolojik bakımından birbirinden farklı niteliklere sahiptirler. İç göçler genellikle kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru gerçekleşmektedir. Kırsal alanın itici etmenleri kentsel alanın çekici etmenleri iç göçün temel nedenini oluşturur. Mevsimlik göçler, zorunlu-gönüllü göçler ve emek göçü iç göç türlerini oluşturmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012, s. 169-173).

Türkiye’de iç göç süreci 1950’li yıllarla beraber ortaya çıkmıştır. İç göç, Türkiye’yi, iktisadi, toplumsal, güvenlik ve diğer birçok alanı doğrudan etkilemiştir. İç göç, çarpık kentleşme, trafik sorunları, işsizlik ve asayiş gibi birçok sorunu beraberinde getirmiştir. İç göç hızı zaman içinde düzensiz bir şekilde artarak devam etmiştir. Bu düzensiz artış kentlerin yeterli olmayan altyapısı ve ekonomisi üzerinde baskı yaratmıştır (Yüceol, 2011, s. 31).

İç göçlerin nedenleri tarihsel süreç içinde farklılık göstermektedir. 1923-1950 dönemi; Cumhuriyetin ilanı ile beraber başlayan ulusal kimlik arayışı çerçevesinde ve doğrudan devletin yönlendirilmesi sonucu ile iç göçler olmuştur. Bu dönemde; tarımdaki işgücü eksikliğini gidermek ve ayrılıkçı isyanların önün geçmek amacıyla ülke içinde yer değişimleri yaşanmıştır. Bu dönemin ideolojisi iç göçlerin ana nedenini oluşturmaktadır. Amaç; Türk milli kimliği etrafında homojen bir nüfus yaratmaktır (Özbay ve Yücel, 2001, s. 6).

1950-1980 dönemi; emek göçü dönemidir. Tarımda uygulamaya konulan modern politikalar ve kırdan kentte kitlesel bir şekilde gerçekleşen göç hareketleri ilk emek göçü dalgası olarak tanımlanmaktadır. 1960’lı yıllarla beraber hükümetlerin ithal ikameci sanayi politikası göçü kırsal alandan kentsel alanlara doğru çekmiştir (Özbay ve Yücel, 2001, s. 12). 1985-1996 döneminde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde güvenlik nedeniyle yaşanan zorunlu göçlerle beraber devam etmiştir (HÜNEE, 2006, s. 5).

Tarımda makineleşme, kentlerin çekici, kırsal alanların itici özellikleri, bölgesel kalkınma politikaları ve ulaşımın gelişmesi iç göç sürecinde önemli rol oynamıştır. Türkiye’de, 1980-1995 döneminde nüfusun % 9,3’üne denk gelen 3,6

milyon kişi ve 1995-2000 döneminde ise nüfusun %11'ine denk gelen 6,7 milyon kişi göç etmiştir. Kentler arasındaki g eden nüfus 1965-2000 döneminde 21,1 milyondur. 1975-1990 döneminde Kocaeli ve İstanbul en çok güç alan kentler olmuştur. 1995-2000 ise Tunceli ve Tekirdağ göç hızı en yeksek olan kentler olmuştur. 1975-1980 döneminde Kars ve 1980-2000 dönemine Tunceli vermiş olduğu g hızı en fazla kent olmuştur (DPT, 2008).

Geçici g, birey ve grupların, yılın belirli bir süresini geçici bir şekilde çalışmak veya tatil yapmak amacıyla gerçekleştirdiği g türüdür (Sağlam, 2006, s. 34). Gn niteliğini belirleyen en önemli etken ise gn sresidir. Tarım, hayvancılık ve Turizm sektöründe çalışmak amacıyla 3-6 aylığına g edilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 169). Mevsimlik göçler, g alan ve güç veren kentleri ekonomik olarak etkilemektedir. G alan kentler mevsimlik gten olumlu bir şekilde etkilenirken g veren kentler ise mevsimlik gten olumsuz bir şekilde etkilenmektedir (Günay, Atılđan ve Serin, 2017, s. 42-43).

Türkiye'de mevsimlik göçler 1950'li yıllarla beraber yoğunlaşmıştır. 1950'li yılların temel özelliği; tarımda makineleşme, işsizliğin artışı ve sanayinin hızlı bir şekilde gelişmesidir. Kırsal alanda meydana gelen nüfus artışı sonucu tarım alanları yetersiz olmaya başlamış ve ulaşım da meydana gelen iyileştirmeler insanları gce zorlamıştır. Bu durum insanların bireysel veya aileleri ile birlikte 3-4 aylık gibi kısa süreli olacak şekilde g etmeye başlamıştır (z ve Bulut, 2013, s. 95).

Mevsimlik g; tarımın yoğun bir şekilde yapıldığı ve turizmin gelişmiş olduğu alanlara doğru kısa bir süreliğine gerçekleştirilen g türüdür. Tarımın neden olduğu mevsimlik gte; Doğu, Güneydoğu ve Orta Anadolu bölgelerindeki insanların genellikle aileleriyle beraber yılın 3-4 aylık sürecini havuç, pamuk, fındık, şekerpancarı, tütün, çay ve üzüm tarımının yoğun bir şekilde gerçekleştirildiği Karadeniz, Çukurova, Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgelerine yapmaktadır. Mevsimlik g, ekim, dikim, sulama ve hasat dönemlerinde gerçekleşmektedir (z ve Bulut, 2013, s. 95).

Emek gleri hem tayin sonucu g etmek zorunda kalan birey ve grupların hem de daha iyi yaşam standartlarına erişmek için birey ve grupların iş bulmak amacıyla gerçekleştirmiş olduğu g türüdür (Erol ve Ersever, 2014, s. 50). Emek

göçü, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülke, bölge ve kentlerden gelişmiş ülke, bölge ve kentlere doğru yapılmaktadır. Emek göçleri zaman bakımından; geçici ve kalıcı olabilmektedir (Sayın vd., 2016, s. 3).

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Avrupa'da endüstrileşme ile beraber işgücü ihtiyacı artmıştır. Savaştan sonra ikiye ayrılan Almanya işgücüne ihtiyaç duyan ülkelerin başında gelmektedir. Vasıflı ve vasıfsız işçi grupları; İtalya, İspanya Türkiye ve Yunanistan'dan Almanya'ya göç etmiştir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014, s. 181). Türkiye'de emek göçü tarihi 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine 1960'lı yıllarla beraber işçi gönderilmeye başlanmıştır (Yıldırımoglu, 2005, s. 2-3). Almanya Federal Cumhuriyeti ile 30 Ekim 1961 tarihinde İşgücü Anlaşması imzalanmıştır. Avrupa Birliği'ndeki en kalabalık Türk nüfusu 3,5-4 milyon ile Almanya'dadır (Palat, 2014, s. 50).

Sovyet Sistemini dağılması ile beraber özellikle kadınlar, işsizlik, yoksulluk aile içi şiddet ve boşanmalar nedeniyle göç etmek zorunda kalmıştır. Daha iyi yaşam koşullarına erişebilmek amacıyla Avrupa'ya ve Türkiye'ye göç etmişlerdir. Özellikle kadınların fuhuş ve ev hizmetlerinde çalışması göç edilen ülkeler için birer sorun haline gelmiştir. Oysa yapılan araştırmalar göç eden kadınların; Yükseköğretim eğitimine sahip ve meslek sahibi olmalarına karşın fuhuş ve ev hizmetlerinde çalışmak zorunda kalmaları, beyin israfına yol açmaktadır (Ulutaş ve Kalfa, 2009).

Zorunlu göç; birey ve grupların isteği dışında gerçekleşen göç türüdür. Ekonomik, sosyal ve politik olarak etkilenen birey ve grupların göç etmek zorunda kaldığı ve toplumun tüm katmanlarını kapsamaması bu göç türünün başlıca özellikleri arasındadır (Ağır ve Sezik, 2015, s. 98-99). Gönüllü göçler ise birey ve grupların herhangi bir baskı olmaksızın tamamen kendi iradeleri doğrultusunda aldıkları kararla göç etmeleri olarak tanımlanır (Koçak ve Terzi, 2012, s. 171).

Zorunlu göç hem imparatorluk ve devletleri hem de toplum ve toplulukları sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal alanlarda derin bir şekilde etkileyen olayları beraberinde getiren göç türüdür. Zorunlu göç, göçü yaratan ülkeyi ve göçün etkisi altında olan ülkeyi derin bir şekilde etkilemektedir. Zorunlu göç, küresel bir olgu olarak bütün dünyayı sınır tanımadan etkisi altına almıştır (Kale, 2015, s. 155-156).

Zorunlu göç, büyük toplumsal değişimleri ve kültürel travmaları beraberinde getiren bir göç türüdür (Tekin, 2011, s. 93).

Zorunlu göçler Türkiye'nin, toplumsal ve siyasal tarihinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Türkiye ülke dışında göç alan ve ülke dışına göç veren coğrafi bir konumda bulunmaktadır. 1860'lı yıllarda Kafkas göçü, Ermenilere yönelik Tehcir Kanunu, Yunanistan ile yapılan Nüfus mübadelesi, 1937-1938 tarihinde Dersim ayaklanması sonucu meydana gelen göç, 1964 tarihinde Kıbrıs olayları sonucu göç eden Rumlar ve 1980'li yıllarla Balkan ülkelerinden gelen göçler zorunlu göçlere örnektir (Açıkgöz ve Güneri gök, 2015, s. 327).

Türkiye'de zorunlu göç tarihi 1980'li yıllara dayanmaktadır. Zorunlu göç ülke içinde ilan edilen sıkıyönetim ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan iç çatışmalar sonucu gerçekleşmiştir. Fiziki güvensizlik ortamı ve maddi yoksunluk göçün temel nedenlerini oluşturmaktadır (Yüceşahin ve Özgür, 2006, s. 16-23). Adıyaman, Ağrı, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van kentlerinden batı kentlerine doğru göç gerçekleşmiştir. Bu kentlerdeki toplam nüfusun % 16'sı göç etmiştir (HÜNEE, 2006, s. 107-108).

1.1.2.2. Dış Göçler

Dış göçler bir ülkeden başka bir ülkeye gönüllü veya zorunlu nedenlerden dolayı yapılan bir göç türüdür. Haberleşme ve ulaşım alanındaki ilerlemeler dış göçü artırmıştır. Birey ve grupların daha iyi yaşam olanaklarına erişmek için gönüllü nedenlerle yapılabileceği gibi, bütün toplumu etkileyen kıtlık, savaş, doğal afetler ve terör gibi zorunlu nedenlerden dolayı da dış göç eyleminde bulunurlar. İşçi göçü, Mübadele göçü ve beyin göçü dış göç türlerini oluşturmaktadır (Çakır, 2011, s. 210).

Türkiye, 1989 yılında Bulgaristan'dan gelen Türk ve Pomak kökenli 300 bini aşkın sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. 1991 yılında Saddam Hüseyin ile ordusunun zulmünden kaçan çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu sığınmacılara ev sahipliği yapmıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015, s. 297). Son kitlesel göç ise Suriye'den gerçekleşmiş ve sayıları 4 milyona yaklaşmıştır (Karasu, 2018c, s. 53).

Beyin göçü; yetenekli işgücüne sahip olan birey ve grupların az gelişmiş bir ülkeden gelişmiş bir ülkeye veya gelişmiş bir ülkeden gelişmiş bir başka ülkeye yaptıkları göç türüdür (Erol ve Ersever, 2014, s. 51). Beyin göçü bir ülkenin sınırları içinde yapıldığında iç göçler grubuna bir ülkenin sınırları dışına yapıldığında ise dış göçler grubuna girmektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 173). 1960'lı yıllarda başlayan beyin göçü, bilim adamları, doktor ve mühendisler arasında yaygın olan bir göç türüdür (Yıldırımoglu, 2005, s. 4). Beyin göçü, hem beşeri sermayenin kaybı anlamına gelmekte hem de ülkenin gelişim hızının yavaşlanmasına yol açmaktadır (Sayın vd., 2016, s. 3). Beyin göçü ülkeler arasındaki gelişmişlik farkına doğrudan etki eden bir göç türüdür (Kaya Muammer, 2003, s. 1-4).

İşsizlik, düşük ücret, siyasi istikrarsızlık, bilimsel gelenek, kültür eksikliği yüksek kariyer beklentisi, atama ve yükseltmelerde kayırma, nitelik kazanma ve kötü çalışma koşulları beyin göçünün itici nedenlerini oluşturmaktadır. Daha iyi bir yaşam, ücret, daha iyi çalışma koşulları ve saygınlık çekici nedenlerin bir kaçına örnektir. 1990 sonrası, Rusya ve doğu bloğunun parçalanmasıyla nitelikli iş gücü çeşitli Avrupa ülkelerine ve ABD'ye göç etmiştir. Almanya gibi bazı Avrupa ülkeleri beyin göçünü teşvik edici politikalar üretmektedir. ABD, Kanada, İngiltere, Fransa ve Almanya beyin göçü alan ülkelerin başında gelmektedir. Türkiye ise gelişmiş ülkelere beyin göçü veren ülkelerin başında gelmektedir (Yalçınkaya, 2017).

İş amaçlı göçler, ülke içinde yapılabileceği gibi ülke dışına da yapılabilmektedir. Gelişmiş ülkeler ucuz iş gücüne gereksinim duyarken geri kalmış Ülkelerde ise ucuz ve vasıfsız işçi mevcuttur. Gelişmiş ülkeler işgücü ihtiyacını geri kalmış veya gelişmekte olan ülkedeki birey ve grupların göçü sonucu elde etmektedir (Sayın vd., 2016, s. 3).

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında öncelikli amaç yıkılan Avrupa ekonomisini yeniden kurmaktır. Bu amaçla eksik olan işgücü ihtiyacı gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere alınma yoluna gidilmiştir. Türkiye'den Almanya'ya giden birey ve gruplar bu göç türü örneklerinden biridir (Yıldırımoglu, 2005, s. 4-8).

Alman hükümeti, İtalya ile 20 Aralık 1955'de, İspanya ile 29 Mart 1960'da ve 30 Mart 1960'da Yunanistan ile işçi ihtiyacını karşılamak için anlaşma yapmıştır. 1961 senesinde Almanya'ya giden ilk Türk kafilesi, 1430 erkek ve 46'sı kadın olmak

üzere sadece 1476 kişiden oluşmuştur. 1973'te hem petrol krizi hem de ekonomik kriz nedeniyle Almanya işçi alımını durdurmuştur. Almanya 1983'te işçilerin geri dönüşü için teşvik politikalarını uygulamaya sokmuştur (Yıldırımoglu, 2005, s. 4-8).

Kelime anlamı değiş- tokuş olan mübadele, bir anlaşmanın hükümlerine göre ülke nüfuslarının karşılıklı bir şekilde yer değiştirme olayı olarak ifade edilir. Mübadil ise, mübadele göçüne katılan birey ve gruplara denilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 175). Türkiye- Yunanistan arasında Lozan Barış Antlaşması ile mübadele göç örneği yaşanmıştır. Savaş sonrası değişen ülke sınırları, etnik veya dini nedenler mübadele göçün temel sebeplerini oluşturmaktadır. Birey ve grupların niteliği mübadele göçüne taraf olan ülkelerin farklı bir şekilde etkilenmesine yol açmaktadır (Sayın vd., 2016, s. 3).

Tarihte birçok önemli nüfus mübadelesine örnek teşkil edecek olaylar cereyan etmiştir. Nazi Almanya'sı sonrası 12 milyon insan yer değiştirmek zorunda kaldı. Hindistan ve Pakistan bölünmesi sonrası yaklaşık 11 milyon insan yer değiştirmiştir. Nazi Almanya'sının soykırım uygulamaları sonucu yaşadığı alanları terk eden Yahudiler ve İsrail devletinin kurulma aşamasında 1,5 milyondan fazla Filistinli göç etmek zorunda kalmıştır (Mandacı, 2014, s. 87).

1.2. GÖÇÜN HUKUKİ BOYUTU

XX. yüzyıldaki savaşlar, ihtilaller ve ulus devlet sürecinde ortaya çıkan kitlesel göç hareketleri ilk kez Milliyetler Cemiyeti'nde ele alınmıştır. Savaş sonrası gerçekleştirilen çalışmalar sonucu, "Mülteciler Yüksek komiserliği" kurulmuştur. Nansen Uluslararası Mülteciler Ofisi, komiserliğe yardım amacıyla kurulmuştur. Böylelikle, göç sonrasında ortaya çıkan hak ihlallerinin giderilmesi ve sorunun yasal bir statüye kavuşturulması amacıyla uluslararası hukukta düzenlemeler yürürlüğe konulmuştur (Kaya İ. ve Eren, 2015, s. 12).

1.2.1. Birleşmiş Milletler Antlaşması

BM Antlaşması, 26 Haziran 1945 tarihinde ABD'nin San Francisco kentinde imzalanmıştır. Antlaşma, 24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Antlaşmanın en önemli özelliği kuşkusuz, daha sonra kabul edilmiş olan tüm insan

hakları belgelerinin temelini oluşturacak hükümler içermesidir. Antlaşma ırk, cinsiyet, dil ve din ayrımını gözetmeksizin herkesin hem insan haklarına hem de özgürlüklerine saygı gösterilme zorunluluğunu öngörmüştür (Aybay, 2010, s. 51).

1.2.2. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) ile iltica temel insan hakları arasında yer almıştır. İHEB'in 14.maddesinin 1. Fıkrasında “*Herkes zülüm karşısında başka ülkelere sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkına sahiptir*” ifadesi iltica hakkını pozitif bir hak şeklinde tanımlamıştır (TBMM, 2018, s. 18).

İHEB, uluslararası bağlayıcı bir antlaşma özelliği taşımamaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun almış olduğu bir karardır. İHEB, kendisinden sonraki uluslararası antlaşmalara kaynak metin olma özelliğini taşımaktadır (Kaya İ. ve Eren, 2015, s. 11).

1.2.3. Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi- 1951)

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da büyük nüfus hareketleri yaşanmıştır. Bu durum mülteci, iltica ve göçmen gibi kavramların yoğun bir şekilde tartışılmasına zemin hazırlamıştır (Kaya İ. ve Eren, 2015, s. 13).

14 Aralık 1950 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplanmış ve 429 (V) sayılı kararla sözleşme konferansta kabul edilmiştir (Erdoğan, 2018a, s. 43-44). 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de imzalanan Sözleşme 43. Maddeye uygun bir şekilde 22 Nisan 1954’te yürürlüğe girmiştir (TBMM, 2018, s. 18). Cenevre sözleşmesi hem coğrafi hem de tarihi sınırlamalar içermektedir. 1951 tahinden önce meydana gelen olaylar ile tarihi bir sınırlama getirilirken, Avrupa’da meydana gelen olaylar ibaresiyle de coğrafi bir sınırlama getirilmiştir (Koç, Görücü ve Akbiyık, 2015, s. 70). 1967 protokolü ile Cenevre sözleşmesindeki tarih sınırlaması kaldırılmıştır. 2016 itibari ile Sözleşmeye 145 devlet taraftır (Taşdemir, 2016, s. 343).

Sözleşme, ırkından, dininden, tabiiyetinden, siyasal düşüncesinden ve bir toplumsal gruba mensubiyetinden dolayı zulme uğrayacağını düşünen kişi veya kişilere uluslararası güvence sağlamıştır (Barkın, 2014, s. 338-339). Türkiye sözleşmeyi 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamış ve sözleşmenin 42 maddesindeki haktan faydalanarak coğrafi çekince İhtirazı kayıtlı 29 Ağustos 1961 tarihinde onaylamıştır (Yıldız, 2013, s. 143-146). 359 Sayılı Onay Kanunu 5 Eylül 1961 gün ve 10898 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır (TBMM, 2018, s. 18).

1.2.4. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmede var olan sınırlamalar nedeniyle sayıları giderek artan mültecilerin sorunlarını çözmek amacıyla Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) koruması tarafından Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol hazırlanmıştır. BM Genel Kurulu tarafından 16 Aralık 1966'da kabul edilmiş ve 2 Ekim 1967'de yürürlüğe girmiştir (Çiçeksoğüt, 2017, s. 7).

Sözleşmeye taraf olan devletler isteğe bağlı olarak coğrafi çekince şartını da kaldırmaktadır (Dost, 2014, s. 36-). 1967 Protokolüne 2016 itibarıyla 146 devlet taraftır (Taşdemir, 2016, s. 343). Türkiye hem 1951 Sözleşmesini hem de 1967 Protokolünü bazı çekincelerle kabul etmiştir. Türkiye, Avrupa dışında gelmeyen birey ve gruplara mülteci statüsü vermemektedir. Türkiye 1967 Protokolünü coğrafi çekince hakkını saklı tutarak katılmıştır (Yıldız, 2013, s. 145).

Coğrafi konum, komşu ülkelerde var olan siyasal ve ekonomik istikrarsızlıktan ötürü Türkiye'ye yasadışı yollardan göç edilmektedir. Bu durum Türkiye'nin mülteci tanımının kapsamını genişletmemesindeki temel nedeni oluşturmaktadır. Avrupa dışında gelen kişilere mülteci statüsünün verilmesi, Türkiye için bir takım ciddi sonuçları beraberinde getirme riskinin barındırmaktadır. Türkiye'nin doğu-batı transit yolları üzerinde bulunması ile Avrupa'ya geçişte tampon bölge haline gelecek olması coğrafi çekince ilkesinin değiştirilmemesini ana nedenlerini oluşturmaktadır (Aybay, 2010, s. 28-31).

Türkiye, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeye ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraftır. Türkiye, mülteci hukuku ile

ilgili genel ulusal bir mevzuata uzun yıllar boyunca geçememiştir. Birbirinden farklı kanunlarla yönetmeliklerle süreç yönetilmeye çalışılmıştır. AB ile yürütülen katılım süreci doğrultusunda tek bir mülteci hukukuna ilişkin mevzuatı oluşturmak için girişimlerde bulunulmuş ve bu doğrultuda 11 Nisan 2014'te Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Resmi Gazetede yayınlamıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s. 1008).

1.2.5. 1954 Tarihli Vatansızların Durumuna İlişkin Sözleşme

Vatansızların Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme 26 Nisan 1954 tarihinden imzalanmış ve 1960'ta yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin hükümleri Cenevre sözleşmesinin hükümleriyle aynı şartları içermektedir (Koç vd., 2015, s. 70). Sözleşme, devletlerin kendi kanunlarına göre herhangi bir devletin vatandaşı olmayan kişilere uygulanacak uygulamaları içermektedir (Kaya İ. ve Eren, 2015, s. 13).

1.2.6. Uluslararası Hukukta Yer Alan Diğer Düzenlemeler

- Afrika Birliği Örgütü Mülteci Hakları Sözleşmesi
- Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
- Göçmen İşçinin Hukuki Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
- Uluslararası Çalışma Örgütü
- Dünya Sağlık Örgütü
- Arap Devletlerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi (www.igamder.org, 30.09.2018).

1.2.7. Göçmen, Mülteci ve Sığınmacı

1.2.7.1. Göçmen Kavramı

Uluslararası alanda üzerine uzlaşılan bir göçmen tanımı bulunmamaktadır (Koç vd., 2015, s. 68). Göçmen, İkamet ettiği ülkeden başka bir ülkeye kendi iradesi

doğrultusunda terk eden kişilere denilmektedir (Ünal, 2014, s. 71). Göç etmedeki temel amaç daha iyi yaşam koşullarına erişmektir. Göçmen birey ve gruplar göç ettiği ülkeye yasal yollardan giriş yapmaktadır (Akpınar, 2017, s. 17). Ekonomik olarak gelişen ülkeler göçmenleri kabul etmemek gibi bir yetkiye sahiptir. Göçmenler ve mülteciler arasındaki temel fark, göçmenlerin ekonomik nedenlerden dolayı vatandaşlık bağıyla ilişkili olduğu ülkeden gönüllü bir şekilde ayrılmasıdır (Kaya İ. ve Eren, 2015, s. 17). Göçmenlerle ilgili Uluslararası hukukta yer alan bir antlaşma ve bağlayıcı bir kanun bulunmamaktadır. Bu nedenle göçmenlerin durumu ülkelerin iç hukuk kuralları etrafında şekillenmektedir (Koç vd., 2015,s. 68).

1.2.7.2. Mülteci ve Sığınmacı Kavramı

Genel geçer bir mülteci ve sığınmacı tanımı yapmak kolay değildir. Mülteci, siyasi, dini, etnik ve iktisadi baskılardan dolayı ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve bu baskılara tekrar maruz kalmak istemediği için ülkesine dön(e)meyen kişi olarak tanımlanmaktadır (Aybay, 2010, s. 26).

Uluslararası hukuk, mülteci statüsünü düzenlediği gibi sığınmacı statüsünü de düzenlemiştir (Kesinkaya, 2010, s. 7). Sığınmacı, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve mülteci statüsünü elde etmek için bulunduğu ülkedeki yetkili makamlara veya BMMYK'ya başvuru yapmış ve işlemlerinin sonuçlandırılmasını bekleme aşamasında olan kişidir (Aybay, 2010, s. 24).

Mülteci ve sığınmacı kavramları arasında benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır. Mülteci İngilizcede 'refugee', sığınmacı ise 'asylum seeker' kavramının karşılığıdır. Mülteci statüsü tanınan kişi uluslararası hukuk ve BMMYK koruması altındadır. Mülteci hem uluslararası antlaşmalardan hem de iç hukuk düzenlemelerinden belirtilmiş olan hak ve güvencelerden yararlanan kimsedir (Aybay, 2010, s. 24).

Sığınmanın gerçekleşme durumları ise farklılık göstermektedir. Hem iç savaş ve çatışma hem de ekonomik ve siyasal baskılar sonucu belli bir bölgede yaşayan insanların kitlesel ve bireysel bir şekilde can ve mal güvenliklerinin korumak amacıyla bir başka ülkeye sığındıkları görülmektedir (Aybay, 2010, s. 26).

1.3. ULUSLARARASI GÖÇ KURAMLARI

Göç, tüm disiplinlerin farklı bakış açılarıyla ilgilendiği bir olgudur. Sosyal bilimler; var olan modellerden ve farklı disiplinlerdeki bakış açılarından yararlanarak birden çok kuram üretmiştir (Bakewell, 2015, s. 193). Ancak genel geçer olarak kabul edilen uluslararası bir kuram mevcut değildir. Uluslararası göç olgusu ve çağdaş göç süreçlerindeki farklılık evrensel bir kuramı engelleyen temel faktörleri oluşturmaktadır (Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellgrino ve Taylor, 2014, s. 12). Göç, ekonomi, sosyal ilişkiler, kültürel, politik ve uluslararası ilişkileri farklı düzeyde etkilemektedir (Ertekin ve Dural, 2013, s. 46).

1.3.1. Neo-Klasik Ekonominin Makro Göç Kuramı

Teori, Göç olgusunun sistematığı üzerine ortaya atılan ilk teoridir (Güllüpmar, 2012, s. 57). Neo-klasik göç teorisi; mikro ve makro düzeyde olmak üzere farklı iki yaklaşım getirmiştir (Develi, 2017, s. 1346). Göç, emek ve arz talebindeki coğrafi farklılığın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Massey vd., 2014, s. 13). Yoğun işgücü kapasitesine sahip olan bölgeler veya ülkeler ile yoğun sermaye sahip ülkeler veya bölgeler arasında ücretlerde bir farklılık mevcuttur (Özcan, 2017, s. 196). Bu farklılık işçilerin düşük ücretli ülkeden yüksek ücretli ülkeye doğru göç etme eğilimine girerler (Massey vd., 2014, s. 13). Bu göç hareketi sonucu, yoğun sermaye gücünü elinde bulunduran ülkede emek arzı artıp ücretin düşmesine yol açmakta iken sermaye yoksulu olan ülkede ise emek arzının düşmesine ve ücretlerin yükselmesine yol açmaktadır (Kurekova, 2011, s. 5-8). Makro düzeydeki göçün temel nedeni, sermaye ve emeğin coğrafi olarak eşit bir şekilde dağıtılmamasından kaynaklanmaktadır (Massey, 2016, s. 146-148).

1.3.2. Neo-Klasik Ekonominin Mikro Göç Kuramı

Bu kuramın göç nedenleri ile makro ekonomik göç kuramının göç nedenleri ile örtüşmektedir (Massey vd., 2014, s. 14). Bu kuramda, bireylerin fayda ve maliyet hesabı sonucunda (Güllüpmar, 2012, s. 59) elde edeceği tüm kazançların göç maliyetini aşması sonucu (Özcan, 2017, s. 196) bireylerin göç kararı aldığı görülmektedir (Develi, 2017, s. 1346). Neo-klasik teorinin mikro düzeydeki

yaklaşımı, birey ve hane halkının kendisine maksimum faydayı sağlayacak rasyonel kararlar alma eğiliminde olmalarıdır (Özcan, 2017, s. 196).

1.3.3. Yeni Ekonomi Kuramı

Yeni ekonomi kuramı, Neo-klasik kuram tarafında ortaya atılan varsayım ve sonuçları sarsmaya başlamıştır (Stark ve Bloom, 1985, s. 173-178). Kuramın temel ilkesi, göç kararının salt bireysel aktörler tarafından alınmadığıdır. Birbirleriyle iletişim halinde olan insan gruplarının, elde edecekleri geliri artırmak ve göç sonucunda ortaya çıkabilecek riskleri azaltmak amacıyla ortaklaşa bir karar alma yolunda gitmektedirler (Güllüpmar, 2012, s. 62).

1.3.4. İkili İşgücü Piyasa Kuramı

Neo-klasik ekonomi kuramı ve Yeni ekonomi kuramı mikro düzeyde karar veren uluslararası göç kuramlarıdır (Massey vd., 2014, s. 20). İkili işgücü piyasa kuramı ise uluslararası alanda ortaya çıkan göçün nedenini modern sanayi toplumlarının ihtiyaç duyduğu işgücüne bağlamaktadır (Özcan, 2017, s. 199). Michael Piore tarafından geliştirilen bu göç kuramı, gelişmiş ülkelerin hem tabakalı bir meslek yapısı hem de ikili bir örgütlenme sistematığının olduğunu ileri sürmektedir (Dickens and Lang, 1984, s. 1-7). Kuram birincil piyasadaki işçilerin, maaşı yüksek, çalışma koşulları iyi olan, iyi istihdam koşullarına sahip, istihdamın düzenli ve sürekli olduğu, kariyer fırsatları sunulan ve işbaşı eğitimine sahip işlerde çalışmaktadır. İkincil piyasadaki işçilerin ise, emek sonucu yüksek bir kar elde edebilen, çalışma koşullarındaki zayıflıkların olduğu, kariyer yapma şansının çok az olduğu ve keyfi bir denetim mekanizması olan işlerde çalışmaktadır (Kumaş ve Çağlar, 2017, s. 56-59).

1.3.5. Merkez Çevre Kuramı

Kuram, 'Bağımlılık Okulu' ve 'Dünya Sistemleri Teorisi' olarak da adlandırılmaktadır (Özcan, 2017, s. 200). Kuram özellikle, 1960 ve 1970'lerde öne çıkmıştır (O'reilly, 2015, s. 4). Kuram, Sami Alin, Immanuel Wallerstein ve Andre Gunder Frank gibi birçok düşünür tarafından geliştirmiştir (Çağlayan, 2006, s. 78-

79). ‘Merkez çevre’ ilişkileri veya ‘gelişmiş-az gelişmiş’ ülkelerin arasındaki çıkar ve sömürüye dayanan ilişki ağlarını vurgulayan bir kuramdır (Güllüpnar, 2012, s. 62). Birbirine ekonomik olarak bağımlı olan, merkez ve çevre ülkeler arasında göç gerçekleşir (Massey vd., 2014, s. 24). Merkez-çevre ülkeleri birbirlerine birçok alanda bağımlıdır (Çağlayan, 2006, s. 80). Merkezde bulunan kapitalist ağlar, kapitalist olmayan toplumların çevre dokularına sızmasıyla göçe yatkın bir nüfus ortaya çıkmaktadır (Güllüpnar, 2012, s. 62). Ancak ekonomideki küreselleşme ile beraber göç den birey ve grupların, sermayenin, artık işgücü ve maliyetlerin düşük olan ülkelere doğru göç ettikleri görülmektedir (Çağlayan, 2006, s. 78-81).

1.3.6. Göç Sistemleri Kuramı

Akın Mabogunje öncülüğünde geliştirilen bir kuramdır (Develi, 2017, s. 1346-1347). Kuramın temel varsayımı, göçün hem sebebi hem de çıkış ve varış noktalarının sosyal, kültürel ve kuramsal koşullarının değiştiği ve ortaya özgün bir gelişim alanının çıkmasıdır (Özcan, 2017, s. 201). Kurama göre, iki veya daha fazla ülke karşılıklı olarak göçmen değiştirir. Bu değişim yeni bir göç sistemini ve yeni bir ilişki ağını ortaya çıkarmıştır. Bu ilişkiler birbirine yakın iki ülke arasında olabileceği gibi birbirinden uzak iki ülke veya böyle arasında olabilmektedir. Fransa ve Batı Afrika uzak iki coğrafyaya Meksika ve ABD arasında coğrafi yakınlığa örnektir (Çağlayan, 2006, s. 82). Faist göç sistemleri kuramını, ağ sistemi kuramı ve dünya sistemi kuramı arasın da bir geçiş kuramı olarak değerlendirmiştir (Develi, 2017, s. 1346-1347).

1.3.7. İlişiler Ağı (Network) Kuramı

İlişkiler ağı kuramı, göçün başlamasına neden olan değişkenlerden ziyade, göçün hem zaman hem mekânda sürmesini sağlayan değişkenlerle ilgilenmektedir (Massey vd., 2014, s. 28). Göçmenler arasındaki ilişkiler ağı, göç eden birey ve grupların yerleştikleri ülke ve bölgelerde eski göçmenlerle kurdukları ortak kökenden gelme, soy ve dostluk gibi sosyal ağlar etrafında şekillenmektedir (Aksoy, 2012, s. 296-297). Bu sosyal ilişki ağları zaman içinde göçün kaynağı olan ülkenin diğer sosyal katmanlarına yayılarak sınırsız bir göç hareketini oluşturulmasına neden

olmaktadır. Bu kurama göre ücret farklılıklarının önemini kaybetmesinin temel nedeni göçün yol açtığı masraflar ve içerdiği risklerin sosyal ağlar sonucu azaltmaktadır (Özcan, 2017, s. 202).

İlişiler Ağı Kuramı, sosyal uyum bakımından olumlu ve olumsuz özellikler barındırmaktadır. Kuram, var olan göçmen varlığının, göç eden yeni göçmen grubunun uyumunu kolaylaştırdığını ifade etmiştir. Kuram, göçmenlerin ataeril yapısında kırılmaların olabileceğini belirtir. Küreselleşme süreci işgücü üzerinde ortaya çıkardığı etkilerden biri de ucuz işgücünü duyulan ihtiyacı artırmıştır. Göçmenlerin kazancını artırmak amacıyla kadın ve çocuklarında çalışmak zorunda kalması aile formasyonunda sosyal ve ekonomik yeni bir yapılanma görülmektedir (Çağlayan, 2006, s. 84-88).

Göçmen ağının, göçmenler üzerinde, yaşadıkları toplumdan kendilerini soyutlamaları ve kendi grubunun içine kapanmalarına yol açmaktadır. Kuram ile birlikte temel ihtiyaçlarını karşılayabilen göçmenler göç ettikleri ülkenin halkı ile temas kurmaktan kaçınırlar. Kuramın diğer bir özelliği ise illegal göçü artırma ve illegal göç organizasyonlarını hazırlamaktır. Kaçak göçmenler için gerekli olan tüm altyapının oluşması illegal yapıları ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 84-88).

1.4. DÜNYADA GÖÇÜN TARİHİ VE BOYUTLARI

İnsanoğlu tarih boyunca bireysel ve kitlesel bir şekilde göç etmiştir. Bu göçler, bugünkü dünyanın nüfus dağılımını şekillendiren en önemli etkidir. Toplumların hem siyasal ve sosyal hem de ekonomik ve kültürel yapıları göçler sonucu şekillenmiştir. Birey ve gruplar tarih boyunca birçok farklı nedenden ötürü göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göçler, daha iyi koşullarda yaşamak ve yeni sosyal ortamlar yaratmak gibi gönüllü nedenlerden bazen de olumsuz doğa koşullarından ve baskılardan kaçmak gibi zorunlu nedenlerden kaynaklanmıştır (Castles, Haas ve Miller, 2008, s. 5-6).

Kavimler, Pöhn, Sömürge, Afrika'dan Amerika'ya ve Avrupa'dan Amerika'ya olan göçler insanlık tarihinde önemli yer tutmaktadır. Avrupa devletlerinin sömürge faaliyetlerine başladığı XVII. Ve XVIII. yy. göçe küresel ve

uluslararası boyut kazandırmıştır. Avrupalı ve Arap tüccarların öncelikle kuzey Afrika'dan birçok kişiyi Avrupa ve Güney Amerika'ya köle olarak satmışlardır (Topçuoğlu, 2016,s. 503). Ancak göç olgusunun uluslararası boyutu XIX. yy. ile olgunlaşmaya başlamıştır. Bu yüzyılın önemi etnik ve kültürel birliktelik üzerine kurulan ulus devletlerin, siyasal göçleri doğrultusunda belirlemiş oldukları toprak parçaları ve bu toprak parçası üzerinde yaşayan yurttaşların egemenlik haklarını korumak uluslararası alanda kabul görmüştür (İçduygu vd., 2014, s. 13-14).

Sanayi sonrası dönemde ortaya çıkan bir takım gelişmeler hem göçün niteliği ve niceliği üzerinde etkili olmuştur. Gelişmiş ülkelerde sürekli bir üretim hâkimdi. Bilimsel keşifler ve teknoloji ülkelerin ekonomisi ve iş gücü yapısını etkilemiştir. Teknolojinin durmak bilmeyen gelişimi ve ekonomik değişiklikler ülkelerin ekonomik ve toplumsal yapısı üzerinde etkili olmuştur. Göç bu değişiklikler kaçınılmaz bir hal almıştır (Carmon, 1996, s. 1; Massey, 1999, s.34-43).

XX. yy. göçlerin temel sebebi yaşanan iki dünya savaşıdır. Bu dünya savaşları birçok göçün yaşanmasına neden olan temel faktörlerin başında gelmektedir. Bu yüzyıldaki göçler kölelik devamı olarak kabul edilen sözleşmeli işçilikten farklıdır. Devletlerin dağılması ve kurulması süreci düzensiz bir ortamın yaratılmasına yol açmıştır. Bu düzensiz ortam mülteci olgusunun ortaya çıkarmıştır. Birinci Dünya Savaşından sonra Osmanlı ve Habsburg gibi devletlerin dağılmasıyla Orta, Doğu ve Güney Avrupa'da sınırları kapsadıkları etnik toplulukların sınırlarıyla uyuşmayan yeni devletler ortaya çıkmıştır. Aynı zaman da homojen bir ulus yaratma düşüncesi, Türk, Sırp, Yunan, Polonyalı, Macar ve Bulgarlardan oluşan yeni bir göçmen kitlesi oluşturmuştur. Rus devriminden ve Nazizm'den kaçan Yahudilerde bu yeni göçmen kitlesine katılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası sonrasında sömürgeler tasfiye edilmiştir. Asya, Ortadoğu ve Afrika'da birçok bağımsız devlet kurulmuştur. Bu devletlerde ortaya çıkan etnik temelli çatışmalar yeni bir göç dalgasına yol açmıştır. Bu göçler Bangladeş örneğinde olduğu gibi yeni devletlerin kurulmasıyla sonuçlanmıştır (Abadan-Unat, 2002, s. 32-33).

Göç olgusu tarihsel süreç içinde etkisini derinleştirerek var olmuştur. Özellikle son yüzyılda göçler ülkeleri kültürel, sosyal ve etnik yapısında meydana getirdiği değişikliklerle etkilemiştir (Karpas, 2017, s. 10). Uluslararası Göç

Örgütü'nün 2018 Dünya Göç Raporu verilerine göre, 740 milyondan fazla insan doğmuş olduğu ülkeden göç etmiştir. Göçün insanlık tarihi kadar eski bir olgu olduğu göz önüne alındığında göç sürecin geçirdiği evreler iyi incelenmelidir. Göçler son birkaç yılda özellikle sınır güvenliği, politik kararların alınması, uyum, yer değiştirme ve güvenli göç ve göçmen ilişkisi etrafında şekillenmektedir (IOM, 2018, s. 13).

1.4.1. Eski Çağ, Kavimler ve Orta Asya Göçleri

Eski çağ Mezopotamya döneminde üç önemli Sami göçü gerçekleşmiştir. İlk Sami göçü, MÖ. 3. binyılın Akadların gelişiyle başlamıştır. İkinci Sami göçü, Amurrular ve üçüncü Sami göçü ise MÖ. 1. binyılın Aramiler'in Mezopotamya'ya gelişiyle tamamlanmıştır. Samiler aynı zaman da Ön Asya tarihinde oldukça önemli bir rol oynamışlardır. Akad, Babil ve Asur gibi devletler Samiler tarafından kurulmuştur. Samiler hem yazı, dil ve edebiyat hem de sanat, hukuk ve ordu gibi alanlarda önemli katkılarda bulunmuşlardır. Sami göçlerinin temel nedeni, Arap yarımadasında baş gösteren kuralık ve kuraklık ile beraber ortaya çıkan kıtlıktır. Tarım açısından verimli Mezopotamya arazilerine yerleşen Samiler aynı zamanda Mezopotamya kültürünün oluşmasından önemli katkılarda bulunmuştur (Sünbül, 2017, s. 63-68).

Hazar Denizi ve Zagros Dağları arasında yaşayan ve Ural- Altay dilini konuşan Türk soylu kavimlerin bazıları Mezopotamya'ya doğru göç etmiştir. Sümerler, ilk medeniyeti kuran kavim olma özelliğini taşımaktadır. Sümerler Mezopotamya topraklarına bilimi, sanatı ve hukuku, takvimi ve bürokratik sistemi getirmişlerdir. Saburlar ise Kuzey Mezopotamya'dan Orta Anadolu'ya gelerek medeniyet kurmuş ve Hitit toplumunu her yönden etkilemiştir. Gutiler, Zagros dağlarından inip Akad imparatorluğuna son verip bölgede bir asır sürecek olan siyasi egemenlik kurmuştur. Turuklular; Asurlarla güçlerini birleştirmiş ve Asur imparatorluğuna karşı mücadeleye girişmiştir. Kasitler, yıkılan Babil devletinin yerini alarak bölgeden 4 asır sürecek egemenlik kurmuştur (Şahin, 2017, s. 82).

Kavimler göçü, Türklerin çeşitli nedenlerden ötürü anayurtlarından ayrılmaları ile başlamıştır. Bu ayrılış, Roma İmparatorluğunun tarihe sahnesinde

silinmesine yol açacak sonuçlar doğurmuştur. Göç yolu üzerinde bulunan Germen Kavimleri hem batıya doğru göç etmiş hem de Roma İmparatorluğunun sınırlarını tehdit etmiştir. 379-395 yılları arasında Roma İmparatorluğu içerde ve dışarıda sıkıntılarla mücadele etmiştir. Bu dönemde ekonomik, dini, toplumsal sorunlarla ile sınırlarında meydana gelen saldırılar imparatorluğu tehdit eder hale gelmiştir. İmparator I. Theodosius, İmparatorluğu oğulları Arkadius ve Honorius arasında paylaşmıştır. Roma imparatorluğunun doğu tarafı ekonomik, askeri, stratejik ve siyasi olarak güçlenmeye devam etmiştir. İmparatorluğunun batı tarafı ise Germen kavimlerinin saldırısı ve etkisi altına girmeye başlamıştır. Germen kavimlerinin yol açtığı durum Batı Roma İmparatorluğunun yıkılmasına yol açmakla beraber aynı zamanda Avrupa kıtasında siyasi ve etnik haritanın değişmesine yol açmıştır (Çapan ve Güvenç, 2017, s. 629).

Türkler, birbirinden farklı coğrafi ve iklimsel özelliklere sahip alanlara dağılmıştır. Bu durum Türklerin, göç etme nedenlerini ve sonuçlarını farklılaşmasına yol açan önemli bir faktör olmuştur. Tarihsel süreç içinde gerçekleşen Türk göçleri, yaşanan ekonomik sorunlar, kötü iklim koşullarının yol açtığı kuraklık, nüfus artışı ve hayvancılıkla uğraşanların yaşamış olduğu otlak alanların yetersizliği neden olmuştur (Çapan ve Güvenç, 2017, s. 629-633). İklimsel ve çevresel değişiklikler göç kararında etkili olabilmektedir (Jonsson, 2010, s.6). Göç etme kararı alan Türkler başka bir Türk toplumuna saldırıda bulunarak ekonomik ve siyasal olarak kendini güvence altına alma yoluna gitmiştir. Siyasi nedenler kimi zaman göçün ana nedenini oluşturmaktadır. Türkler bağımsızlıklarına düşkün bir millet olduklarından hem başka bir ülkenin egemenliği altına girmemek hem de kendi devletlerini kurabilmek amacıyla göç kararı aldıkları da görülmektedir. Bu göçler, Türk tarihî ve dünya tarihi için oldukça önem arz etmektedir. Asya Hun İmparatorluğu iç karışıklıklardan ve Çin'in baskısından ötürü dağılma sürecine girmiştir. Dağılma süreci ile beraber Kuzey ve Güney Hunları olarak ikiye ayrılmışlardır. Bağımsız olan Kuzey Hun Devleti zaman içinde Çin'in saldırılarına maruz kalmış ve MS. 155 yılında yıkılmıştır. Yıkılma ile beraber halkın bir kısmı Çiçi Hunları ile birleşme kararı almıştır. İdari ve teşkilat yapılanmasını tamamlayarak Batıya doğru göç etmiştir. Aynı zamanda Avrupa Hun Devletinin temelleri bu göçle atılmıştır (Çapan ve Güvenç, 2017, s. 629-633).

1.4.2. Dünya'daki Diğer Önemli Göçler

XVI. yy. başlarıyla beraber 20 milyon Afrikalı, esir ticareti sonucu Amerika ve Asya pazarlarından satılmıştır. Avrupa'da ortaya çıkan kapitalist sömürge politikası ile beraber, Hollanda, Fransa ve Büyük Britanya; Amerika, Afrika ve Asya'da fetihlere başladı. XVII. yy. ortalarına gelindiğinde Batı Hint Adaları ve Amerika'daki kolonilerin gelişimi için ucuz iş gücü çok önem taşımıştır. Bu ihtiyacı kapatmak için Afrika'dan köle ticaretini hızlandıran politikalar üretilmiştir. İngiltere 1836'da, Fransa 1848'de, Hollanda ve ABD 1863'te, Küba 1880'de ve Brezilya 1888'de esir ticareti durdurulmuştur. (Abramova, 1979, s. 17-29).

ABD tarihi incelendiğinde göçmen çeşitliliği temelleri üzerine kurulduğu görülmektedir. ABD yılda kabul ettiği 1 milyona yakın göçmen ile dünyanın en çok göçmen kabul eden ülkelerin başında gelmektedir. ABD'ye yönelik göçün tarihi 20 bin yıl öncesine dayanmaktadır. Kıtalar arası gezginler, ilk göçmen profilini oluşturmaktadır. Kıta keşfedildiğinde var olan nüfus sadece 1,5 milyondur. Bugün, ABD'nin nüfus yapısı incelendiğinde Almanya, İngiltere, İskoçya, İrlanda ve Meksika'dan gelen göçmenlerin nüfusun büyük bir oranını oluşturduğu görülmektedir (Clack,1999, s. 5-22).

ABD'de kurulan ilk koloniler İngiltere'ye bağlıydı. Bu kolonilerde yaşayan halkın çoğunluğu İskoç ve İngilizlerden oluşmaktaydı. Bugün ABD'de İskoç nüfusunun 25 milyon ve İngiliz nüfusunun ise 30 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Avrupa kıtasında baş gösteren kıtlık, açlık ve nüfus artışı sonucu göç başlamıştır. Bugün, ABD'de 40 milyona yaklaşan İrlanda kökenli nüfus bulunmaktadır. 1848-1849 yılları arasında Almanya'da devrim girişi başarısızlıkla sonuçlandı. Amerikan iç savaşının başladığı yıllar olan 1861-1865 yıllarında federal hükümet, orduda var olan subay açığını kapatabilmek için göçü teşvik eden politikalar benimsenmiştir. Bu doğrultuda Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinden gelen göç desteklenmiştir. Alman göçmenler bugün ABD'nin %22'sini oluşturmaktadır. ABD'ye göç eden bir diğer halk Yahudilerdir. 1880 ile başlayan Yahudi göçünün temel nedeni hem Doğu Avrupa'da var olan vahşet hem de soykırımlara maruz kalmalarıdır. Bugün ABD'de Yahudilerin sayısı 6 milyonu aşmıştır. ABD'ye yönelik olan göç sadece Avrupa'dan gelen göçmenlerden

oluşmamıştır. 1852 senesinde Güney Çin'den de göçmenler gelmiştir (Clack,1999, s. 5-22).

Kuzey Amerika'ya yönelen göç sadece gönüllü nedenlerden kaynaklanmıyordu. Aynı zamanda da 1619-1808 yılları arasında Afrika'dan köle amacıyla getirilen göçmenler bulunmaktaydı. 1808 yılında alınan karar ile köle getirmek yasaklandı. Afrika kökenli Amerikalılar nüfusun %12,3'nü oluşturmaktadır. ABD'ye yönelik göç dalgaları 1890'da Ellis Adasına giriş yapan İtalyan, Macaristan ve Rusya'dan gelen göçmenlerle, 1929 Büyük Buhran Dönemi'nde gelen göçmenler ve 1970'de Meksika'dan gelen göçmenlerle devam etmiştir (Clack,1999, s. 5).

II. Dünya Savaşı ile beraber Avrupa ve çevresinde önemli göçler meydana gelmiştir. Bu dönemde 250 bin Yahudi Filistin'e göç etmek zorunda bırakılmıştır. Yeni kurulan ülkeler arasında mübadele göçleri de yaşanmıştır. Almanya'nın işgali altında bulunan Rusya'da göç veren ülkelerdendir. Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya 15 milyon insan göç etmek zorunda kalmıştır. 2000'li yılların başına kadar geçen sürede göç daha çok AB üyesi ülkeler ya da daha genel olarak Avrupa kıtasında gerçekleşirken; bu yıllardan sonra Asya ve Afrika kıtalarından Avrupa'ya göç yoğunluk kazanmıştır (Aykaç ve Yertüm, 2017, s. 4).

1.5. TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇÜN TARİHİ VE BOYUTLARI

Göç olgusu, Türk toplumunun ayrılmaz bir parçasıdır. Türkler, Orta Asya'dan bugünkü yurtlarında göç ederek gelmişlerdir (Karasu, 2018a, s. 25). Türkiye'nin bulunduğu coğrafya önemli göç güzergâhları üzerinde yer almaktadır (Kara, 2010, s. 153). Osmanlı Devleti kuruluş yıllarından sonra fetih ettiği toprakları elde tutabilmek amacıyla göç yerleştirme politikasını uygulamıştır. Bu amaçla bazı Türk aşiret veya boyları Balkan topraklarına gönderilmiştir. Osmanlı devletinin küçülmesi ile beraber ana yurda dönüşler hızlanmıştır. Kırım ve Besarabya ile başlayan ana yurda dönüş göçleri, Balkan Savaşı ve Rusya'nın Kafkasya'yı işgaliyle devam etmiştir (Karasu, 2018a, s. 25).

Cumhuriyetin ilk yıllarıyla beraber Türk-Yunan mübadelesiyle Anadolu'ya göçler devam etmiştir (Dilek, 2018, s. 20). 1945 yılına kadar Türkiye'ye yapılan

göçler ‘ulusal inşa’ dönemi göçleridir. 1945’ten 1980’lere kadar olan dönemde ise Bulgaristan’dan önemli göçler olmuştur. Türkiye, 1980’li yıllarla beraber önemli bir transit göç bölgesi olmuştur (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 259-265). Son yıllarla beraber Türkiye Kitlesele sığınmacılara ev sahipliği yapan bir ülke haline gelmiştir. 1989 yılındaki Bulgar, 1991 yılındaki Kuzey Iraklı Kürtler ve 2011 yılındaki Suriyeliler kitlesele bir şekilde Türkiye’ye sığınmıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015, s. 297-310).

1.5.1. Osmanlı Devlet Dönemi Dış Göçün Tarihi ve Boyutları

XIV. ve XV. yy. Avrupa Hristiyan ülkelerinden baskı ve zülüm altında yaşayan Aşkenaz Yahudi cemaatleri umut kapısı olarak Anadolu’yu görmüş ve göç etmişlerdir. 1376 yılında Macaristan’daki kara veba salgınının sorumlusu olarak görülmüş ve bu nedenle sadece menkul mallarını beraberinde götürmelerine izin verilerek ülke dışına çıkarılmışlardır. Sultan ikinci Murad zamanında Osmanlıya sığınmışlardır. İspanya ve Portekiz’den sürülen Sefarad Yahudileri, İkinci Beyazid döneminde Osmanlıya sığınmıştır. Yahudi göçü Kânuni Sultan Süleyman döneminde de devam etmiştir. Apulya’nın Papalık kontrolünün altına girmesinden sonra göç eden Yahudiler Osmanlıya sığınmıştır. Bohemya kentlerinde ve özellikle Prag kentindeki yangından sorumlu görülen Yahudiler aynı zamanda Osmanlı ile kısa bir süre içinde başlanacak savaş ile ilgili muhbirlik yapmakla suçlanıp göçe zorlanan Yahudiler Osmanlı’ya sığınmıştır. Osmanlı döneminde, Hollanda ve Padolya’dan, Güneydoğu Avrupa ve Balkanlardan, Orta Avrupa ve Rusya’dan gelen Yahudi göçmenler Osmanlıya sığınmıştır (Güleryüz, 2015, s. 50-65).

Osmanlı imparatorluğu döneminde; Romanlarla ilgili belge sayısı oldukça azdır. Romanların bir kısmı, Doğu Balkanlar ve Doğu Avrupa’da özerk bir yönetim altında yaşamaktaydı. Özerk yönetim altında yaşamayan Romanlar ise, vergilendirme kayıtlarında yer almaktaydı. Romanlara yönelik temel politika ise, idare ile ilgili herhangi bir problem yaşanmadığı sürece düzenin yararlı bir parçası şeklinde görülmektedir. Romanlara yönelik olan cezai yaptırımların temel özelliği, kitlesele bir cezadan ziyade bireysel bir ceza uygulamasının varlığıdır. Romanların göçler ve savaşlar ve siyasi dengeler sonucu zanaatkârlık özellikleri öne çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu Romanların yerleşik hayata geçirmek için XVI. yy.

başlanarak çeşitli düzenlemeleri uygulamaya sokmuştur. Göçebe bir toplum olan Romanların yerleşik hayata geçirmedeki temel neden; vergilerin toplanmasını basitleştirmektir. Orduda Romanlara görev verilmesi bir tehdit unsuru olarak görülmedikleri ve dışlanmadıklarının göstergesi olmuştur (Gökçen, 2015, s. 42-45).

Kırım Tatarları ve Nogaylar, Kırımın ilhakı ile beraber göç etmek zorunda kalmış ve göç yaklaşık iki yüzyıl sürmüştür. Rus yöneticilerinin bölgede uygulamış oldukları asimilasyon politikası ile alınan kişisel kararlar göçlerin nedenlerini oluşturmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu, nüfusun artırılması, boş olan tarım alanlarının doldurulması, Rumeli sınır boylarındaki savunmayı geliştirmek ve vergiden gelen gelirleri artırmak; Osmanlı'nın temel göç ve iskân politikasını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda gelen Kırım Tatarlarını ve Nogayların, Eskişehir, Ankara ve Konya çevresine yerleştirmiştir (Yakut, 2015, s. 123-132).

Rusya'nın yayılımcı politikası sonucu anayurtlarını terk etmek zorunda kalmış yaklaşık 1 milyon Çerkes Osmanlı imparatorluğuna sığınmıştır. 1864 Çerkes Sürgünü ile ilgili Rus kaynakları ise sayının 500 bin ila 1 milyon arasında olduğu ifade edilmiştir. Çerkesler tarafından sürgün olarak ifade edilen göç sırasında yaklaşık göç eden nüfusun 4'te biri yolculuk sırasında karşılaşılan zorluklar ve salgın hastalıklardan dolayı hayatını kaybetmiştir. Çerkesler, sahip olmuş oldukları savaşçı özelliklerden dolayı orduda aktif bir şekilde yer almıştır. Kürtler, Dürziler, Türkmenler ve Bedevilere karşı denge unsuru olarak kullanılmıştır (Kaya A. 2015, s. 135-145).

1.5.2. Cumhuriyet Dönemi Dış Göçün Tarihi ve Boyutları

1.5.2.1. Türkiye-Yunanistan Arasındaki Nüfus Mübadelesi

Türkiye ve Yunanistan, Nüfus Mübadelesini ulus inşa sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görmüşlerdir. Yunanistan, XX. yy. başlarından itibaren sınırlarını geliştirmek ve büyük bir ulus devlet kurmak amacıyla yayılımcı bir politika benimsemiştir. Türkiye'de ise Türk ulusu etrafında bir devlet kurmayı amaçlayan yönetim anlayışı mevcuttu. Bu dönemin temel özelliği, Anadolu'da ve Balkanlarda ulus inşa süreci hâkim olmasıydı (Şenışık, 2016, s. 89).

Lozan Barış Konferansının ortaya çıkarmış olduğu siyasi metinlerden biri de “Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol’dür. 19 maddeden oluşan sözleşme ile beraber, yaklaşık 350 bin Müslüman Türk ile 200 bin Hristiyan Rum yer değiştirmiştir. Anlaşmadan kısa bir süre sonra gerçekleşen mübadele iki ülke içinde sorunlar doğurmuştur (Emgili, 2014, s. 107).

Mübadele ile gelenlerin %80-90’ı tarımla ve özellikle tütüncülükle uğraşanlardan oluşmaktaydı. Ancak mübadele ile giden Rumlardan bu kadar tütüncü iskân etmek imkânsızdı (Macar, 2003, s. 182). Sözleşme ile gelenler, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Edirne, İzmir, İstanbul, Kırklareli, Manisa, Niğde, Mersin ve Samsun’a yerleştirildiler. Bu yerleşim yerlerin temel özelliği, yıllardan beridir Rum azınlığın kaldığı yerler olmasıydı (Emgili, 2014, s. 107).

Zorunlu bir şekilde göç eden göçmenlerin nitelik ve nicelik özelliklerinin birbirinden farklı olması doğaldır. Mübadele ekonomik açıdan Türkiye ve Yunanistan’ı farklı etkilemiştir. Anadolu topraklarından giden Rumların çoğu ticaret ve zanaatla uğraşanlardan oluşmaktadır. Bu durum, Yunan ekonomisi üzerine pozitif etki yapmıştır. Türkiye’ye gelen kişiler ise, genellikle tarım ve çiftçilikle uğraşanlardan oluşmuştur. Gidenlerin yarattığı boşluğu doldurmak kolay olmadığı gibi gelenler kişilerin niteliği Türkiye’yi ekonomik olarak olumsuz etkilemiştir (Emgili, 2014, s. 118-119).

1.5.2.2. Yugoslavya Göçü

Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti her dönem göç ile iç içe olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunda göç politikasının ana eksenini Müslüman-dindaş temelinde gerçekleştirmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin özellikle ilk yıllarında ulus devlet inşa süreci politikası ekseninde göç Türk-soydaş ölçütüne göre gerçekleştirmiştir. G Osmanlı İmparatorluğuna ve Türkiye’ye yönelen göçler hemen hemen aynı nedenlerden dolayı gerçekleşmiştir. Savaşlar, katliamlar, yağmalar, tecavüzler, asimilasyon ve sürgünler göçün ana nedenlerini oluşturmaktadır. Türkiye’ye aynı nedenlerden dolayı bireysel ve kitlesel göçler gerçekleştirmiştir. Gelen kitlesel göçlerden biri de Yugoslav göçüdür (Çavuşoğlu, 2007, s. 143-146).

Doğu bloğu, özel mülkiyet, araçların kamulaştırılması, güvenliği uysallaştırılması amacıyla silahların toplanılması, modern yaşama uygun kıyafet

değişikliği, iş hayatına kadının da girmesi, geleneksel yaşam tarzında meydana gelen değişimler ve kominizm gelecek algısı; Yugoslavların göç etmesine neden olan faktörleri oluşturmaktadır. Yine aynı dönemde Türkiye’de, Demokrat parti yönetimi ile beraber hem ekonomide liberal politikaların benimsenmesi hem de dini yaşamın özgürleştirilmesi Yugoslavların göç yönünü Türkiye’ye çeviren önemli nedenler arasında sayılmaktadır. Yugoslav göçü aynı zaman da Türkiye için ikinci dünya savaşı arasında ulusal savunma ve ulusal güvenlik açısından önemli insan kaynağını oluşturmuştur. Yugoslavlar aynı zaman da emek ve girişim kaynağı olarak görülmektedir (Baklacioğlu, 2015, s. 215-218).

1.5.2.3. Bulgar Türklerinin Göçü

1893-1902 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde, Bulgar resmi istatistiklerine göre 70.606 Bulgar göçmen Türkiye’ye gelmiştir. İkinci büyük göç dalgası ise Balkan savaşları sonrası gerçekleşmiştir. Yaklaşık 200 bin Bulgar göçmeninden, 115.883 kişi iskân etmek için başvurmuştur. 1914-1934 yılları arasındaki dönemde ise Türkiye’ye yıllık ortalama 10 bin Bulgar göç etmiştir. Bu oran 1934 Askeri İhtilalinden sonra 20 bine çıkmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile beraber Bulgar göçmenlerin Anadolu topraklarına göçü devam etmiştir. 1934’te 2 bin 682, 1935’de 24 bin 968, 1936’da 11bin 730, 1937’de 13bin 490, 1938’de 20 bin 542 ve 1939’da ise 17 bin 769 göçmen gelmiştir. Bu dönemde göç eden toplam Bulgar sığınmacı sayısı 198 bin 688’dir. 1940-1949 dönemi arasında Bulgar göçü azalmakla beraber devam etmiştir. 1940’ta 6 bin 960, 1941’de 3 bin 803, 1942’de 2 bin 672, 1943’te bin 145, 1944’te 489, 1945’de 631, 1946’da 706, 1947’de bin 763, 1948’de bin 514 ve 1949’da ise bin 670 Bulgar göçmen Türkiye’ye sığınmıştır. Bu dönemde göç eden toplam Bulgar sığınmacı sayısı ise 21 bin 353’dir. 1950 yılında 52 bin 185 ve 1951 yılında ise 102 bin 208 Bulgar sığınmacı Türkiye’ye sığınmıştır (Çolak, 2013, s. 115-125).

1989 yazı ile beraber sayıları 300 bini geçen Bulgar Türkü ve Pomak’ı Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç etmiştir. Bu zorunlu göç İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte o güne kadar görülmüş en büyük kitlesel sığınmacı hareketi olarak bilinmektedir. 1984 yılının sonu ve 1985 yılının başlarına dek Türkler Bulgaristan’dan ulusal azınlık olarak kabul edilmekteydi (Kirişçi ve Karaca, 2015, s.

301-304). 1984 sonu ile başlayan ve yeniden doğuş olarak tanımlanan siyasi baskı ve isim değiştirme politikaları uygulanmaya konulmuştur (Dişbudak, Akgün ve Balmumcu, 2012, s. 1). Azınlık olan Türk grubuna yönelik sertleşen asimilasyon politikaları ile beraber Türkçe isimlerin Slavlaştırılması hem toplu bir şekilde gerçekleşen gösterilerin hem de protestoların başlanmasına yol açmıştır. Bu direniş Bulgar hükümeti tarafından kuvvet kullanılarak ve hapis uygulamaları ile kırmaya çalışmıştır. Türk azınlığına yönelik olarak uygulana politika Türkiye ve Bulgaristan arasında ilişkilerin gerilmesine yol açmıştır. Bu karmaşık dönem sonrası sayıları 240 bini geçen Bulgar Türkü Türk vatandaşlığına alınmıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015, s. 301-304).

1.5.2.4. Kuzey Iraklı Kürtlerin Göçü

Çoğunluğu Kürtlerden oluşan ve sayıları yarım milyonu bulan Kuzey Iraklı sığınmacılar Nisan 1991 ile beraber Türkiye'ye sığınmaya başlamışlardır. Bu dönemin bir diğer önemli özelliği ise, Kürt kimliğinin reddine yönelik geleneksel politikaların uygulamada olduğu dönem olmasıdır.1980'li yıllarla beraber siyasal iktidar ve kamuoyunda Kürt meselesine bakışın değiştiği yıllar olmuştur. Bu değişimlere rağmen Kuzey Iraklı Kürt sığınmacılara bakış açısı güvenlik odaklıdır. Kürt kimliğine bakış açısı, Türkiye'nin ulusal güvenliği bakımından istikrarı bozacak unsur olarak görülmesine yol açmıştır. Kürtlere yönelik askeri operasyonlarla krizi büyüten Saddam Hüseyin'e karşı hükümet BM Güvenlik Konseyini harekete geçirmeye çalışmış bir yandan da sınır kapılarını kapatarak ülkeye sığınmacı girişini engelleme yoluna gitmiştir. Kürt vatandaşlarının bir kısmının sığınmacıların akraba oluşu ve aynı zamanda da sığınma hakkının uygulanmasından yaşanan sorunlar ülke içinde ve dışında Türkiye'nin imajını olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Sınırın Irak tarafına 20'ye yakın geçiş kampı kurularak kuzey Iraklı Kürtler buraya yerleştirilmiştir. İlerleyen zamanlarda "Çekiç Güç Hareketi" ile beraber beş haftalık kısa bir zaman diliminde 460 bin Kuzey Iraklı Kürt Sığınmacının büyük bir kısmı evlerine dönüş yaptı. Geri kalan Kuzey Iraklı Kürt sığınmacılar zaman içinde üçüncü bir ülkeye yerleşimleri sağlandı (Kirişçi ve Karaca, 2015, s. 304-306).

1.6. GÖÇ VE UYUM SORUNU

1.6.1. Uyum Sorununun Tanımı

Kitlesel güç ülkelerin, bölgelerin ve kentlerin yapısında sosyal sorunların ortaya çıkmasına ve mekânsal değişimlerin yaşanmasına yol açmaktadır. Uluslararası göç sonrası ortaya çıkan bu problemlerin çözümü ancak toplumsal uyum ile mümkün olmaktadır (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015, s. 60).

Göç hareketleri toplumsal yapının yeniden inşa edilmesi bakımından oldukça önem arz etmektedir. Toplum, farklı grup ve kültür öğelerinden, geniş sosyal ilişki ağlarından oluşmaktadır. Göç hem toplumsal farklılık içerisinde göç edilen yerleri yaşanılır hale getirme hem de birey ve toplum arasında ilişkileri bütünleştirmeye çalışan bir araç olmalarıdır. Bu bakımdan uyum politikaları oldukça önem arz etmektedir (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015, s. 60).

Geniş anlamda göçmenlerin yaşamış olduğu uyum sorununu, göç eden birey ve grupların göç ettiği yerde karşılaştıkları ekonomik, sosyal, psikolojik ve kültürel sorunları ve bu sorunlarla başa çıkma yönetimleri ile yaşanan değişimi ifade eder (Karasu, 2017, s. 634). Uyum sorunu aynı zamanda da yaşanan bu değişime göç edilen ülke ve toplumu tarafından göçmenlere verilen tepki ve uygulanan politikaları içeren bir süreci de ifade eder. Dar anlamda uyum sorunu ise göç eden birey veya grupların göç etmiş oldukları ülke vatandaşlığına alana kadar yaşamış oldukları tüm zorlu süreci ifade etmektedir (Fielden, 2018, s. 1).

Sosyal uyum süreci, sığınmacılara ve ev sahibi ülkeye birçok fayda sağlamaktadır. Ekonomik hayatta canlılık, uluslararası desteğin alınması, vasıflı ve vasıfsız iş gücü ihtiyacının sağlanması, yeni konut, okul ve yolların yapılması örnek verilebilir (Fielden, 2018, s. 3). Güvenlik ve doğal kaynaklar üzerinde baskı Sığınmacıların, ev sahibi ülke için oluşturduğu en önemli sorun alanlarıdır. İşsizliğin artması, gıda fiyatlarının artması ve suç oranlarının artması yerel halk ve sığınmacıları karşı karşıya getirebilmektedir (Jacobsen, 2001, s. 11-17).

1.6.2. Uyum Sorununun Yapısı ve Öğeleri

Uyum sorununun farklı boyutları bulunmaktadır (Crisp, 2004, s. 1-2). Bunlardan ilki psikolojik boyuttur. Göçmenin yaşadığı stres ve değişim karşısında verdiği zihinsel mücadeleyi anlatır. Bu noktada psikoloji destek sağlanması, hedef ülkeyi tanıttıcı etkinlikler, göçmenin sahip olduğu hakları gereği gibi kullanması konusunda yardımcı olacak seminerler son derece gereklidir (Karasu, 2017, s 637).

Uyum sürecinin ikinci boyutu sosyo-kültürel boyuttur. Sosyo kültürel uyum, göçmenin yaşadığı kültürle temas etmesiyle başlar. Giderek egemen kültürü tanır ve algılar. Bu yeni kültürden etkilenmek kaçınılmaz olmakla birlikte, göçmenin sosyokültürel olarak ne kadar etkileneceği biraz da kendisine bağlıdır. Göçmenin yerleşik olma hissi taşıması sosyo-kültürel uyum bakımından önemlidir (Karasu, 2017, s 638).

Uyum sorununun bir diğer ayağı ekonomiktir. İş edinmeden, düzenli ve sabit bir geliri olmayan bir göçmenin sosyo-kültürel ve toplumsal anlamda kabul görmesi mümkün değildir. İş edinmek, iş becerisini artırmak ve bu anlamda uyum sorununun kilit noktalarından biridir. Göçmenin kendisi ve ailesi için sürdürülebilir bir gelecek sağlayacak, yaşadığı ev sahibi ülke standartlarına uygun bir yaşamın maliyetini karşılayacak olanakları sağlayacak bir işinin olmasıdır (Karasu, 2017, s 638).

Uyum sorununun son ayağı hukuki boyuttur. Göçmenin yaşadığı topluma siyasi olarak katılımı ve sonunda o ülkenin vatandaşı olması göç ettiği toplumun tam bir bireyi olarak görüldüğünün en keskin ifadesidir. Göçmenin ev sahibi ülkede o ülke vatandaşların sahip olduğu yasal haklara sahip olmasıdır. Vatandaş olmuş bir göçmen artık hukuken o ülkenin koruması altındadır. Toplumda mevcut olan yasal ayrıcalıklardan en azından hukuk anlamında yararlanma hakkına sahiptir(Karasu, 2017, s 638).

Sosyal bütünleşmede rasyonel politikaların oluşturulması oldukça önemlidir. Kentle uyum problemi dönüştürme ve bütünleşmeden ziyade toplumu oluşturan farklı grupların birbiriyle uyumunu ifade etmektedir. Göç eden birey ve grupların kentle uyum sorunu yaşamadan topluma entegre olması oldukça önemlidir. Bu bakımdan kentle uyum sorunu, göçmenlerin kendi değer yargılarını ve davranış

biçimlerinden tamamen vazgeçilmesi gerek duyulmadan yaşamaya başladığı yeni topluma anlamlı katkıların sunacağı bir süreci belirtmektedir (Karasu, 2016, s. 998).

Kültürleşme süreci göç eden birey ve grupların yerli kültür ve kendileri gibi göç etmiş olan diğer gruplar ile girdikleri etkileşim sürecidir. Kültürleşme birey veya grup düzeyinde gerçekleşebilmektedir. Kültürleşme süreci hem etkileşim hem de değişim süreci ile birlikte psiko-sosyal olarak dört ayrı tepki vermektedir. Göç eden birey ve gruplar göç ettikleri ülkenin kültürel kimliğini kabul ederek asimile olmaktadır. Göçmenler kendi öz kültürlerine bağlı kalıp göç ettiği ülkenin kültürüne mesafeli davranarak ayrılma sürecine girebilmektedirler. Göç eden birey ve gruplarla ve göç edilen ülkenin kültürel değerleri arasında etkileşim sonucu bütünleşme olabilmektedir. Göç eden birey ve grupların göç ettiği ülkenin kültürüne ait herhangi bir unsuru paylaşmıyor veya kendi öz kültürünü de korumakta imtina ediyorsa marjinalleşme denilen sürece girmektedir (Karasu, 2017, s. 634).

Çok kültürlülük, sığınmacıların kültürel ve etnik değerlerini yaşamalarına olanak vermektedir. Sığınmacılar kendi değerlerini koruyarak yerel halk ile bütünleşebilmektedir. Çok kültürlülüğe eleştirilerde getirilebilmektedir. Her göçmen grubunun yerel toplum ile bütünleşmesinden öte kendi cemaatlerini inşa etmeye imkan vermektedir. Kendi kültürünü koruma refleksi ile diğer kültürlere uzak kalmayı tercih eden göçmen grubu ortak bir kültürün oluşmasını da engellemektedir (Karasu, 2017, s. 636-637).

1.6.3. Sosyal Uyum Politikaları

Sosyal uyum politikaları, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve göç eden göçmenlerin niteliğine göre değişiklik göstermektedir (Ritzen and Woolcock, 2000, s. 4). Kapsamlı ve uygulanabilir bir sosyal uyum politikası ancak paydaşlar arasında kurulacak sağlam diyaloga bağlıdır (IOM, 2016, s. 2-8). Sosyal ilişkiler, kimlik, kamu yararı, ortak değerler, eşitlik ve yaşam kalitesinin artırılması sosyal uyumun en yaygın sorun alanlarıdır (Schiefer and Noll, 2016, s. 12-18). Yabancı düşmanlığının engellenmesi, çalışma hayatına katılımın sağlanması, sağlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanma, sivil ve politik katılımın sağlanması sürdürülebilir uyum için önem taşımaktadır (IOM, 2016, s. 2-8).

Ülkelerin sosyal uyum sorunu çözme yöntemi değişiklik göstermektedir. benzeşme, bütünleşme ve çok kültürlülük farklı ülkeler tarafından farklı zamanlarda uygulanan sosyal uyum politikalarındandır (Karasu, 2017, s. 635). Avustralya, sosyal uyum politikasını çok kültürlülük, demokratik katılım, ayrımcılıktan uzak ve eşitlik üzerine inşa etmiştir (Everett, 2016, s.21-23).

Angola'da, 1997'de Kongo'daki iç savaştan kaçan 13 binden fazla sığınmacı bulunmaktadır. Sığınmacılara, kentsel olmayan alanlarda yerleşme ve toprağı işleme hakkı verilmiştir. İki toplumun Portekizce bilmesi sosyal uyumu kolaylaştırmıştır. 400 binden fazla Liberyalı, 1989 iç savaşı ile beraber Fildişi Sahili Cumhuriyetine göç etmiştir. Liberyalı sığınmacıların bir kısmı 1996'da ülkelerine dönüş yapmıştır. Fildişi Sahili Cumhuriyeti, sığınmacıların yerel entegrasyonun sağlanmasından ziyade sığınmacıların temel insani ihtiyaçlarının karşılama yolunu tercih etmiştir (Fielden, 2018, s. 6-7).

Liberya, Namibya, Sierra Leone ve diğer Afrika ülkeleri arasında iç savaş sonrası göç olmuştur. Etnik, dil ve kültürel benzerlik sığınmacıların sosyal uyumunu kolaylaştırmıştır. Ortak değerler sahip ülkelerin çok kültürlülük ve bütünleşme politikalarını benimsediğı görülmektedir (Everett, 2016, s.24-32).

Kosta Rika, Kolombiya'dan 9 binden fazla sığınmacı gelmiştir. El Salvador ve Nikaragua'dan gelen sığınmacılara, uluslararası toplumun desteğı ile beraber kalıcı olarak yerleşimlerine izin verilmiştir. 1981-1983 döneminde Guatemala'daki çatışmalardan kaçan 200 bin sığınmacı Meksika'ya sığınmıştır. Meksika, sığınmacılara kalıcı olarak izin veriş ve sosyal uyum politikaları doğrultusunda çalışmalar yürütmüştür (Fielden, 2018, s. 7-14).

Tacikistan'daki iç savaş sonrası 1992-1997 döneminde Kırgızistan'a göç başlamıştır. Sığınmacıların vatandaşlık alması için prosedür kolaylaştırılmıştır. 2006'nın sonu itibarıyla 9 bin 310 Tacikistanlı sığınmacı vatandaşlık almıştır. Afganistan'daki hükümet değişikliğı ile başlayan iç çatışmalardan kaçan sığınmacılar Tacikistan'a sığınmıştır. Dini inancın bir olması, aynı dilin konuşulması ve kültürel benzerlik sosyal uyumu kolaylaştırmıştır (Fielden, 2018, s. 14-15).

57 binden fazla Filipinli Müslüman Malezya'da sığınmacı durumundadır. Malezya hükümeti, ikamet hakkını yasal bir şekilde vermiştir. Eğitim, çalışma ve

toplumsal hayata katılmalarını kolaylaştırıcı politikalar benimsenmiştir (Fielden, 2018, s. 14-18).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SIĞINMACILARIN GENEL DURUMU

2.1. SURİYELİ SIĞINMACI GÖÇÜNÜN GELİŞİMİ VE BOYUTLARI

2.1.1. Suriye Arap Cumhuriyeti

Suriye Arap Cumhuriyeti (SAC), Türkiye'nin güneyinde ve Akdeniz'in doğusunda yer almaktadır. Suriye'nin toplam yüz ölçümü 185,6 bin kilometre karedir. 2012 itibarıyla toplam nüfusun 22,5 milyon olarak hesaplanmıştır. Resmi dili Arapça olup başkenti, 1,7 milyonluk nüfusa sahip Şam kentidir. Suriye'nin en büyük nüfusa sahip kenti ise, 4,6 milyonluk nüfus ile Halep'tir. Ortalama yaşam beklentisi kadınlar için 77 yıl ve erkekler için 72 yıldır. Suriye nüfusunun en demografik niteliği oldukça genç bir nüfusa sahip olmasıdır. 2012 verilerine göre, nüfusun yaklaşık 35'i 15 yaşın altındaki kişilerden oluşmaktadır. 2012 verileri göz önüne alındığında ortalama yaş 22 olarak hesaplanmıştır. Dünya Bankası verilerine göre, 2012 yılında kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla 3.289 ABD dolarıdır. Suriye'nin ihraç etmiş olduğu temel ürünler tarım ürünleri ve petrolden oluşmaktadır. Suriye işgücünün yaklaşık %17 tarım, %16'sı sanayi ve %67'si ise hizmet sektöründe çalışmaktadır. Suriye aynı zamanda da 24 Ekim 1945 tarihinden beri BM üyesidir (AFAD, 2013, s. 10).

Suriye, Ortadoğu'nun izdüşümü sayılmaktadır. Suriye, Lübnan'ı, Ürdün'ü, Suudi Arabistan'ı, Irak'ı ve Türkiye'yi, etnik ve dinsel açıdan olarak etkilemektedir. Suriye'nin, sahip olmuş olduğu bu etnik ve dinsel mozaik ülkenin hem güçlü hem de zayıf tarafını oluşturmaktadır (Taştekin, 2016, s. 25).

1946 yılında bağımsızlığını kazanan SAC 1958 yılına kadar çalkantılı bir dönem geçirmiştir. 1958 yılında Mısır ile birleşme kararı almış ve Birleşik Arap Cumhuriyet'i adını almıştır. 1961'de birlik dağılmış ve SAC tekrar kurulmuştur. 1961'den 1970'e kadar geçen on yıllık süreçte, darbeler ve iktidar çekişmeleri ile geçmiştir (Güçtürk, 2014, s. 21).

Baas Partisi (BP) 1960'lerden sonra Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika'da etkin hale gelmiştir. Arap milliyetçiliği, seküler düşünce yapısı ve anti-empyralist bakış açısı BP'nin siyasi kimliğini oluşturan temel unsurlardır (Dilek, 2018, s. 23). Hafız Esed, 1970 yılında kansız bir darbe ile ülke yönetimine el koymuştur (Güçtürk, 2014, s. 21). Hafız Esed, darbe sonrası yapılan halk oylaması ile devlet başkanı seçilmiştir. 1963'ten beri yürürlükte bulunan birçok temel hak, güvenliğe tehdit oluşturduğu gerekçesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Olağanüstü hal ve Suriyeli yöneticilere verilen yetkiler ülkede siyasi baskı ortamının oluşmasına yol açmıştır (Altundeğer ve Yılmaz 2016, s. 290). Kâğıt üstünde gerçekleştirilen sembolik devlet başkanlığı seçimini beş kez kazanan Hafız Esed, iktidarını sağlam bir temele oturtmak ve süreklilik kazandırmak amacıyla hem Arap milliyetçiliğini hem de sol hareketleri destekleyen tüm partileri Ulusal İlerici Cephe ismi altında birleştirdi (Güçtürk, 2014, s. 21).

Suriye'de nüfusun % 90'nı Arap % 9'unu Kürtler ve geriye kalan % 1'i ise Türkmenler, Çerkezler, Süryaniler ve Yahudiler gibi etnik azınlıklardan oluşmaktadır. Arapların %70'i Sünni mezhebine bağlıdır. Arapların kalan kısmı ise Alevi (Nusayri), İsmaili ve Şii mezheplerine bağlıdır. Hristiyan Araplar ise, Ortodoks Grek Kilisesi, Suriye Ortodoks Kilisesi veya Katolik Grek Kilisesine bağlıdır (Akdemir, 2000, s. 202).

Devlet başkanlığına hazırladığı ve siyasi varisi olarak gördüğü oğlu Basil 1994'te trafik kazası sonucu hayatını kaybedince Beşşar Esed devlet başkanlığı eğitimi için Londra'dan Suriye geri dönmek zorunda kaldı (Taştekin, 2016, s. 26). Hafız Esed 2000 yılında hayatını kaybetti. Beşşar Esed'in devlet başkanı olabilmesi için Anayasada değişiklik yapıldı. Cumhurbaşkanlığı yaş sınırı 40'tan 34'e indirildi. Beşşar Esed, yapılan devlet başkanlığı seçimini %97,29 ile kazanan taraf oldu. Esed, babasının yolundan giderek Sünni desteği almak için bir takım çalışmalar yürüttü. Din adamlarıyla ilişkisini güçlendiren Esed aynı zamanda da Şam ve Halep'teki Sünni sermaye gruplarına destek verdi. Esed, devlet başkanlığının ilk aylarında hem ekonomik hem de siyasi özgürlüklerin sağlanacağı vaadinde bulundu. Ancak 'Şam Baharı' olarak isimlendirilen bu dönem oldukça kısa sürdü (Güçtürk, 2014, s. 22).

2.1.2. Arap Baharı ve Suriye

Arap Baharı, 2010 yılında Tunus'ta başlayan ve zamanla Mısır, Tunus, Libya ve Yemen gibi ülkeleri derinden etkileyen rejim karşıtlığı gösterileridir (MAZLUMDER, 2014, s. 5). Arap Baharı, Geniş Ortadoğu Coğrafyasında siyasal yapının değişmesine yol açan önemli bir olgu olmuştur. Arap Baharı, Tunus gibi bazı ülkelerde yumuşak bir şekilde rejimin değişliğine yol açmıştır. Libya ve Yemen gibi ülkelerde ise iç savaşa evirilmiştir (Karasu, 2016, s. 996). Mısırda, Hüsnü Mübarek'in düşürülmesi ve Libya'da Muammer Kaddafi'nin devrilmesi Arap Baharının etkilerini ortaya koyan çarpıcı örneklerdir. Bölge ve Türkiye açısından kırılma noktası ise Suriye'de yaşanmıştır (Dilek, 2018, s. 31-34).

Arap Baharı, Mart 2011'de Suriye'ye sıçramıştır. Dera kentinde başlayan protesto gösterileri, rejim güçleri tarafından sert ve ölümcül bir tepkiyle karşılık bulmuştur. Barışçıl gösterilerin aylarca devam etmesine rağmen rejim sorunu bir güvenlik sorunu olarak algılamış ve gösterilerin bütün ülkeye yayılmasına neden olmuştur. Suriye'deki olaylar zamanla can kayıplarının arttığı bir coğrafyaya evirilmiş ve silahlı mücadele safhasına girilmiştir. Silahlı mücadelenin en önemli unsuru Suriye ordusunda görev alan ordu mensupları olmuştur. Rejimin halka yönelik sert ve ölümcül müdahalesinden rahatsız olan komutanlar taraf değiştirmiştir. Taraf değiştiren ordu mensupları Özgür Suriye Ordusu adıyla ilk silahlı muhalif grubu kurmuşlardır. Rejim uluslararası ve bölgeden gelen bütün iletişim kaynaklarını kapatmış ve çatışmaların durmadan devam etmesine yol açmıştır. İç savaş Suriye'de büyük yıkımlara neden olmuş ve neredeyse ülkenin tamamı çatışmalardan etkilenmiştir. Suriye iç savaşında, İran ve Rusya gibi aktörlerin sahaya girmeleri süreci değiştiren önemli etkenlerin başında gelmektedir. Suriye hem bölgesel hem de küresel vekâlet savaşlarının sergilendiği bir coğrafyaya haline gelmiştir. Sahadaki aktörlerin çıkar farklılığı Suriye iç savaşının uzanmasına ve karmaşık bir hale gelmesine yol açan en önemli unsur olmuştur (Ulutaş, Kanat ve Acun, 2015, s. 7).

Rusya ve Çin'in vetoları sorununun BM sistemi içinde çözülmesinin önünde engel oluşturmuştur. Aynı zamanda muhalefetin tek çatı altında toplanamaması, aralarında var olan ciddi fikir ayrılıkları rejimin elini kuvvetlendiren diğer faktör olmuştur. Orta Doğu'daki nüfuzunun devamı için hem İran hem Rusya rejime her

türlü silah desteği vermeye devam etmektedir. İnan ve Rusya jeopolitik ve stratejik olarak Suriye'yi kaybetmek istememeleri sorunun çözümlünü zorlaştırmaktadır (BİLGESAM, 2015, s. 16-25).

Arap Baharıyla Suriye'de başlayan iç savaş; yedi yıllık süreçte 13 milyondan fazla Suriyelinin evini terk etmek zorunda bırakmasına neden olmuştur. 2017 verilerine göre Avrupa 'da bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı bir milyondur. Geri kalan sığınmacıların ise Ortadoğu ülkelerinde kalmaktadır. 5 milyona yakın Suriyeli sığınmacı komşu ülkelerde yaşamını devam ettirmektedir. Türkiye'de kalan mülteci sayısının 3.5 milyon civarında olduğu, Lübnan'da 1 milyon, Irak'ta 250 bin ve Ürdün'de ise 660 bin Suriyeli mülteci kalmaktadır. Kuzey Amerika'da 100 bin, Almanya'da 530 bin, İsveç'te 110 bin, Avusturya'da 50 bin, ABD'de 21 bin ve Kanada'da 52 bin Suriyeli mülteci kalmaktadır (umhd. org.tr, 25.08.2018).

2.1.3. Türkiye'ye Suriyeli Sığınmacı Göçü

15 Mart 2011'de patlak veren rejim karşıtı gösteriler kısa bir zaman dilimi içerisinde iç savaşa evirilmiştir. İç savaş Suriyelilerin komşu ülkelere benzeri olmayan dramatik bir insan kaçışının yaşanmasına neden olmuştur. BMMYK tarafından yakın tarihte görülmüş en büyük göç dalgası olarak kabul edilmiştir. Rejimden kaçan Sünnilere; Kürtler, Nusayriler, Ezdiler ve diğer etnik gruplarda katılmıştır. Bu durum Türkiye'nin açık kapı politikasını sadece Sünni Araplara yönelik olmadığı aynı zaman da ilkesel bir duruş olduğunu kanıtlamıştır (Erdoğan, 2015, s. 317).

Suriye'de 8 yıl önce başlayan iç savaşta binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Milyonlarca Suriyeli ise ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Suriyeliler öncelikle; Türkiye, Mısır, Irak, Ürdün gibi komşu ülkelere sığınmıştır. Suriyeliler aynı zamanda Avrupa ve Afrika ülkelerine de sığınmak zorunda kalmıştır (KADEM, 2015, s. 4). Suriye iç savaşı ile beraber 6,5 milyondan fazla Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve 7 milyondan fazla insan ise ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Uluslararası kuruluşlar iç savaş sürecinde 700 binden fazla insanın hayatını kaybettiğini açıklamıştır (TBMM, 2018, s. 243). Suriye iç savaşı ve sonucunda gerçekleşen göç kuşkusuz en çok etkilediği ülkelerden biri de Türkiye

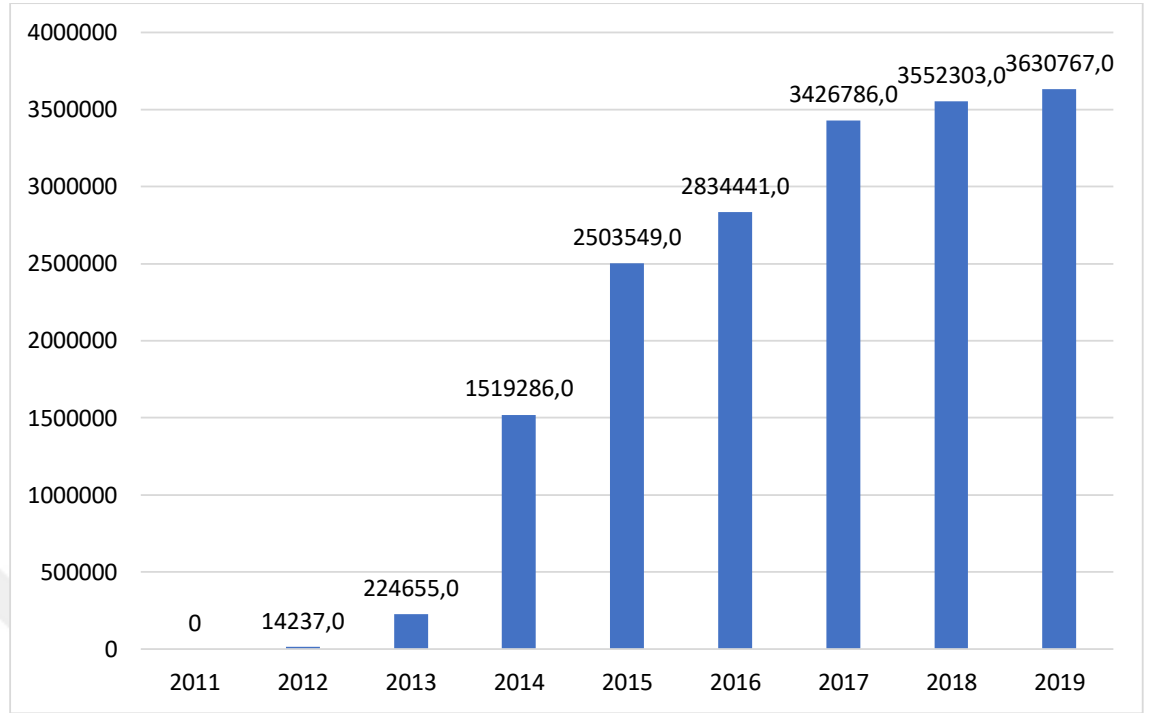
olmuştur. Türkiye, Suriye iç savaşının kısa süreceğini ve sığınmak amacıyla kitlesel olarak gelen Suriyelilerin kısa bir zaman sonra ülkelerine geri döneceklerini düşünerek açık kapı politikasını uygulamış ve göç yönetimi ile ilgili kapsamlı önlemler almamıştır (KADEM, 2015, s. 4).

Suriye'den Türkiye'ye ilk mülteci kafilesi 29 Nisan 2011 tarihinde ülkeye giriş yapmıştır (Karasu, 2018b, s. 156). Hatay İli Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından geçen 252 kişilik Suriye vatandaşı ülkeye giriş yapan ilk toplu nüfus hareketini oluşturmaktadır. Suriye iç savaşının patlak vermesinde 6 hafta sonra gelen ilk mülteci grubu Hatay'da geçici konaklanmaları sağlanmıştır. Suriye'den sığınmacı girişi devam ettiği için 9 Haziran 2011'de Altınözü ve 12 Haziran 2011'de ise Boynuyoğun çadır kentleri kurulmuştur (Erdoğan, 2018a, s. 5-7).

Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik politikası 4 ana eksenlerden oluşmaktadır. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda izlemiş olduğu ana politika 'açık kapı politikası' olmuştur. Bu politika öncelikle güvenlik temelli sorunların ana nedenini oluşturmaktadır (Erdoğan 2018a, s. 227). Suriyeli sığınmacılar için uygulanan açık kapı politikası; 2011-2017 yılları arasında çoğunluğunu Afgan ve Iraklıların oluşturmuş olduğu en az bir milyon sığınmacı ülkeye giriş yapmıştır (Erdoğan, 2018b, s. 14).

Türkiye'nin Mart 2011 yılından beri ortaya koymuş olduğu hem açık kapı politikası hem Geçici Koruma politikası uluslararası toplum tarafından takdirle karşılanmıştır. Türkiye'nin sığınmacılardan çok Suriye'deki gelişmelere konsantre olması, doğru bir şekilde analiz edil(e)meyen siyasi öngörüler, Suriye politikasında geçicilik üzerinden yol alınmasına sebebiyet vermiştir. Geçicilik üzerinden yönetilen süre, sığınmacı sayısının olağanüstü bir şekilde artmasına zemin hazırlamıştır. Sığınmacı sayısının artmasıyla maliyette artmıştır. Suriyeli sığınmacı krizi, dünyanın ve Türkiye'nin karşılaştığı en ciddi insani krizlerden biridir. Türkiye, bütün kurum ve kuruluşlarıyla sığınmacı sürecini vicdani bir bakış açısıyla yürütmüştür. Açık Kapı Politikası, Geçici Koruma Politikası, Geçicilik Algısı ve Duygusallık; Türkiye'nin Suriye politikasının ana eksenleri oluşturmaktadır (Erdoğan, 2018a, s. 227-228).

Şekil 1: Yıllara Göre Türkiye’de Bulunan Suriyeli Sığınmacı Sayısı

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. “Geçici Koruma”. Erişim: 11 Nisan 2019. goc.gov.tr.

Şekil 1, Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacı sayısına ilişkin sayısal veriler içermektedir. Şekil 1’den anlaşılacağı üzere, Suriye’den Türkiye’ye 2012 yılından yalnızca 14 bin sığınmacı gelmiştir. 2013 yılında 250 bin bandına gelen sığınmacı sayısı 2014’te ise 1,5 milyona ulaşmıştır. 2015 yılında Suriyeli sığınmacı sayısı 2,5 milyonu aşmış sayı 2016’da ise 2,8 milyon olmuştur. 2017 yılında Suriyeli sığınmacı sayısı 3,5 milyon bandına gelmiş ve 2018’e gelindiğinde Suriyeli sığınmacı sayısı 3,5 milyonu aşmıştır. 10.04.2019 itibarıyla Suriyeli sığınmacı sayısı 3.630.767 olmuştur.

Tablo 1: Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyet Dağılımı

Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Sığınmacı Kadın Sayısı	1.662.366
Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Erkek Sayısı	1.968.401
Toplam	3.630.767

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. “Geçici Koruma”. Erişim: 11 Nisan 2019. <https://www.goc.gov.tr>.

11.04.2019 itibarıyla tablo 1’den anlaşılacağı üzere, Türkiye’de 1 milyon 968 bin 401 erkek ve 1 milyon 662 bin 401 kadın Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır.

Tablo 2: Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Sığınmacıların Yaş Gruplanması

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
0-14	718.459	671.547	1.390.006
15-64	1.215.391	952.610	2.168.001
65- +	34.551	38.209	72.760

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. “Geçici Koruma”. Erişim: 11 Nisan 2019. <https://www.goc.gov.tr>.

Tablo 2’den anlaşılacağı üzere, genç bağımlı nüfusu erkeklerde 718 bin 459, kadınlarda 671 bin 547 olmak üzere 1 milyon 390 bin 6’dır. Yaşlı bağımlı nüfusu erkeklerde 34 bin 551, kadınlarda 38.209 olmak üzere 72 bin 760’dır. Aktif nüfus erkeklerde 1 milyon 215 bin 391, kadınlarda 952 bin 610 olmak üzere 2 milyon 168 bin 1’dir.

Türkiye, Suriyeli sığınmacılar konusunda bölge ülkelerinden, Avrupa ve ABD’den umduğu desteği görememiştir. Uluslararası toplum Suriyeli sığınmacılar konusunda Türkiye’nin göstermiş olduğu duruşu sergileyememiştir.

2.2. SURIYELİ SİĞINMACI GÖÇÜNÜN TÜRKİYE'DE MEKÂNSAL DAĞILIMI

Türkiye'ye yönelik Mart 2011'de başlayan Suriye Kitlesele göçü kontrolsüz bir şekilde gerçekleşmiştir. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların kayıt işlemlerinden, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ve BMMYK işbirliğiyle yapılmaktadır. 2018 sonuyla beraber güncellenenin tamamlanması ana amaçtır. GİGM tarafından iki haftada bir yapılan kamuoyu bilgilendirme amacı taşıyan güncellemelerde sayının 10-20 bin civarında arttığı göze çarpmaktadır. Türkiye'ye Suriye'den girişlerin tamamen durduğu bir ortam da artışların iki temel nedeni mevcuttur. Birinci neden, kayıt altına alınmamış Suriyeli sığınmacıların varlığı; ikinci neden ise günde ortalama 306 bebeğin doğmasıdır (Erdoğan, 2018b, s. 16-17).

Konuyla ilgili temel kurum olan GİGM ancak 11 Nisan 2014'te kurulabilmiştir. GİGM ve BMMYK 15 Ocak 2017'den itibaren kayıtların ve verilerin güncellenmesini yürütmektedir. Türkiye'de kayıt yaptırmış olmasına rağmen ayrılmış sığınmacıların varlığı, birden fazla kayıt yaptırmış sığınmacıların net sayısı ve herhangi bir şekilde kayıt yaptırmamış sığınmacı sayısı bilinmemektedir. Sığınmacı sayısının kayıt güncellemesi sonrası net bir şekilde ortaya konulması; sığınmacılara ilişkin hem daha ayrıntılı bilgilere ulaşılması hem de var olan mevcut sıkıntıların açık bir şekilde görülebilmesi için oldukça önem taşımaktadır (Erdoğan, 2018a, s. 225).

Türkiye, 1920-1990 dönemi arasında Arnavut, Tatar gibi Balkan coğrafyası havzasında gelen 1,5 milyonda fazla Müslüman sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. 1991 tarihli zorunlu kitlesele göç ise, Türkiye'nin göç politikası üzerine derin ve uzun süreli bir etki yaratmıştır (Kirişçi, 2014, s. 13). Afganistan savaşı, İran Devrimi, Doğu Bloğunun yıkılmasıyla işsiz kalan binlerce insan Türkiye'yi, transit ve hedef ülke olarak görmüşlerdir (Karasu, 2017, s. 640). Türkiye, göç tarihi ve göç çeşitliliği bakımından oldukça zengin ülkelerden biridir. Türkiye tarihsel süreç içinde hem yurt dışına gönderdiği göç ile Köken ülke iken, yurt dışında gelen göçmenler için ise ev sahibi ülke konumunda bulunmaktadır (Buz, 2008, s. 2).

Suriye göçü, Türkiye'ye yönelen diğer göçlerden nitelik ve nicelik bakımından farklılıklar göstermektedir. Türkiye- Suriye komşu iki ülke olmasına

rağmen birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Türkiye'nin hem demokratikleşme ve sanayileşme hem de insan hakları ve ekonomi gibi alanlarda dünya ile entegre olduğu görülmektedir (Karasu, 2017, s. 640).

Tablo 3: Suriyeli Sığınmacıların En Fazla Bulunduğu On Beş Kent

Kent Adı	Kentin Nüfusu	Kentteki Suriyeli Sığınmacı sayısı	Oran (%)
İstanbul	15.067.724	555.951	3,69
Şanlıurfa	2.035.809	449.019	22,06
Hatay	1.609.856	435.955	27,08
Gaziantep	2.028.563	428.779	21,14
Adana	2.220.125	236.901	10,67
Mersin	1.814.468	204.253	11,26
Bursa	2.994.521	169.487	5,66
İzmir	4.320.519	143.008	3,31
Kilis	142.541	116.387	81,65
Konya	2.205.609	106.345	4,82
Mardin	829.195	88.618	10,69
Kahramanmaraş	1.144.851	88.060	7,69
Kayseri	1.389.680	78.199	5,63
Kocaeli	1.906.391	55.8774	2,93
Osmaniye	534.415	48.820	9,14

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. “Geçici Koruma”. Erişim: 11 Nisan 2019. <https://www.goc.gov.tr>.

Türkiye’de kayıt altına alınan Suriyeli sığınmacı sayısı 11 Nisan 2019 itibarıyla 3 milyon 630 bin 767’dir. Türkiye’nin nüfusu 82 milyon 3 bin 882’dir. Mart 2011’den itibaren Türkiye’ye sığınan Suriyeli sığınmacılar toplam nüfusun %4,43’nü oluşturmaktadır. Tablo 3’ten anlaşılacağı üzere, Suriyeli sığınmacıların en fazla bulunduğu kent 555 bin 951 kişiyle İstanbul’dur. İstanbul’u 449 bin 19 kişi ile Şanlıurfa, 433 bin 955 kişi ile Hatay, 428 bin 779 kişi ile Gaziantep, 236 bin 901 kişi

Adana, 204 bin 253 kişi ile Mersin, 169 bin 487 kişi ile Bursa, 143 bin 8 kişi ile izmir, 116 bin 387 kişi ile Kilis ve 106 bin 345 kişi ile konya'dır. Suriyeli sığınmacıların en az olduğu il ise 25 kişi ile Bayburt'tur.

İllerde bulunan Suriyeli sığınmacıların il nüfusuna oranına bakıldığında ise Kilis'in % 81,65 ile ilk sırayı aldığı görülmektedir. %27,08 ile Hatay, % 22,06 ile Şanlıurfa, %21,14 ile Gaziantep, %11,26 ile Mersin, % 10,67 ile Adana, %5,66 ile Bursa, %4,82 ile Konya %, 3,69 ile İstanbul ve %3,31 ile İzmir'dir. İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük kentlerde sığınmacı sayısı fazla olmasına rağmen Suriyeli sığınmacıların kent nüfusuna oran azdır. Daha anlamlı sonuçlara erişebilmek amacıyla bu oranların ilçe boyutuna indirgenmesi gerekmektedir. Örneğin şanlıurfa'da 13 ilçe'deki suriyeli sığınmacı bulunma yoğunluğu %2-%54 arasında değişmektedir. Ankara kenti için görülen %1,49 yoğunluk, Altındağ ilçesinde % 15'e yaklaşmakta iken Çankaya'da ise bindelik oranlara düşmektedir (Erdoğan, 2018b, s. 23).

Tablo 4: Sınır İllerindeki Suriyeli Sığınmacı Sayısı

Kent	Kentin Nüfusu	Kentteki Suriyeli Sığınmacı Sayısı	Oran (%)
Şanlıurfa	2.035.809	449.019	22,6
Hatay	1.609.856	435.955	27,08
Gaziantep	2.028.563	428.779	21,14
Adana	2.220.125	236.901	10,67
Mersin	1.814.468	204.253	11,26
Kilis	142.541	116.387	81,65
Mardin	829.195	88.618	10,69

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. "Geçici Koruma". Erişim: 11 Nisan 2019. <https://www.goc.gov.tr>.

Suriye iç savaşı, Türkiye'nin bölge ve Batı ile olan ikili ilişkilerini farklı düzeyde etkilemiştir. Özelde ise Suriye iç savaşında etkilenen öncelikle işsizliği yüksek olduğu sınır illeri olmuştur (Kaymaz and Kadkoy, 2016, s. 2-4). Hatay, Suriye iç savaşından etkilenen sınır illerinin başında gelmektedir. Hatay, tarihsel,

coğrafi, sosyal ve iktisadi olarak Suriye ile yoğun bir ilişki içindedir. Hatay, Birinci Dünya Savaşı sonrası özerk bir bölge ve daha sonra bağımsız devlet statüsünü kazanmıştır. Bağımsızlığın birinci yılı olan 1938’de Türkiye’ye katılma kararı almıştır (Reçber ve Ayhan, 2013, s. 325).

Tablo 4’ten anlaşılacağı üzere, kentin nüfusu 1 milyon 609 bin 856 olup kentte bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 435 bin 955’tir. Sığınmacıların kent nüfusuna oranı ise %27,08’dir.

Reyhanlı’da meydana gelen bombalı patlama şehir ve Türkiye için Suriye savaşının en üst düzeyde hissedildiği olay olmuştur (Lordoğlu ve Aslan, 2016: 793). Hatay’da iki toplum arasında var olan gerginlik ve güvensizlik ortamı gittikçe belirginleşmektedir. Bu gerginlik iki toplum arasında, ayrışma ve ötekileştirme sürecini hızlandırmıştır (Reçber ve Ayhan, 2013, s. 325). Sınırdaki yaşanan kaçakçılık sonucu, kayıt dışı ekonomi sorunu yaşanmıştır. Hatay’daki firmalar güvensizlik nedeni ile Suriye ve Ortadoğu pazarına erişememektedir. Sığınmacılar oluşturmuş olduğu düşük iş gücü, Hatay ekonomisinde farklı etkilerde bulunmuştur. Sığınmacı ve yerel halk arasında hem ideolojik ve mezhepsel hem de toplumsal ve ekonomik sorunlar başgöstermiştir (Reçber ve Ayhan, 2013, s. 325).

Suriye iç savaşı ile beraber başlayan sığınmacı gücünden en çok etkilenen kentlerden biri de kuşkusuz Kilis’tir. Tablo 4’ten anlaşılacağı üzere, kentin nüfusu 142 bin 541 olup kentte bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 116 bin 387’dir. Sığınmacıların kent nüfusuna oranı ise % 81,65’tir.

Suriyeli sığınmacıların Kilis kentinde ikamet etmeleri; toplumsal, iktisadi ve siyasi sonuçlar doğurmuştur (Memiş, 2015, s. 103-114). Sığınmacıların gelişimiyle beraber Kilis’te çalışma hayatında bazı değişiklikler gözlemlenmiştir. Sığınmacılar yaşamını sürdürebilmek için kayıtdışı ve sosyal güvence olmadan çalışmak zorunda kalmıştır. Bu durum, kayıtdışı ekonominin oluşmasına ve yerel halkın işsiz kalmasına yol açmıştır (Paksoy vd. 2015, s. 155-166).

Kilis, Mülteci Hakları Alt Komisyonu’nun 31.03.2016 tarihinden gerçekleştirdiği toplantıda Kilis kentinin ağırlamış olduğu Suriyeli sığınmacı sayısının, kentin nüfusunu geçmesi ve Kilis’te herhangi bir toplumsal soruna yol açmadığından Nobel Barış Ödülü’ne aday gösterilmiştir (TBMM, 2018, s. 237).

Mardin, Suriye iç savaşında en çok etkilenen kentlerin başında gelmektedir. Tablo 4'ten anlaşılacağı üzere kent nüfusu 829 bin 195 olup kentteki Suriyeli sığınmacı sayısı 88 bin 618'dir. Sığınmacıların kent nüfusuna oranı ise %10,69'dur.

Mardin'deki Suriyeli sığınmacılarla yapılan araştırma sonuçları oldukça önem arz etmektedir. Her üç Suriyeli sığınmacıdan ikisinin vatandaş olmak isteği bulunmaktadır. Araştırma, Mardin'e göç eden sığınmacıların öncelikle göç etme nedeni olarak can güvenliği endişesi olduğu ve aynı zaman da Türkiye'nin, sınıra yakın oluşu ve Türkiye'yi güvenli bir liman olarak görmeleridir (Apak, 2015, s. 125-138). Mardin'deki sığınmacıların yarısı bölge halkı ile iletişim kuramamaktadır. Mardin'deki sığınmacıların, kayıt dışı ekonominin oluşmasına yol açmıştır. Sığınmacıların, kamu kurumlarının yükünü artırmıştır (Apak, 2014, s.63-67).

Tablo 4'ten anlaşılacağı üzere kent nüfusu 2 milyon 28 bin 563 olup kentteki Suriyeli sığınmacısı sayısı ise 428 bin 779'dur. Sığınmacıların kent nüfusuna oranı ise % 21,14'tur.

Mazlumder Gaziantep Şubesi tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumda var olan nefretin toplumsal ve ekonomik nedenleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Araştırma, sığınmacılara yönelik oluşan nefretin ana nedenini ekonomi ve toplumda meydana gelen değişim sonucu oluştuğunu ortaya koymuştur. Araştırma; Arap ırkına karşı varolan önyargının, kira artışları, ucuz işgücü varlığı, vergisiz işyerleri açan sığınmacıların haksız rekabet oluşturması, ikinci eş sorunu, kadın istismarı, fuhuş sorunu, haber dilinin problematiği ve kamusal alanda hem uyum hem çatışma sorunu ile ilgili çözüm önerilerinde bulunmuştur (MAZLUM-DER, 2014, s. 5).

2.3. SURİYELİ SIĞINMACILAR VE HUKUKİ STATÜLERİ

2.3.1. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Öncesi Dönem

14 Haziran 1934 tarih ve 2510 Sayılı İskân Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti'nin mülteci ve sığınmacılar konusunda düzenlenmiş olduğu ilk hukuki belgedir. Kanunun ana amacı, ülkeye yapılacak sığınma ve göç hareketleri ortak bir ulus inşa siyasetine uygun olarak sosyal ve siyasi nitelikler barındıran mecburi iskân

boyutudur. 30 Kasım 1994 yılında Resmi Gazete 'de yayınlanan ve aynı zamanda da 1994 Yönetmeliği olarak ta bilinen, “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” hem mevzuattaki boşluğu doldurmak hem de idari ve yasal çözümler üretmek amacıyla çıkarılmıştır (Resmi Gazete, 30 Kasım 1994).

Yönetmelik, iç hukuktaki boşluğu doldurmuştur. Ancak, yabancıların iltica süresi ile ilgili yeterli şekilde bilgilendirmemesi ve başvuru süresinin 10 gün sınırlandırılması uygulamada bir takım aksaklıkların oluşmasına yol açmıştır. Bu aksaklıklar, uluslararası hukuk bağlamında oldukça tartışmalı olmuş ve aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne taşınmış olan davalarda ortaya çıkmış olan sorunların birçoğuna kaynaklık etmiştir. Yönetmelik 2006’da tekrar düzenlenmiştir. 2006’daki düzenleme ile söz konusu olan aksaklıkların giderilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 10 günlük başvuru kısıtlaması; en makul süre içinde başvuru şeklinde değiştirilmiştir. Değiştirilen yönetmelik, mülteci hukuku ile ilgili var olan boşluğu tam anlamıyla dolduramamıştır (Bozbeyoğlu, 2015, s. 69).

Türkiye, göçün geçiş noktası olmaktan çıkıp hedef ülke konumuna dönüştüğü, Türk ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca sıkça dillendirilmiştir. AB ile yapılan müzakereler, Türkiye’de bu konuda kapsamlı ve uluslararası hukuka uygun düzenlenmelerin yapılması beklentisi oluşmuştur. 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi’nde “Orta Vade” öncelikleri arasında “Genişletilmiş Siyasi Diyalog ve Siyasi Kriterler” başlığı altında; 1951 Cenevre Sözleşmesi ile getirilen coğrafi kısıtlamayı kaldırılması istenmiş ve bu istek 2003 ve 2006 Katılım Ortaklığı Bölgeleri’nde de tekrar edilmiştir. Türkiye, güven merkezli göç mevzuatı uygulamasından insan merkezli göç mevzuatı uygulamasına doğru geçiş yapmaktadır. 2005 yılından yayınlanan “İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı” doğrultusunda geri göndermeme ilkesi bir devlet politikası olarak görülmüştür. Bu politika doğrultusunda, Sosyal ve kültürel uyuma yönelik yapılan çalışmalar kayda değerdir (Erdoğan, 2018a, s. 48-49).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Uluslararası Af Örgütü ve Avrupa Konseyi'nin mülteci hukuku ile ilgili Türkiye'nin aleyhinde kararlar alması, raporlar hazırlaması ve oluşan olumsuz algı kapsamlı bir düzenlemeyi zorunlu kılmıştır (Bozbeyoğlu, 2015, s. 69).

2.3.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Türkiye'de Suriyeli sığınmacılarla ilgili ilk yasal düzenleme, İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan GİGM'e tarafından yürürlüğe konulan 30 Mart 2012 Tarihli 62 sayılı Yönerge'dir. Yönerge ile geçici Geçici Koruma Statüsü (GKS) oluşturulmuştur. Yönerge Kitleli Sığınma anında ortaya çıkabilecek herhangi bir acil koruma durumunda ihtiyaçların karşılık bulması, sığınılan ülkeye kolay bir şekilde erişimin sağlanması, geri göndermeme ilkesinin gözetilmesi ve asgari insan haklarına uygun bir şekilde yaşam standartlarının hazırlanması olarak bilinen GKS'yi oluşturmaktadır (Uzun, 2015, s. 112).

2013 tarihine kadar Türkiye'ye gelen bireysel veya kitleli göçler ya bakanlar kurulu kararları ya da özel kanunla göçmen kategorisine alındıkları görülmekteydi. Bununla beraber yasal olmayan bir şekilde ülkeye giriş yapan birey ve gruplar "kaçak" olarak adlandırılmaktaydı (Başak, 2011, s. 5).

11 Nisan 2013'te Resmi Gazete' de yayınlanarak yürürlüğe giren 6458 sayılı YUKK'nin amacı kanunun birinci maddesinde; hem Türkiye'ye gelecek olan yabancıların giriş ile çıkışları hem de Türkiye'den koruma talebi isteyecek olan yabancılara verilecek koruma olarak açıklanmıştır (Resmi Gazete, 11 Nisan 2013).

Türkiye'de ortaya çıkan ihtiyaçlar ve başta AB olmak üzere uluslararası toplumdaki talepler göz önüne alınarak yapılan hazırlıklar sonucunda, GİGM'nin kuruluşu YUKK ile gerçekleşmiştir. Sürecin sivilleşmesi yönünde adımlar atılmış ve bu doğrultuda kademeli bir şekilde yabancılarla ilgili işleri yürüten Emniyet Genel Müdürlüğü yetkilerini GİGM'ye devretmiştir (Erdoğan, 2018a, s. 50).

YUKK; pek çok yenilik getirmiş olmasına rağmen Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi kısıtlama ilkesi doğrultusunda yapılandırılmıştır. Bu durum,

22 Ekim 2014'te yürürlüğe konulan Geçici Koruma Yönetmeliği 'nede (GKY) yansımıştır (Bozbeyoğlu, 2015, s. 69).

Uluslararası hukukta yer almamış bazı kavramlar YUKK'da yer almıştır. YUKK, Şartlı Mülteci, İkincil Koruma ve Geçici Koruma terimlerini içermektedir. YUKK'dan önce var olan mülteci ve sığınmacı ayırımı kanunla beraber kavramsal bir değişikliğe uğramıştır. YUKK ile beraber sığınmacı kavramı yerine şartlı mülteci kavramı kullanılmıştır. Şartlı mülteci tanımı YUKK'nin 62. Maddesinde tanımlanmıştır. Kanun, Şartlı mülteci statüsündeki kişi veya kişilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye'de kalmasına izin verilmektedir. İkincil koruma, 1951 Cenevre sözleşmesi ve bu sözleşmeye ilişkin olan 1967 New York Protokolünün kapsamı dışında kalan yabancı kişilere sağlanan korumadır. İkincil koruma, mülteci, şartlı mülteci ve geçici korumadan farklı bir uygulamadır. Geçici koruma, kitlesel bir şekilde gelen sığınmacıların belirli bir süre ile sınırlı bir şekilde acil korunmalarının sağlanması iken, ikincil koruma ise acil veya geçici bir koruma statüsü özelliğini taşımamaktadır. İkincil koruma, mülteci veya şartlı mülteci statüsüne yakın olmakla beraber verilmiş nedeni farklıdır (Erdem, 2017, s. 334-337).

Coğrafi kısıtlama ilkesi göz önüne alınarak hazırlanan YUKK, şartlı mülteci kavramını mevzuata koymuştur. Mülteci veya şartlı mülteci tanımı dışında kalan birey ve grupların geri göndermeme ilkesi doğrultusunda can ve mal güvenliklerinin sağlanıp, işkence ve kötü muameleden korunması amacıyla düzenleme yapılmıştır (Erdoğan, 2018b, s. 10).

2.3.3. Geçici Koruma Yönetmeliği

GKY ile ülkelerindeki iç savaştan ötürü Suriye'den gelen yabancılara sağlanacak Geçici Koruma hukuksal bir zemine oturtulmuştur. Türk kamu kurumları ve siyaset kurumu uluslararası hukukta karşılık bulabilecek ve aynı zamanda Türkiye'ye bazı yükümlülükler getirecek veya en azından bu algının oluşmasına yol açacak kavramlardan ivedilikle uzak durmuşlardır. Bu doğrultuda sığınmacı veya misafir kavramlarını kullanmayı tercih etmişlerdir (Altun ve Görel, 2016, s. 23)

Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların uluslararası hukuk bağlamında tanımlanması ancak 30 Mart 2012 tarihinden yayımlan bir genelge ile netleşmiş ve

Suriyeli sığınmacıları GKS’de bulunan kişiler şeklinde tanımlamıştır. 62 sayılı “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge” 22 Ekim 2014 tarihine kadar Suriyeli Sığınmacılar için temel hukuki belge özelliğini taşıyan yönerge gizlilik ilkesi çerçevesinde kamuoyuna açıklanmamıştır. Yönergenin bütün işlevi YUKK’nin 91. Maddesiyle GKY’ye geçmiştir (Resmi Gazete, 22 Ekim 2014).

Türkiye, kitlesel olarak gelen Suriyeli sığınmacılara Suriye’de güvenli bir ortam oluşana dek misafir olarak kabul etmiş ve geri göndermemiştir. GKY, ara bir çözüm niteliğindedir. GKY, Sınırlara yığılan kitlesel mülteci akını için uzun soluklu bir çözüme kadar acil bir çözüm politikasıdır. GKS’ye sahip olan bireyler her türlü ihtiyaçları kabul edilmiş oldukları devlet tarafından karşılanmaktadır. Geçici koruma, kitlesel bir şekilde gelen sığınmacılara yönelik sağlanmakta ve Türk Hukuku’nda yasa düzeyinde ilk kez YUKK ile düzenlenmektedir. Geçici koruma, YUKK’nin 91. maddesinde düzenlenerek yasal bir zemine oturtulmuştur (Kaya İ. ve Eren, 2015, s. 48).

Yönetmelik, geçici korumanın sağlanabilmesi için; kitlesel bir şekilde ülkelerinden ayrılmaya zorlanmaları, ayrıldıkları ülkeye geri döndükleri takdirde can mal güvenliklerinin tehlikeye girecek olması, acil ve geçici bir koruma ihtiyacına muhtaç olmaları gerekmektedir (Kaya İ. ve Eren, 2015, s. 48).

GKY’nin 9. maddesi, Geçici Koruma kararının ancak İçişleri Bakanlığınca verilecek teklif üzerine Bakanlar Kurulu tarafından verileceğini ifade etmektedir. Ancak Geçici Koruma süre tanımlanması açık değildir. GKY 1. maddesi ise, 28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacıları GKS altındaki kişiler olarak tanımlamıştır (TBMM, 2018, s. 48-50). Yönetmelik, Geçici Koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacıların barınma, ikametgâh, eğitim, sağlık ve çalışma hakları konusunda düzenlemeler yer almaktadır (Karasu, 2018b, s. 159).

GKY çerçevesinde Türkiye’de hâlihazırda bulunan ve gelecek olan kişi ve kişilere; bir kimlik numarası bulunan geçici kimlik belgesi verilmektedir. Böylelikle, Türkiye’de bulunan yabancılar yasal olarak kalış hakkı sağlanmaktadır (Erdoğan, 2018b, s. 12). Geçici Koruma kimlik belgesi olarak düzenlenmiş olan ve

üzerinde kart sahibinin; fotoğrafı, anne ve baba adı, doğum yeri ve tarihi, ikamet edilen yer ile ilgili bilgiler Arapça ve Türkçe olarak yazılmaktadır. Türkiye'deki yabancılar için 'g' harfi ile başlayan ve TC kimlik numarasına benzeyen '9' ile başlayan yabancı kimlik belgesi verilmektedir (Çakıllı, 2016, s. 145). Ancak bu kimlik belgesinin ne kanunla düzenlenmiş olan ikamet izni ne de ikamet izni belgesi yerine geçen belgelere denk sayılmadığını vurgulamak gerekmektedir (Dilek, 2018, s. 144). GKY, verilen kimlik belgesinin, Türk vatandaşlığına başvuru ve uzun dönem ikamet izni için herhangi bir geçiş hakkı sağlamayacağını da özellikle belirtmek gerekmektedir (Erdoğan, 2018a, s. 56). GKY'nin 19. maddesi geçici Geçici Koruma altında olan yabancıların kaydedilme yetkisi GİGM'ye vermiştir. GKY'nin 22. maddesi ise, kayıt işlemini tamamlamış olanlara valilik tarafından bir geçici koruma kimlik belgesinin düzenleneceği ifade edilmiştir (Dilek, 2018, s. 144).

GKS verilen Suriyeli sığınmacıların, sağlık hizmetlerinden yararlanması GKY'nin 27. maddesinde yer almaktadır. Sağlık hizmetlerini, GBM'lerde ve GBM'ler dışında bulunan Suriyeli sığınmacılara sağlanmaktadır. Sağlık Bakanlığı, sağlık hizmetlerin kontrolünde sorumlu kuruluştur. Sağlık hizmetlerinin aksatılmadan yürütülmesi amacıyla, sürekli bir şekilde hizmet verecek sağlık merkezlerini oluşturmak, yeterli sayıda ambulans ve sağlık personelinin bulunmasını sağlamak oldukça önemlidir. Temel ve acil sağlık hizmetlerinden, tedavi ve ilaç parası alınmayacaktır. İkinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetleri ise, sosyal güvenlik kumunun belirlemiş olduğu sağlık uygulama tebliğindeki bedelden fazla olmayacaktır. Sağlanan sağlık hizmetleri bedeli ise AFAD tarafından ödenecektir. GKS altından bulunan sığınmacılar, acil ve zorunlu haller haricinde özel sağlık kuruluşlarında doğrudan başvuramayacaklardır (Çakıllı, 2016, s. 150).

GKS verilen Suriyeli sığınmacıların, eğitim hizmetlerinden yararlanması GKY'nin 28. maddesinde ele alınmıştır. Yönetmelik, barınma merkezlerinde ve barınma merkezleri dışında bulunan yabancıların eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülecektir. 54-66 ay arasındaki yabancılarla okul öncesi eğitim verilebileceği, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocuklara eğitim faaliyetinin sağlanabileceği ve her yaş grubundaki kişiler için dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kurslarının isteğe bağlı bir şekilde düzelebileceği yönetmelikte yer almaktadır. GKY doğrultusunda, Milli Eğitim Bakanlığı Temel

Eğitim Genel M¼d¼rl¼đ¼ tarafından “Yabancılaraya Y¼nelik Eğitim-¼đretim Hizmetleri” bir genelge yayımlanarak d¼zenlemiřtir. GKY’nin 28.Maddesinin 2. Paragrafı, ¼n lisans ve ¼zeri eğitimle ilgili usul ile esasları belirleyecek kurumun Y¼ksek¼đretim Kurulu (Y¼K) olduğu belirtilmiştir (Kaya İ.ve Eren, 2015, s. 59-60).

T¼rkiye’deki Suriyeli sığınmacılar i¼in en ¼nemli yasal d¼zenlemelerden biri kuşkusuz ¼alıřma hakları konusunda yapılan d¼zenlemedir. “Ge¼ici Koruma Sağlanan Yabancıların ¼alıřma İzinlerine Dair Y¼netmelik” ile birlikte Suriyeliler ¼alıřma iznine kavuşmuştur (Erdoğan, 2018a, s. 238). Y¼netmeliđe göre, ge¼ici koruma altından bulunan sığınmacıların ge¼ici korumaya alındıktan 6 ay sonra ¼alıřma izni i¼in başvuru hakkını elde etmektedir. Ancak herhangi bir iş yerinde ¼alıřan yabancıların sayısı o iş yerindeki T¼rk ¼alıřanların % 10’undan fazla olmaması gerekmektedir. ¼alıřma izni kişinin ikametgâh ile bağlı bulunduğu şehrin sınırları olarak belirlenmiştir. Valilik uygun g¼rd¼đ¼ taktide şehirdeki yabancılar i¼in kota uygulaması yapılabilecektir. Y¼netmelik aynı zamanda ¼alıřan yabancıların asgari ¼cret altında ¼alıřtırılamayacađını ifade etmiştir. Mevsimlik ve tarım iř¼ileri ¼alıřma izninden muaf tutulmuştur (Karasu, 2018b, s. 159).

2.4. SURİYELİ SİĞİNMACILARIN TÜRKİYE’DE KARŞILAŞTIKLARI TOPLUMSAL VE EKONOMİK SORUNLAR

2011 yılında Suriye’nin “Dera” kentinde başlayan halk ayaklanması kısa bir zaman dilimi i¼erisinde i¼ savaşa d¼n¼řm¼řt¼r. İ¼ savaşla beraber Suriyeli sığınmacılar T¼rkiye’ye giriş yapmaya başlamış ve ge¼en yedi yıllık s¼re¼te sayıları 4 milyona dayanmıştır. Yaşanan bu g¼¼, T¼rkiye’ye y¼nelen diğer g¼¼lerden hem nitelik hem de nicelik olarak ayrılmaktadır. Suriye g¼¼¼, daha ¼nce T¼rkiye’ye g¼¼ eden T¼rk soylu g¼¼lerden farklıdır. Bulgaristan’dan g¼¼ etmek zorunda kalan Ahıska T¼rkleri, Pomaklar veya Afganistan’dan gelmiş olan ¼zbek T¼rklerinden farklı olarak yeni gelen sığınmacılar T¼rk veya T¼rk k¼lt¼r¼nden değildir (Karasu, 2018c, s. 53).

2011’den bu yana Suriye’de devam eden kriz, m¼lteci sayısını s¼rekli artmasına yol a¼mıřtır. G¼¼ etmek zorunda kalan m¼ltecilerin ¼ođunluđunu, kadın, ¼ocuk ve yaşlılardan oluşturmaktadır. T¼rkiye s¼recin başından itibaren elinden

gelenin en iyisini yapmaya çalışmaktadır. Mevzuattaki yetersizlikler, sınır noktalarında yaşanan bir takım önemli problemler, şeffaflığın yeterince olmaması ve Reyhanlı'da meydana gelen patlama sürecin karmaşık bir hal almasına yol açmıştır. Bu süreç, hem iç ve dış basından hem de uluslararası örgütler tarafından eleştirilmektedir. Muhalefet partilerinin, iktidarın mülteci sorununa bakış açısının yönelik eleştiri dozu her geçen gün artmaktadır. Bütün bunlar, Türkiye için Suriyeli sığınmacı sorununu çok yönlü sorunlar yumağı haline getirmiştir (Canyurt, 2015, s. 134).

Toplumda artan işsizlik, barınma, göçün tetiklemiş olduğu ötekileştirme, barınma kamplarının temizliği, sosyal, kültürel, uyum ve sağlık bu sorunların birkaçına örnektir. Bu sorunlar, kitlesel bir şekilde Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacı göçünde de kendini göstermiştir. Suriyeli sığınmacılar ilkin misafir olarak görülmüşlerdir. Türk toplumu, ensar-muhacir anlayışıyla hareket etmiş ve Türk misafirperverliğine uygun olarak sığınmacılara kucak açmıştır. Suriyeli sığınmacılar için yardım kampanyaları düzenlenmiş ve misafir kardeşliği vurgusu önem kazanmıştır. Sürecin uzamasıyla sığınmacılara bakış açısı değişmeye başlamıştır. Sığınmacılar işgücü rekabetine neden olmuş bu durum ücretlerin düşmesine yol açmıştır. Kültürel ve toplumsal ön yargılar artmış ve uyum sorunu temel problem olarak ortaya çıkmıştır. Artan terör eylemleri ve nefret suçları, Suriyeli sığınmacılara yönelik bakış açısından önemli kırılmalara sebebiyet vermiştir (Karasu, 2018c, s. 53). Değişen bakış açısı Suriyeli sığınmacıların, ekonomik, Sosyo-kültürel, barınma, eğitim, sağlık, cinsiyete dayalı şiddet, iş piyasasına erişim ve sosyal yardımlara erişim gibi sorunlarla mücadele etmektedirler (Altun ve Görel, 2016, s. 123-141).

2.4.1. Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu ve Kayıp Nesil Riski

9 Ekim 2017 itibarıyla Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların yaklaşık 1 milyon 10 bini zorunlu eğitim çağındaki çocuklardır. Bu çocukların % 60 yani 612 bin 603'ü okullarda kayıtlı görülmektedir. Okula giden Suriyeli sığınmacı çocukların % 59'u yani 360 bini Türk devlet okullarına gitmektedir (Erdoğan, 2018a, s. 28).

Milli Eğitim Bakanlığı Suriyeli sığınmacıların iç savaş öncesi okullaşma oranları ile ilgili verileri kamuoyu ile paylaşmıştır. Bakanlık, Suriye'de 2011 öncesi

ilköğretimde okullaşma oranını% 92, ortaöğretim de % 69 ve lise de % 26 olarak açıklamıştır. Hemen hemen aynı tarihte, Türkiye’de ilköğretim okullaşma oranı % 99, ortaokul %93 ve liselerde %70’dir. İki ülkenin genel ortalamasına bakıldığında, Suriye’nin genel ortalaması %62,3 iken Türkiye’nin genel ortalaması %87,3’tür. Türkiye’ye gelen sığınmacıların okullaşma oranı düşük olan Suriye’nin kuzeyinde geldikleri hesabı katılırsa oranın daha düşük olması muhtemeldir (Erdoğan, 2018b, s. 28).

Türkiye ve Suriye, kültürel ve toplumsal özellikler bakımından birbirinden farklıdır. Siyasi nedenlerden dolayı aynı mekânı paylaşan iki toplumun barış huzur içinde yaşamaları ancak eğitimle mümkün olabilmektedir (Atasoy ve Demir, 2015, s. 464). 2011 itibarıyla Türkiye’ye kitlesel olarak göç eden Suriyelilerin, eldeki veriler göz önüne alındığında eğitim ile ilgili olumsuz bir tablo hâkimdir. Suriyelilerin %33,3’ü okuma yazma bilmemektedir. %13’ü ise, okuma yazma bilmekle beraber okul bitirmeyenlerden oluşmaktadır. %16,5’i ilkokul ve dengi eğitim seviyesine sahiptir. %6,5’i ortaokul ve dengi, lise ve üstü eğitim oranlarına sahip olanların oranı ise yalnızca %5,6’dır. Bilinmeyen %26,6 oran ise daha düşük eğitim seviyesine sahip olan Suriyelilerden oluştuğu düşünülmektedir (Erdoğan, 2018a, s. 246-247).

Geçici Eğitim Merkezi (GEM) adı verilen okul çağına gelmiş Suriyeli çocuk ve gençlere AFAD tarafından kurulmuş GBM’lerde ve kamp dışında faaliyet gösteren, hem ilköğretim hem de ortaöğretime kapsayan eğitim dili Arapça olan okullara gitmektedir. GBM’lerde Suriye müfredatı okutulmaktadır (Emin, 2016, s. 17). 2017 yılı sonu verilerine göre, 369 adet GEM ve bu merkezlerde eğitim ve öğretimde gönüllü bir şekilde çalışan 12 bin 630 Suriyeli öğretmen görev almıştır (TBMM, 2018, s. 254-255). Bu öğretmenlere UNİCEF tarafından sistemli bir şekilde teşvik ödemesi yapılmıştır. Bu ödeme ilkin kampta yaşayanlara 600 TL kamp dışındakiler ise 900 TL olarak belirlenmiş daha sonra bin 300 TL’ye kadar çıkarılmıştır (Erdoğan, 2018b, s. 30). Tüm GEM’lerin kapatılıp Suriyeli sığınmacıların tamamen devlet okullarına entegre edilebilmesi için gerekli olan derslik sayısı 25 bindir. Bir diğer değişle 10 bin yeni okula ihtiyaç vardır (TBMM, 2018, s. 254-255).

Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi, Türkiye’de yaşamını sürdüren ve eğitim imkânlarına ulaşamayan Suriyeli çocukların elektronik sitem üzerinden okullara kayıt edilmesi için kurulmuş bir sitemdir. Kampta yaşayan Suriyeli sığınmacı çocuklar, kaplarda kurulmuş olan okullarda eğitimlerine devam etmektedir (Karasu, 2018c, s. 56). 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında 9 bin 689, 2016-2017 Eğitim Öğretim yılında 14 bin 740 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında ise 19 bin 650 Suriyeli sığınmacı genç dil engeli aşarak ortalama bir başarı elde etmişlerdir. 140 farklı üniversitede eğitim görmeleri oldukça önemlidir (Erdoğan, 2018b, s. 2).

Toplumsal uyum açısından, göçmenlerin eğitim hayatlarına devam etmeleri ve eğitime erişimlerinin sağlanması oldukça önemlidir. Göç eden bireylerin, göç edilen ülkenin dilini öğrenmesi, toplumsal yaşamı tüm alanlarında üçüncü kişi aracılığı olmaksızın iletişim kurabilmeleri sağlanmalıdır (TBMM, 2018, s. 254). Sığınmacıların sosyo-ekonomik durumunun iyileştirilmesi, dil engelinin aşılması ve hızlandırılmış uyum programlarının artırılması (KİDS RIGHTS, 2018, s. 7-9) Sığınmacı çocukların okullaşma oranını artırılması, bilgi ve beceri edinmeleri olumlu bir iletişimin kurulabilmesini kolaylaştıracaktır (TBMM, 2018, s. 254). Suriyeli sığınmacıların özellikle eğitim olanaklarından yeterince faydalanmamaları sosyal adaptasyonu zorlaştırmaktadır (Kaypak ve Bimay, 2016, s. 103). Eğitimden mahrum kalmış göçmen kitlesi sosyal uyumun önündeki en önemli engeldir. Suriyeli sığınmacıların % 50’sinin 18 yaş altında olduğu düşünüldüğünde; Suriyelilerin eğitim sistemine alınmaları oldukça önem taşımaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, GİGM ve Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı, Suriyeli sığınmacıların eğitim almaları ile ilgili çalışmalarını yürüten kuramlardır (TBMM, 2018, s. 254).

Çocukların, yetişkinlere oranla acil durumlarda daha fazla etkilenmeleri doğaldır. Özellikle ülkesini terk ederek mülteci durumuna düşen çocuklar, göç ettiği topluma uyum sağlamaları zorlu bir süreçtir. Fakirlik, travma, şiddet, tehdit, dil bilmeme sorunu ve eğitime ara verilmiş olması mültecilerin eğitime ulaşılmasının önündeki engelleri oluşturmaktadır (Yavuz ve Mızrak, 2016, s. 176-179). Suriyeli sığınmacı çocukların eğitime erişimlerini engelleyen bir takım sorunlar mevcuttur. Şiddet ortamında doğmuş ve büyümüş çocukların geçirdiği psiko-sosyal etmenler, toplumsal uyum açısından oldukça önemli olan dil problemi, ailelerine destek olmak

amacıyla çalışmaları veya çalıştırılmak zorunda bırakılmaları, okulların altyapı eksiklikleri, müfredat farklılığı ve diğer sorunlar eğitime erişimi zorlaştırmaktadır (Açık Toplum Vakfı, 2016, s. 3).

Türkçenin yabancı bir dil olarak öğretilmeye bir an önce başlanması gerekmektedir. Çocuklarını devlet okullarını kaydetmek isteyen Suriyeli ailelerden talep edilen, kayıt parası, malzeme parası, okul aile birliği parası ve kitap parası gibi gizli ücretlerin bir önce kaldırılması gerekmektedir. Ders verecek öğretmenleri yetkin olma şartı esnetilmemelidir. Suriye'nin geleceği ve Türkiye'de toplumsal uyum sürecinin kolaylaştırılması için Suriyeli çocukların kayıp nesil olmaları engellenmeli ve okullaşma oranları artırılmalıdır (Açık Toplum Vakfı, 2016, s. 6-32). Eğitimden yoksun kalmış veya bırakılmış Suriyeli sığınmacıların Türkiye toplumu ve Suriye halkının geleceği açısından büyük riskler barındırmaktadır (Yavuz ve Mızrak, 2016, s. 194-196).

2.4.2. Suriyeli Sığınmacıların Yaşadığı Ekonomik Sorunlar

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de yaratmış olduğu ekonomik etkilere bakıldığında risklerin ve fırsatların iç içe geçtiği bir tablo hâkimdir. Türkiye'nin 81 iline dağılan Suriyeli sığınmacıların kentte yarattıkları ortak etki kira fiyatlarının artması olmuştur. Özellikle sınır illerinde temel gıda ve hem de ev fiyatlarında artış gözlemlenmiştir. Bu durum bu kentlerde Türkiye ortalamasının üzerinde enflasyon oranlarının görülmesine yol açmıştır. Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine olumlu katkısı ise vasıfsız iş gücü açığını kapatmak olmuştur (ORSAM, 2015a, s. 17).

Kitlesele şekilde göç eden Suriyeli sığınmacılar, ülkelerini terk ederken yanlarında getirmiş oldukları parayı yerel piyasaya aktararak ekonomide kısa süreli bir canlanma oluşturmuş ve yerel halk tarafından bu durum olumlu karşılanmıştır (ORSAM, 2014, s. 17- 19).

Suriyelilerin sığınmacıların Türkiye'de yaşamış olduğu sorunların temelini ekonomik sıkıntılar oluşturmaktadır. Özellikle büyük kentlerde yaşayan Suriyeli sığınmacılar düşük ücret, fazla mesai ile sömürüye maruz kalmaktadır (Demirbaş ve kaya, 2016, s. 61). Suriyeli Sığınmacıların, ucuz işgücü piyasasını oluşturmaları yerel

halkın iş bulmasını güçleştirmiş ve bu durum iki halk arasında ciddi gerilimlere yol açmıştır (Gaziantep Kent Konseyi, 2014, s. 16). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki birçok kentte önceki yıllara oranla işçi ücretlerinde önemli düşüş gözlemlenmiştir. Suriye'den gelen sığınmacıların işverenler için rant oluşturması ücretlerin düşmesindeki temel nedendir (Demirbaş ve kaya, 2016, s. 61).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin her yerinde tarım, imalat, inşaat ve hizmet sektöründe çalışmaya devam etmektedir. Düşük ücretlerden dolayı ailenin birden fazla üyesi çalışmakta okul çağındaki çocuklar bu nedenle okula gidememektedir. Suriyelerin oluşturmuş olduğu ucuz işgücü iki toplum arasında ciddi toplumsal sorunların yaşanmasına yol açmaktadır. Kayıt dışı çalışan Suriyelerin kendi işyerlerini açmaları yerel halk tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmaktadır (Erdoğan, 2018b, s. 33).

Suriyeli sığınmacılar, genellikle Gaziantep, Mersin, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük sanayi bakımından gelişmiş olan kentleri tercih etmektedir (Altun ve Görel, 2016, s. 125). Suriyeliler 15 Ocak 2016' dan beri çalışma hakkına sahiptir. Ocak 2016 ve Eylül 2018 döneminde çalışma izni için başvuru yapan Suriyeli sığınmacı sayısı 41 bin 343'tür. 27 bin 930'u çalışma iznine hak kazanmıştır. Kadın sığınmacıların sadece 2 bin 473'üne çalışma izni verilmiştir. İstanbul'daki sığınmacıların 7 bin 857'si, Gaziantep'teki sığınmacıların 3 bin 369'u, Bursa'daki sığınmacıların 3 bin 240'ı, Kahramanmaraş'taki sığınmacıların 2 bin 313'ü Mersin'deki sığınmacıların bin 617'si Ankara'daki sığınmacıların bin 2'si Konya'daki sığınmacıların 945'i Hatay'daki sığınmacıların 900'ü, Kocaeli'ndeki sığınmacıların 804'ü Adana'daki sığınmacıların 641'i ve diğer kentlerdeki sığınmacıların 5 bin 242'si çalışma izni almıştır. Ancak işverenin başvurusu ile asgari ücret ödenmesi Suriyelerin çalışma hakkından yeterince faydalanmasını engellemektedir. Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin çok azı hem devletten hem de diğer kurumlardan mali destek almaktadır (sputniknews.com, 29.05.2019).

Suriyeli sığınmacılar, 2011'den beri Türkiye'de 10 binden fazla işletme açmıştır. Bu işletmelerde istihdam edilen kişi sayısı 100 bini aşmıştır. 2011'de Türkiye'deki yabancı sermayeli işletmelerin %2'si Suriyeli işletmelerden oluşuyordu. Bu oran bugün %20'dir. İşletmelerin %94'ü, İstanbul, Gaziantep, Bursa,

Mersin ve Hatay'da bulunmaktadır. İşletmeler, toptan ve perakende ticaret, gayrimenkul, inşaat ve imalat sektöründe faaliyette bulunmaktadır (euronews.com, 30.05.2019).

2.4.3. Suriyeli Sığınmacıların Yaşadığı Sağlık Sorunları

Türkiye'de kalan Suriyeli sığınmacılar için sağlık hizmetler özel bir yer tutmaktadır. Suriyeli sığınmacıların en çok memnun kaldıkları hizmet açık alan ile sağlık hizmetidir (Erdoğan, 2018b, s. 36). Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin sağlık hizmetleri, Sağlık Bakanlığı tarafından sağlanan birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık tesislerinde verilmektedir. Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan Göç Sağlığı Daire Başkanlığı, bakanlık adına koordinasyonu sağlamak için kurulmuştur (TBMM, 2018, s. 257). 2016 verilerine göre, Suriyeli sığınmacılara günde 21 bin 320 poliklinik hizmeti, 227 doğum ve 589 ameliyat gerçekleştirilmektedir. 2017'de günlük, 29 bin poliklinik, 306 doğum ve 700 ameliyat gerçekleştirilmektedir (Erdoğan, 2018b, s. 38).

Savaş, siyasi baskı, doğal afetler ve etnik çatışmalar gibi sebeplerden ülkesini terk etmek zorunda kalan mülteciler; göç öncesi dönemde yaşamış oldukları ruhsal ve fiziksel şiddet, soykırım, yakınlarının ölümüne ve yaralanmalarına şahitlik etmeleri, ruhsal hastalık ve travma geçirme riskini artırmaktadır (Koç vd., 2015, s. 85). Suriyeli sığınmacılar savaş nedeniyle temel insani ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Su, yiyecek, yakacak ve tıbbi malzeme eksikliği Suriyeli sığınmacıların sağlığını olumsuz etkilemiştir. Suriyeli sığınmacılar, açlık, hastalık ve yoksullukla mücadele etmek zorunda kalmış bu durum ciddi hastalıkların ortaya çıkmasına yol açmıştır (Gaziantep Kent Konseyi, 2014, s. 16). Türkiye'de neredeyse görülmeyen sıtma, Kızamık ve şark çıbanı gibi bulaşıcı hastalıklar sığınmacıların gelişi ile sık görülmeye başlanmıştır (Altun ve Görel, 2016, s. 129-133). Örneğin, Türkiye'de 2012 yılında 349 kızamık vakası görülmüş ancak Suriyeli sığınmacıların gelişi ile beraber bu sayı 20 kat artmıştır. Sayıları giderek artan sığınmacıların, hem yeterli sayıda sağlık kuruluşu ve insan gücünün olmayışı hem de sosyal ve psikolojik gibi etkenler sığınmacıların sağlığını olumsuz etkilemiştir (Gaziantep Kent Konseyi, 2014, s. 16).

2.4.4. Suriyeli Sığınmacıların Konut Sorunu

Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacıların, temel sorun alanlarından biri de barınma ihtiyacıdır. GBM’lerin dışında yaşayan sığınmacılar konut bulmakta sıkıntı çekmektedir. Özellikle sınır illerinde bulunan Suriyelilerin birçoğu, katliamdan kaçmayı başarabilen akrabalarına kucak açan aileler tarafından sağlanmış olan evlerde yaşamaktadır (Gaziantep Kent Konseyi, 2014, s. 16).

Suriyeli sığınmacıların bir kısmı ise özellikle sınır kentlerinde satın almış oldukları evlerde kalmaktadır (Paksoy vd. 2015, s. 145). Ekonomik sıkıntılar yaşayan Suriyeli sığınmacılar, yüksek kira fiyatlarını karşılayabilmek için kalabalık ailelerle iç içe yaşamak zorunda kalmaktadır. Bazı mülkiyet sahipleri durumu ranta çevirmiş ve insani yaşam koşullarından mahrum olan, depo, dükkân ve garaj gibi alanları Suriyeli sığınmacılara yüksek ücretler karşılığında kiraya vermektedir. Bu konuda yerel yönetimlere büyük iş düşmekte hem konaklanamayacak durumda olan metruk alanların yıkılması hem de rant elde eden kişi ve kişilere gerekli caydırıcı cezaların verilmesi gerekmektedir (Gaziantep Kent Konseyi, 2014, s. 16).

Suriyeli sığınmacılar, yıllık konut satışlarını Şanlıurfa’da %11, Kilis’te %6 ve Kahramanmaraş’ta %7 oranında artırmıştır. Hatay, Adana ve Mersin’de satılan konut oranlarında önemli bir artış olmamıştır. Sığınmacıların konut satışlarında ziyade kira fiyatlarının artmasına yol açmaktadır (ORSAM, 2015b, s. 8-12).

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü’nün hazırlamış olduğu veriler TÜİK tarafından kamuoyuyla paylaşılmaktadır. TÜİK tarafından paylaşılan veriler 25.04.2019 itibarıyla en çok yabancıların konut satışı İstanbul, Antalya, Bursa, Aydın ve yalova kentlerinde gerçekleşmiştir. Irak, Rusya Fedarasyonu, Kuveyt ve Suudi Arabistan tabiyetinde olan yabancılar en çok konut satın almıştır. Tablo 5’ten anlaşılacağı üzere 2013’de 12 bin 181, 2014’te 18 bin 959, 2015’te 22 bin 830, 2016’da 18 bin 189, 2017’de 22 bin 234 2018’de 39 bin 663 ve Mart 2019’da 9 bin 618 olmak üzere toplamda 143 bin 674 konut yabancılar tarafından satılmıştır. Türkiye’de bulunan sadece Suriyeli sığınmacıların 4 milyona yaklaştığı düşünüldüğünde satılan konut sayısının az olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5: Yıllara Göre Yabancılara Konut Satışları

Yıl	Yabancılara Satış
2013	12.181
2014	18.959
2015	22.830
2016	18.189
2017	22.234
2018	39.663
2019	9.618
Toplam	143.674

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu. “Yabancılara Konut Satışı”. Erişim: 19 Nisan. <http://tuik.gov.tr>.

2.4.5. Suriyeli Sığınmacı Kadın ve Çocukların Yaşadığı Sorunlar

Suriye iç savaşı kuşkusuz en çok kadın ve çocukları etkilemiştir. Yapılan araştırmalar, sığınmacı kadın ve çocukların yaşadığı mağduriyetin boyutlarını gözler önüne sermiştir. Toplumsal uyum ve huzurunun oluşturulması ancak sığınmacı çocukların ve kadınların topluma kazandırılmasıyla mümkündür. Sağlık, barınma, işsizlik, fuhuş, şiddet, çok eşlilik ve eğitimsizlik sığınmacı kadın ve çocukların başlıca sorun alanlarını oluşturmaktadır (Rohwerder, 2018, s. 2-17).

Suriyeli Sığınmacıların özellikle büyükşehirlerde hem mahalle araları, trafik ışıkları ve otoyollarda (Altun ve Görel, 2016, s. 124) hem de park, alışveriş merkezleri ve havaalanlarında dilencilik yapmaları toplumu rahatsız etmektedir (Erdoğan, 2018a, s. 121). Sokakta dilendirilen ve sokakta çalıştırılan çocuklar ile sokakta dilenen ve yaşayan yetişkin Suriyeli sığınmacılarla ilgili politikalar üretilmeli ve gereken cezai yaptırım uygulanmalıdır (Çimen ve Quadır, 2018, s. 1269).

Suriyeli sığınmacıların ve Türk vatandaşlarının güvenliği için, dilencilik yapan veya yaptırılan kadın ve çocukların belirlenen kamplara alınması ve sosyal uyum için gerekli olan iş imkânları ve sosyal güvencenin sağlanması gerekmektedir.

Böylece dilencilik yapan veya yaptırılan sureliyi sığınmacıların suça karışmaları ve üçüncü kişiler tarafından mağdur edebilmeleri engellenmiş olacaktır (Altun ve Görel, 2016, s. 124). Dilencilik Suriyeliler sığınmacılar için yarattığı temel sorun ise ötekileştirme aracı olarak kullanılmasıdır. Suriyeli sığınmacılar üzerinde yaratılan algı sadece dilenciler üzerinde inşa edilmesi Suriyelilere yönelik olumsuz algının oluşmasına yol açmaktadır (Erdoğan, 2018a, s. 121).

Çok eşli evlilik piyasası ve fuhuş bütün göç sonrası süreçte olduğu gibi, Suriyeli sığınmacıların gerçekleştirdiği göç sonrasında da ortaya çıkan önemli bir sorunu teşkil etmektedir (Kaya Mahmut, 2017, s. 107-108). Özellikle sınır illerinde, Suriyeli sığınmacı kadınların fuhuş yaptıkları veya ikinci, üçüncü ve dördüncü eş olarak evlendirildiklerine ilişkin yaygın söylentiler artmaktadır. Suriyeliler arasında hem çocuk yaşta evlilik olaylarının hem de çok eşliliğin oluşu söylentilerin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır (Erdoğan, 2018a, s. 120).

Bununla beraber, kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacı kadınların bir kısmı fuhuş bataklığına sürüklenmiş durumdadır. Özellikle Suriyeli sığınmacı çocukların, fuhuşta kullanılması üzerinde mutlaka durulması gereken bir sorundur. Küçük yaşta Suriyeli sığınmacı kızların evlilik vaadiyle evlerinden alınarak fuhuşa sürüklenmektedir (Altun ve Görel, 2016, s. 124).

Evlilik, göç sonrasındaki süreçte ortaya çıkan iş, barınma, toplumsal uyum ve vatandaşlık gibi temel sorunlarla başa çıkabilmek için bir strateji olarak benimsenmektedir. Kitlesel bir şekilde gelen Suriyeli sığınmacıların bir kısmı bu stratejiyi benimsemiştir. Suriye toplumunda bir kadının bir erkek ile evlenmesine izin verilirken bir erkeğin dört kadın ile evlenme hakkı bulunmaktadır. Aynı zamanda birden fazla kadın ile evlenme, Suriye Medeni Hukukunda yer almaktadır. Çocuksuzluk ve soyun devamı, koruma ve himaye edilme isteği, savaş ve başlık piyasasının oluşumu, eşler arasında var olan geçimsizlikler, Suriyeli sığınmacı kadınların fiziği ve kültürü ile aşk ve gönül ilişkileri Suriyeli sığınmacı kadınlarla çok eşli evliliğin nedenlerini oluşturmaktadır (Kaya Mahmut, 2017, s. 71-104).

Temel sorun alanı imam nikâhı ile yapılan evliliklerdir. Yapılan bu tür evlilikler, hem aile birliğini bozmakta hem de aile içinde şiddet olayların görülme sıklığını artırmaktadır. İmam nikâhı, resmi bir güvence oluşturmadığı için hak

ihlaline açık bir durum oluşturmuştur. İmam nikâhı evliliği biten bazı Suriyeli sığınmacılar, fuhuşa sürüklenmektedir. Özellikle bunu bir endüstri haline getiren bir takım suç örgütleri bu durumu ticarete çevirmiş durumdadır (Kaya Mahmut, 2017, s. 127).

2.4.6. Kamu Hizmet Yükü

Suriyeli sığınmacılar temel hizmetler üzerinde etkili olmuştur. Özellikle sınır illerinde bulunan devlet hastanelerinde toplam hizmetin %30 ile %40'ı Suriyeli sığınmacılara hizmet vermektedir. Bu hastanelerde Suriyeli sığınmacılar ve Suriye'de meydana gelen çatışmalar sonucu yararlanan kişiler tedavi edilmektedir. Fiziki şartlar ve sağlık çalışanları açısından bir kapasite sorunun oluşmasına yol açmaktadır (ORSAM, 2015a, s. 20).

Suriye nüfusunun en belirgin özelliği genç oluşudur. Eğitim çağındaki sığınmacı sayısı 1 milyondan fazladır. Bu durum, Suriyeli sığınmacılar, öğretmen başına düşen öğrenci sayısını artırmıştır. Belediyelere verilen bütçe il ve ilçelerde bulunan toplam nüfus oranına göre belirlenmektedir. Belediyeler aynı bütçe ile daha çok insana hizmet vermek zorunda kalmıştır. Öncelikle yol, su ve kanalizasyon sistemi üzerinde artan baskı önemli bir soruna dönüşmüştür (ORSAM, 2015a, s.20; ORSAM, 2015b, s. 8).

Sayıştay'ın mali denetim ile ilgili yaşadığı sorunlar ile belediyeler için yük olan sığınmacılar konusunda yeni ve yasal bir idari düzenleme şarttır. Özellikle GBM'lerin bulunduğu Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Kahramanmaraş, Mardin, Hatay, Adana, Adıyaman, Osmaniye ve Malatya ile en çok Suriyeli İstanbul, Şanlıurfa, Hatay, Mardin, Kilis, Gaziantep, Adana, Mersin, Bursa ve İzmir kentlerindeki belediyeler sığınmacılara yönelik önemli bir bütçe ayırmak zorunda kalmışlardır (Erdoğan, 2017, s. 65-105).

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere 15 kentte bulunan toplam Suriyeli sığınmacı sayısı ise 3 milyon 204 bin 765'tir. Türkiye'deki toplam Suriyeli sığınmacıların %88,25'i bu on beş şehirde bulunmaktadır. Bu kentlerdeki gerek büyükşehir belediyesi gerek ilçe belediyeleri sığınmacılara yönelik, uyum çalışmaları, çok amaçlı toplum merkezleri, istihdam edilen personel, yapılan gıda, konut ve nakdi

yardımlar kalıcı bir yasal mevzuatı gerekli kılmaktadır. Buradaki belediyelerin bütçelerinin artırılması, Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılacak sosyal uyum ve diğer çalışmaların aksatılmadan sürmesine sağlayacak ve belediyelerin mali yükü hafifletilmiş olacaktır.

Kamp dışında kalan Suriyeli Sığınmacıların sadece % 20'lik kısmı yaşamı sürdürmek için çalışmaya ihtiyaç duymamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti , Suriyeli Sığınmacılara Yönelik pek çok maliyeti üstlenmiş ancak kapsamlı bir destek programı geliştirememiştir. Sosya Uyum Programı (SUY), Suriye ve diğer ülkelerden gelen yabancılara yönelik olarak tasarlanan ilk kapsamlı mali destek programıdır . AB ile yürütülen ve Kızılay Kart olarak bilinen SUY çerçevesinde aylık 120 TL alan yaklaşık 1 milyon Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır Türkiye'ye AB tarafından taahhüt edilen 3 Milyar Euro SUY'un kaynağını oluşturmaktadır (Dilek,2018, s. 84).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de yarattığı maliyet iç politikada ve dış politikada önemli tartışmalara konu olmaktadır. Hem maliyet hesaplanmasının kolay yapılamaması hem de şeffaflık sorunu Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz bir algı oluşturmaktadır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde bulunan Müslüman toplumunun önde gelen kanat önderleriyle bulunduğu toplantıda yapmış olduğu konuşmada, “3,5 milyon Suriyeli kardeşlerimize kapılarımızı açarak en zor günlerde günlerinde onların yanında olduk. Batılı ülkelerin mültecileri Akdeniz'in sularında ölüme terk ettiği o günlerde biz kendi kaynaklarımızdan 32 milyar doların üzerinde harcama yaptık.” diye konuştu (cnnturk.com, 17.09.2018). Gerek Türk toplumun gerek Türk devletinin ortaya koyduğum bu olağanüstü fedakârlık uluslararası alanda yeterince destek görmemiş ve yapılan harcamaların sadece % 10'nu dış kaynaklı desteklerden oluşmuştur. Bu durum Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz algının oluşmasına yol açmıştır (Erdoğan, 2018b, s. 39).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASININ KONUSU, AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

3.1. ALAN ARAŞTIRMASININ KONUSU, AMACI VE KAPSAMI

2011 yılında beri süren Suriye iç savaşı bölgenin ve dünyanın güvenliği bakımından büyük riskler taşımaktadır. Suriye-Türkiye sınırında yer alan kentler göç dalgasını en derinden hisseden kentlerimizdir. Şüphesiz bir sınır kenti olan Şanlıurfa Suriye iç savaşından etkilenen kentlerin başından gelmektedir. Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların neden oldukları toplumsal etkiler ve çözüm önerileri tezin konusunu oluşturmaktadır.

Resmi rakamlara göre Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacı sayısı 449 bin 19'dur (goc.gov.tr, 11.04.2019). Suriyeli sığınmacılar Şanlıurfa'nın sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı üzerinde giderek daha etkin hale gelmektedir. Suriye iç savaşının ilk yıllarında kamplarda kalan sığınmacıların önemli bir bölümü günümüzde yerel halk ile iç içe yaşamaktadır. Sığınmacıların ve yerel halkın bir arada yaşaması kentte uyum sorununu ortaya çıkarmaktadır. Çalışmanın amacı, Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları zorlukları belirlemek, mevcut durumları hakkında bilgi edinmek, Şanlıurfalıların sığınmacılardan kaynaklandığını düşündüğü bir takım sorunlar hakkında gerçekçi bilgi edinme ve çözüm önerilerinde bulunmaktır.

Türkiye'nin daha geniş iş imkânlarına sahip olması, demokratik yapısı, uyguladığı açık kapı politikası ve coğrafi yakınlığı Türkiye'nin Suriyeliler tarafından tercih edilmesinin nedenleri arasındadır. En fazla Suriyeli sığınmacı Türkiye'dedir. Şanlıurfa, Türkiye'de Suriye ile en uzun sınıra sahip kentidir. Şanlıurfa'da konuşulan 3 farklı dil (Türkçe, Kürtçe ve Arapça) Suriye'de de konuşulmaktadır (Karasu, 2016, s. 996). Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacı sayısı 449.019'dur. Şanlıurfa'nın nüfusu 2 milyon 35 bin 809'dur. Şanlıurfa'da sığınmacıların toplam nüfusa oranı %20.06'dır (goc.gov.tr, 11.04.2019).

Tez çalışması Şanlıurfa kent merkezi ile sınırlıdır. Kent merkezi olarak kastedilen alan, Karaköprü, Eyyübiye ve Haliliye ilçe belediyelerinin sınırlarıdır.

3.2. ALAN ARAŞTIRMASININ YÖNTEMİ

Çalışmada, çoklu araştırma teknikleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İstatistiki verilerin yorumlanması, çalışma ile ilgili hukuki metinlerin incelenmesi, daha önce gerçekleştirilen niteliksel ve niceliksel araştırmaların tekrar gözden geçirilmesi, çalışma için gerçekleştirilen iki farklı anket çalışmasının yapılması ile elde edilen bulguların değerlendirilmesi ve çözüm önerilerinde bulunmasıyla son şeklini almıştır. Anket çalışmasında basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Anket tekniği bakımından yarı kapalı uçlu soru tipi kullanılmıştır (Seyidoğlu, 2016, s.22-47).

Çalışmada, bu tekniğe uygun olarak iki farklı anket çalışması gerçekleştirilmiştir. 2019 Mart-Nisan döneminde gerçekleştirilen anket çalışmasının ilki, Suriyeli sığınmacıların, toplumsal etkilerini, sorun alanlarını ve geri dönme eğilimleri ile ilgilidir. Gerçekleştirilen ikinci anket çalışması, Şanlıurfalıların Suriyeli sığınmacılardan, ekonomik, toplumsal ve güvenlik olarak ne dereceden etkilendiğini öğrenmeye yöneliktir. Yapılan iki anket çalışması ile iki tarafın görüşlerinin öğrenilmesi, gelinen son noktanın iyi bilinmesi ve çözüm politikalarının bu doğrultuda belirlenmesi açısından büyük bir önem içermektedir.

Suriyeli sığınmacılarla gerçekleştirilen anket çalışmasında, kişisel bilgiler, göçün nedenleri, toplumsal etkiler, sorun alanları, Suriye'ye geri dönme eğilimi, vatandaşlık ve hukuki statü başlıkları altında toplanmıştır. Şanlıurfalılarla yapılan anket çalışmasında, kişisel bilgiler, toplumsal etkiler, ekonomik etkiler ve kamusal etkiler başlıkları altında toplanmıştır.

Anket evreni, 18 yaşını doldurmuş Şanlıurfa'daki yerel halk ve Suriyeli sığınmacılardan oluşmaktadır. TÜİK verilerine göre Şanlıurfa kent nüfusu 950 bin 926'dır. 525 bin Şanlıurfalı anket evrenine girmektedir (tuik.gov.tr, 25.04.2019). Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacı sayısı 449 bin 19'dur. GBM'lerde kalan 41 bin 412 Suriyeli sığınmacı çalışma evreni dışındadır. 407 bin 607 Suriyeli sığınmacının %50'si 18 yaşını doldurmuştur. Şanlıurfa kent merkezinde yaşayan ve 18 yaşını doldurmuş yaklaşık 125 bin Suriyeli sığınmacı anket evrenini oluşturmaktadır (goc.gov.tr, 11.04.2019). Örneklem sayısı %5 yanılma payı kabul edilerek 384 deneğe denk gelmektedir. İstatistiki verilerin yorumlanmasında SPSS adlı veri analiz

yöntemi kullanılmıştır. Tez çalışması 426 Şanlıurfa yerel halkı ve 394 Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacılardan oluşan 820 denek ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

3.3. SURIYELİ SİĞINMACI ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.3.1. Kişisel Bilgiler

Ankete katılan Suriyeli sığınmacıların; %58,4'ü kadın, %41,6'sı erkektir. Ankete katılanların; %37,3'ü 18-24, %28,7'si 25-34, %16,5'i 35-44, %9,6'sı 45-54, %5,3'ü 55-64 ve %2,5'i 65 yaş ve üzerindedir. Şanlıurfa'da her yaş grubunda Suriyeli sığınmacının bulunduğu gözlemlenmiştir. Şanlıurfa'daki 0-18 yaş aralığında yer alan Suriyeli sığınmacılar reşit olmadığından çalışmada görünürlüğünü yitirmiştir.

Ankete katılan Suriyeli sığınmacı deneklerin, %56,9'u evli, %35,5 bekâr ve %7,6'sı ise duldur. Sığınmacı deneklerin %7,6'sı eşini Suriye iç savaşında kaybetmiştir. Bu durum Suriye'de gerçekleşen iç savaşın toplumsal travma boyutunu ortaya koymak açısından önemli bir veridir.

Ankete katılan Suriyeli sığınmacı deneklerin, %16,5'i okur-yazar değil, %10,9'u okur-yazar, % 23,1'i ilköğretim, %18,5'i lise, %6,1'i ön lisans, %23,6'sı lisans ve %1,3 'ü lisansüstü mezundur.

Kadın deneklerin, %21,3'ü okuryazar değil, %11,7'si okuryazar, %19,1'i ilköğretim, %6,1'i ön lisans, %25,2'si lisans ve %0,4'ü lisansüstü cevabını vermiştir. Erkek deneklerin, %9,8'i okuryazar değil, %9,8'i okuryazar, %28,7'si ilköğretim, %22'si lise, %6,1'i ön lisans, %21,3'ü lisans ve %2,4'ü lisansüstü cevabını vermiştir.

Türkiye'de yapılan diğer saha çalışmalarına oranla Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların eğitim düzeyi daha yüksektir. Bunun temel nedeni ankete katılan Suriyeli sığınmacı öğrencilerin çokluğudur. Görüşme yapılan Suriyeli kadınların, erken yaşta evlilik, maddi sıkıntılar ve göç sonrası oluşan belirsizlik eğitim almalarını engelleyen faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Yaş aralığı artıkça sığınmacı kadınların eğitim seviyesi düştüğü görülmektedir. 18-24 yaş aralığındaki Suriyeli kadınların yalnızca %6,4'ü okuryazar değildir. Bu gruba giren kadınların anket çalışması sırasında erken yaşta evlendi(ril)diği gözlemlenmiştir. 18-%24 yaş aralığındaki sığınmacı gençlerin

%42,6'sı lisan düzeyinde eğitim almaktadır. Bu oran iki toplumun uyumu için gelecek adına ümit vericidir.

Ankete katılan Suriyeli sığınmacı deneklerin, %9,6'sı esnaf, %13,2'si özel sektör çalışanı, %1,3'ü emekli, %34'ü ev hanımı, %2'si kamu sektör çalışanı, %10,2'si işsiz, %27,9'u öğrenci ve diğer %1,8'dir.

2016'da Şanlıurfa'da gerçekleştirilen saha çalışmasında sığınmacıların, %22,5'i memur, %10,7'si vasıflı işçi, %5,2'si vasıfsız işçi, %39,6'sı işsiz, %11,8'i kendi işi, 10,1'i ev hanımı cevabını vermiştir (Demir, Çelik ve Uluç, 2017, s. 9). İki anket çalışması karşılaştığında en belirgin fark memur ve işsiz gruplarında görülmektedir. 2016'da yapılan saha araştırmasında Suriyeli öğretmenlerin ankete yoğun bir şekilde katıldığı anlaşılmaktadır. Ankete katılan sığınmacı deneklerin %34'ü ev hanımı ve %27,9'u öğrencidir. İşsiz Suriyeli sığınmacıların %10,2'i de kalmasının temel nedeni ev hanımı ve öğrencilerin yoğun bir şekilde ankete katılmasıdır. 2015'de Şanlıurfa'da yapılan anket çalışmasında ise işsiz sığınmacıların oranı %11,9 olarak saptanmıştır (Karasu, 2016, s. 1002). Farklı tarihlerde gerçekleştirilmiş saha çalışmaları sığınmacı kadınların çalışma hayatına katılmadığı ve sığınmacıların bir bölümünün kendi iş yerlerini açtıkları görülmektedir.

Kadın deneklerin, %1,3'ü esnaf, %3'ü özel sektör çalışanı, %0,9'u emekli, %58,3'ü ev hanımı, %1,3'ü kamu sektör çalışanı, %3,5'i işsiz ve %31,7'si öğrencidir. Erkek deneklerin, %22,3'ü esnaf, %28,7'si özel sektör çalışanı, %1,9'u emekli, %3,2'si kamu sektör çalışanı, %20,4'ü işsiz ve %23,6'sı öğrencidir.

Ankete katılan Suriyeli kadınların sadece %5,6'sı çalışmaktadır. Sığınmacı kadınlarla yapılan yüz yüze görüşmede, bütün yükün eşlerinin omzuna yüklendiğini ve bu durumun ucuza çalışmalarına yol açtığı söylenmiştir. Sığınmacı kadınların, Şanlıurfa'da iş hayatına katılmak istendiğini ancak bunun kabul görülmediği dile getirilmiştir.

Ankete katılan Suriyeli sığınmacı deneklerin, %68,3'ü 500TL-1000 TL, %15,7'si 1001-1500 TL, %11,9'u 1501 TL- 2000 TL, %0,3'ü 2001 TL-2500 TL, %1,3'ü 2501 TL- 3000 TL ve %2,5'i 3001 TL üzeri gelire sahiptir.

Şanlıurfa'da 2015'te gerçekleştirilen saha çalışmasında %30,4'ü aylık 501-1000 TL gelire sahiptir. %18,6'sının aylık geliri 1001-1500 TL'dir. Sığınmacıların %

3,4'ü aylık 1501-2000, %4,2'si aylık 2001-2500 TL ve %5,5'i aylık 2500 TL üzeri kazanca sahiptir (Karasu, 2016, s. 1003). Şanlıurfa'da 2016 'da gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise sığınmacıların %75,9'u 0-1000TL, %13,4'ü 1001-2000 TL, %5,9'u 2001-3000 TL ve %4,7'si 3001 TL ve üzeri gelire sahiptir (Demir vd., 2017, s. 10). Sığınmacıların gelir düzeyine öğrenmeye yönelik yapılan bütün saha çalışmalarında, sığınmacıların büyük bir çoğunluğu açlık ve yoksulluk sınırının altında yaşadığını göstermektedir.

3.3.2. Göçün Nedenleri

Tablo 6: Göç Etme Nedeniniz Nedir?

		Sayı	Yüzde (%)
Göç etme nedeniniz nedir?	Diğer	15	3,8
	Can Güvenliği	282	71,6
	Ekonomik Sıkıntı	27	6,9
	Siyasal Baskı	51	12,9
	Toplumsal Baskı	19	4,8
	Toplam	394	100,0

Suriye iç savaşı, kitlesel göçe yol açmıştır. Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacılar savaşın başladığı Mart 2011'den beri gelmeye devam etmektedir. Suriyeli sığınmacıların %71,6'sı can güvenliği, % 12,9'u siyasi baskı, %4,8'i toplumsal baskı, %6,9'u ekonomik sıkıntı ve %3,8'i diğer nedenlerden ötürü geç ettiğini belirtmiştir.

Tablo 7: Şanlıurfa'ya Göç Etme Nedeniniz?

		Sayı	Yüzde (%)
Şanlıurfa'ya göç etme nedeniniz?	Diğer	29	7,4
	Akrabalar olduğu için	165	41,9
	İş imkânı olduğu için	62	15,7
	Yakın olduğu için	138	35,0
	Toplam	394	100,0

“Şanlıurfa'ya göç etme nedeniniz?” sorusuna % 41,9'u akrabalar olduğu için, %15,7'si iş imkânı olduğu için, %35'i yakın olduğu için ve %7,4'ü diğer olarak cevaplamıştır.

Gaziantep'teki sığınmacıların %48'i yakın, %30'u iş imkânı, %18'i akrabalar olduğu için ve %4'ü de diğer olarak cevaplamıştır (KADEM, 2015, s.14). 2017 yılında Şanlıurfa'da yapılan araştırma, sığınmacıların Şanlıurfa'ya yönelişinin iki ana nedeni olduğu saptanmıştır. Sığınmacılar Şanlıurfa'nın Suriye'ye coğrafi yakınlığı ve akraba ağlarının etkisiyle Şanlıurfa'ya göç etmiştir (Kaya Mahmut, 2017, s. 25). Görüşme yapılan Suriyeli denekler, sınıra yakınlık, akrabaların varlığı, Kürtçe ve Arapça konuşulması nedeniyle Şanlıurfa'ya göç etmiştir.

Tablo 8: Ne Zamandan Beri Şanlıurfa'da İkamet Ediyorsunuz?

		Sayı	Yüzde (%)
Ne zamandan beri Şanlıurfa'da ikamet ediyorsunuz?	1-2 yıl	66	16,8
	2-3 yıl	50	12,7
	3-4 yıl	88	22,3
	4-5 yıl	68	17,3
	5 yıldan fazla	122	31,0
	Toplam	394	100,0

“Ne zamandan beri Şanlıurfa'da ikamet ediyorsunuz?” sorusuna deneklerin 16,8'i 1-2 yıl, % 12,7'si 2-3 yıl, %22,3'ü 3-4 yıl, %17,3'ü 4-5 yıl ve %31'i 5 yıldan daha fazla şeklinde cevaplamıştır. 5 yıldan fazla süredir Şanlıurfa'da ikamet eden Suriyeli sığınmacıların oranına bakıldığında, Şanlıurfa kalıcı olan bir Suriyeli sığınmacı kitlesinin oluştuğu görülmektedir.

Suriyeli sığınmacı göçü, Şanlıurfa'ya savaşın ilk yılların itibaren azalmakla beraber devam etmektedir. Özellikle IŞİD terörü ile 2014'te Şanlıurfa'ya artan göç, daha sonraki yıllarda Türkiye'nin diğer Kentlerinde bulunan sığınmacılarla devam etmiştir. İstanbul, İzmir ve Ankara gibi metropol kentlerde kalan Suriyeli sığınmacılar, işsizlik, kira fiyatlarının yüksekliği, kültür farklılığı ve konuşulan dillerin çeşitliliği gibi nedenlerden dolayı Şanlıurfa'da bulunan akrabalarının yanına göç ettiklerini paylaşmışlardır.

Tablo 9: Öncelikli İhtiyacınız Nedir?

		Sayı	Yüzde (%)
Öncelikli ihtiyacınız nedir?	Diğer	7	1,8
	Sağlık	39	9,9
	Barınma	25	6,3
	Gıda	40	10,2
	Giyim	3	0,8
	Eğitim	69	17,5
	Güvenlik	40	10,2
	İş	171	43,4
	Toplam	394	100,0

“Öncelikli ihtiyacınız nedir” sorusuna deneklerin %9,9’u sağlık, %6,3’ü barınma, %10,2’si gıda, %0,8’i giyim, %17,5’i eğitim, %10,2’si güvenlik, %43,4’ü iş ve %1,8’i diğer olarak cevaplamıştır.

Gaziantep’te, bin 200 Suriyeli sığınmacı ile yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Ankete katılanların öncelikli ihtiyacın ne olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. %27’si barınma, %20’si sağlık, %18’i eğitim, %18’i gıda, %6’sı giyim ve %11’i diğer olarak cevaplamıştır (KADEM, 2015, s. 13). Şanlıurfa’da 2016’da yapılan araştırmaya göre, sığınmacıların %62,8’i istihdamı en öncelikli sorun olarak görmektedir. %45,7’si Güvenliği, %63,2’si barınmayı, %49,1’i sağlığı, %53,2’si gıdayı ve %52,4’ü ise sosyal uyumu en öncelikle sorun olarak görmektedir (Demir Vd., 2017, s. 16). Daha önce gerçekleştirilmiş araştırma sonuçlarında olduğu gibi sığınmacıların öncelikli ihtiyacı değişiklik göstermektedir.

3.3.3. Toplumsal Etkiler

Tablo 10: Psikolojik Yardım Aldınız Mı?

		Sayı	Yüzde (%)
Psikolojik yardım aldınız mı?	Evet	50	12,7
	Hayır	335	85,0
	Cevap Yok	9	2,3
	Toplam	394	100,0

“Psikolojik yardım aldınız mı?” sorusuna deneklerin %12,7’si evet, %85’i hayır ve %2,3’ü cevap yok şeklinde cevaplamıştır.

Savaş, insan psikolojisi üzerinde ciddi yaptırımları olan bir olgudur. Sığınmacıların, geldikleri topluma uyum sağlayabilmeleri psikolojik olarak güçlü olmalarından geçmektedir. Bu nedenle Şanlıurfa’daki sığınmacılara verilecek psikolojik destek bir bakıma sosyal uyumun hızlandırılması anlamına gelmektedir. Çalışma esnasında, sığınmacıların maruz kaldıkları vahşeti unutmadıkları net bir şekilde görüşmüştür. Bu netlik, sığınmacıların vatandaşlık taleplerinde ve Suriye’ye geri dönme eğilimlerin de kendini göstermiştir.

Tablo 11: Şanlıurfalıların Suriyelilere Karşı Tutumunu Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

		Sayı	Yüzde (%)
Şanlıurfalıların Suriyelilere karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?	Olumlu	274	69,5
	Olumsuz	64	16,3
	Kararsızım	56	14,2
	Toplam	394	100,0

“Şanlıurfalıların Suriyelilere karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna deneklerin %69,5’i olumlu, %16,3’si olumsuz ve %14,2’si kararsızım olarak cevaplamıştır.

Anket çalışmaları esnasında bazı Suriyeli sığınmacılar, cevap vermekten çekindikleri gözlemlenmiştir. Sığınmacıların, Türkiye'nin kendileri için taşın altına elini koyduğunu görmekte ve bir takım olumsuzlukları paylaşmamayı tercih etmektedir.

Anket çalışmaları sırasında bazı sığınmacı kadınlar, evlilik borsasının olduğu ve Suriyeli kızların hem fuhuş hem de evliliğe zorlandıklarını iddia etmişlerdir. Şanlıurfalı kadınların bu nedenle kendilerinden uzak durduğu ve önyargının olduğu ifade edilmiştir. Bu konuda yapılacak çalışma toplumsal huzur açısından önem taşımaktadır.

Tablo 12: Şanlıurfalılarla İletişimi Engellenen En Önemli Faktör Nedir?

	Sayı	Yüzde (%)	
Şanlıurfalılarla iletişimi engelleyen en önemli faktör nedir?	Diğer	12	3,0
	Dil	197	50,0
	Kültür ve gelenek farklılıkları	66	16,8
	Bireysel davranışlar	68	17,3
	Medya	22	5,6
	Sosyal dışlanma	29	7,4
	Toplam	394	100,0

“Şanlıurfalılarla iletişimi engelleyen en önemli faktör nedir?” sorusuna deneklerin %50’si dil, %16,8’i kültür ve gelenek farklılıkları, %17,3’ü bireysel davranışlar, %5,6’sı medya, %7,4’ü sosyal dışlanma ve %3’ü diğer şeklinde cevaplamıştır. Gaziantep’teki sığınmacıların %38,3’ü dili yerli halkla ilişkiyi engelleyen en önemli unsur olarak görmekte ve %87’si iyi bir iletişim için Türkçeyi öğrenmesi gerektiğini düşünmektedir (KADEM, 2015, s. 16). Suriyeli sığınmacıların Şanlıurfa’ya uyum sağlayabilmeleri için Türkçeyi öğrenmeleri sağlanmalıdır. Dil sorunu yaşayan sığınmacılar Şanlıurfa toplumu ile kaynaşamamaktadır.

Sığınmacıların yaşadığı ülkenin hem hukuk kurallarını hem de toplumsal hassasiyetleri bilmeleri gerekmektedir.

Tablo 13: Şanlıurfa'daki Kamu Kurumlarının Suriyelilere Karşı Tutumunu Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

		Sayı	Yüzde (%)
Şanlıurfa'daki kamu kurumlarının Suriyelilere karşı tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?	Olumlu	285	72,3
	Olumsuz	47	11,9
	Kararsızım	62	15,7
	Toplam	394	100,0

Şanlıurfa'daki kamu kurumlarının Suriyelilere karşı tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Sorusuna deneklerin %72,3 olumlu, %11,9'u olumsuz ve %15,7'si kararsızım şeklinde cevaplamıştır.

2015'teki çalışmada Şanlıurfa'da sığınmacılara kamu hizmetinden memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Sığınmacıların %4,5'i kesinlikle memnun olmadığını, %13,2'si memnun değilim ve %13,2'si kararsız cevabını vermiştir. Şanlıurfa'daki sığınmacıların %23,6'sı kesinlikle memnun olduğunu ve %41,4'ü de memnun olduğunu söylemiştir. Kamu hizmetlerinde yapısal sorunları olan Şanlıurfa'da sığınmacıların memnuniyet oranının yüksekliğinin temel nedeni, sığınmacıların kamu hizmetlerinden herhangi bir beklentilerinin olmamasıdır (Karasu, 2016, s. 1003). Sağlık hizmetlerinin ücretsiz olması sığınmacıların kamu hizmetinden memnuniyet oranını yükseltmektedir.

Tablo 14: Türkçe Öğrenmeye Çalışıyor Musunuz?

		Sayı	Yüzde (%)
Türkçe öğrenmeye çalışıyor musunuz?	Evet	355	90,1
	Hayır	37	9,4
	Kararsızım	2	0,5
	Toplam	394	100,0

“Türkçe öğrenmeye çalışıyor musunuz?” sorusuna deneklerin %90,1’i evet, %9,4’ü hayır ve %0,5’i kararsızım şeklinde cevaplamıştır. Anket esnasında, sığınmacıların geleceğini Türkiye’de gördüğü anlaşılmaktadır. Sığınmacıların, Türkçe öğrenmek istemelerindeki ana neden vatandaşlıktır.

2015’te yapılan çalışmada Şanlıurfa’daki sığınmacıların %81,6’sı Şanlıurfa’da yaşadığı en önemli sorunun dil olduğunu söylemiştir (Karasu, 2016, s. 1006). Dil sığınmacılar için, sosyal uyumun önünde duran en büyük engeldir. Sığınmacılar bu konuda verilen eğitimleri yeterli görmediklerini beyan etmiştir.

Tablo 15: Çocuğunuzun Türk Birıyla Evlenmesini İster Misiniz?

		Sayı	Yüzde (%)
Çocuğunuzun Türk biriyle evlenmesini ister misiniz?	Evet	237	60,2
	Hayır	114	28,9
	Kararsızım	43	10,9
	Toplam	394	100,0

“Çocuğunuzun Türk biriyle evlenmesini ister misiniz?” sorusuna deneklerin %60,2’si evet, %28,9’u hayır ve %10,9’u kararsızım şeklinde cevap vermiştir.

2017’de yapılan bir çalışmada 6 ildeki kamplardan 348 hane ve 10 ildeki kamp dışından 887 hane ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. 235 haneden ankete katılan Suriyeli sığınmacı sayısı 7 bin 591’dir. “Bir Türk ile evlenebilirim.” önermesine deneklerin %62,1’i katılmıyorum, %7,9’u kısmen katılıyorum, %24’ü katılıyorum ve %6’sı fikrim yok demiştir. “Çocuğumun Türk biriyle evlenmesine izin veririm.” önermesine deneklerin %36,4’ü katılmıyorum, %12,4’ü kısmen katılıyorum, %43,2’si katılıyorum ve %8’i fikrim yok demiştir (Erdoğan, 2018b, s. 126). Sığınmacıların, her geçen gün geleceğini Türkiye’de gördüklerin ve bu nedenle çocuğunun Türk biriyle evlenmesinde herhangi bir sakınca görmediklerini söylenmiştir. Suriye’ye geri dönmek isteyen sığınmacıların Türk biriyle evliliğe karşı olduğu anket esnasında gözlemlenmiştir.

Tablo 16: Cinsiyet Durumu ve Çocuğunuzun Türk Biriyle Evlenmesini İsteyip-İstememe Eğilimi

		Cinsiyet:	
		Kadın	Erkek
Çocuğunuzun Türk biriyle evlenmesini ister misiniz?	Evet	53,5%	69,5%
	Hayır	35,2%	20,1%
	Kararsızım	11,3%	10,4%

Kadın deneklerin %53,5'i evet, %35,2'si hayır ve %11,3'ü kararsızım olarak cevaplamıştır. Erkek deneklerin %69,5'i evet, %20,1'i hayır ve %10,4'ü kararsızım olarak cevaplamıştır. Sığınmacı kadınlar, evlilik konusunda Suriyeli erkeklere oranla daha temkinli cevap vermiştir. Anket esnasında bu durumun temel nedeni olarak, sığınmacı kadınların evlilik konusunda Şanlıurfalılarda oluşan önyargıdan etkilendiği düşünülmektedir.

3.3.4. Suriyeli Sığınmacıların Sorun Alanları

Tablo 17: Barınma ile İlgili Yaşadığınız En Önemli Sorun Nedir?

		Sayı	Yüzde (%)
Barınma ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun nedir?	Diğer	30	7,6
	Konutların niteliksiz olması	65	16,5
	Birden fazla ailenin bir konutta yaşaması	70	17,8
	Kira fiyatlarının yüksek olması	229	58,1
	Toplam	394	100,0

“Barınma ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun nedir?” sorusuna deneklerin %16,5'i konutların niteliksiz olması, %17,8'i birden fazla ailenin bir konutta

yaşaması, %58,1'i kira fiyatlarının yüksek olması ve %7,6'sı diğer olarak cevap vermiştir.

Şanlıurfalıların %80,8'i sığınmacıların kira fiyatlarını artırdığını düşünmektedir. Sığınmacıların, %58,1'i ise barınma ile ilgili en önemli sorunun kira fiyatlarının yüksek olmasını olarak görülmektedir. Hem sığınmacılarla hem de Şanlıurfalılarla gerçekleştirilen anket çalışmasında iki tarafında bu konuda çıkar elde eden gruplarla ilgili yaptırımların uygulanmasının istenmesidir.

Tablo 18: Eğitim ile İlgili Yaşadığınız En Önemli Sorun Nedir?

		Sayı	Yüzde (%)
Eğitim ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun nedir?	Diğer	28	7,1
	Dil sorunu	265	67,3
	Okullarda kayıt sorunu	27	6,9
	Geçerli diploma sorunu	43	10,9
	Materyal sıkıntısı	31	7,9
	Toplam	394	100,0

“Eğitim ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun?” sorusuna deneklerin %67,3'ü dil, %6,9'u okullarda kayıt sorunu, %10,9'u geçerli diploma sorunu, %7,9'u materyal sıkıntısı ve %7,1'i diğer olarak cevap vermiştir.

Sığınmacılar, Şanlıurfalılar, sığınmacıların eğitim haklarına olumlu bakmaktadır. Lisans eğitimi gören sığınmacılarla yapılan görüşmede, birkaç istisna dışında sınıf arkadaşlarının kendilerine yardımcı olmaya çalıştığını ve hocaların da kendileriyle ilgilendiklerini söylemiştir. Sığınmacılar Türkçe'nin öğrenilmesi zor bir dil olarak görmektedir. İlahiyat bölümü hariç sığınmacıların hazırlık olarak Türkçenin öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 19: Sağlıkla ilgili Yaşadığınız En Önemli Sorun Nedir?

		Sayı	Yüzde (%)
Sağlık ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun nedir?	Diğer	52	13,2
	Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacağını bilmeme	80	20,3
	İlaç ve tedavi için gerekli olan harcamayı yapamama	78	19,8
	Karşı cinsten olan sağlık görevlisine şikâyetlerini rahat ifade edememe	47	11,9
	BMMYK'nin anlaşmalı olduğu özel poliklinik ve hastanelerde ücretsiz tedavi olamama	13	3,3
	Sağlık kontrollerini düzenli olarak yaptıramama	124	31,5
	Toplam	394	100,0

“Sağlık ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun nedir?” sorusuna deneklerin %20,3’ü Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacağını bilmeme, %19,8’i İlaç ve tedavi için gerekli olan harcamayı yapamama, %11,9’u Karşı cinsten olan sağlık görevlisine şikâyetlerini rahat ifade edememe, %3,3’ü BMMYK’nin anlaşmalı olduğu özel poliklinik ve hastanelerde ücretsiz tedavi olamama, %31,5’i Sağlık kontrollerini düzenli olarak yaptıramama ve %13,2’si diğer olarak cevap vermiştir. Sığınmacılar anket sırasında, sağlık hizmetlerinden memnun olduklarını dile getirmiştir.

Tablo 20: Sosyal Uyum ile İlgili Yaşadığınız En Önemli Sorun Nedir?

		Sayı	Yüzde (%)
Sosyal Uyum ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun nedir?	Diğer	21	5,3
	Dil	139	35,3
	Kültürel farklılık	128	32,5
	Ayrımcılık	59	15,0
	İşsizlik	38	9,6
	Kamu hizmetlerine erişim sorunu	5	1,3
	Barınma şartları	4	1,0
	Toplam	394	100,0

“Sosyal Uyum ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun nedir?” sorusuna deneklerin %35,3’ü dil, %32,5’i kültürel farklılık, %15’i ayrımcılık, %9,6’sı işsizlik, %1,3’ü kamu hizmetlerine erişim sorunu, %1’i barınma şartları ve %5,3’ü diğer olarak cevap vermiştir. Hayata Destek Derneği tarafından 2016’da İstanbul’da gerçekleştirilen saha çalışmasında sığınmacıların %30,4’ü işsizliği, %17,4’ü dili, %13’ü yoksulluğu, %12,2’si istismarı ve %7,8’i sosyal hizmetlere erişimin sınırlı olmasını sorun olarak görmektedir (HAYATA DESTEK, 2016, s. 23).

Dil sorunu hem sığınmacılar hem de Şanlıurfalılar için önemli bir sorun alanıdır. Toplumsal uyumun sağlanabilmesi ortak bir dilin konuşmasından geçmektedir. Sığınmacıların %90,1’i Türkçe öğrenmek isterken, %50’si Şanlıurfalılar iletişim kurulamamasının temel nedeni olarak dili göstermektedir. Şanlıurfalıların %39,2’si sığınmacılarla iletişim kurulamamasının nedeni olarak dili göstermektedir. Anket esansında her iki grup dil sorununun çözülmesi için yapılan çalışmaları yeterli görmemektedir.

3.3.5. Suriye'ye Geri Dönme Eğilimi, Hukuki Statü ve Vatandaşlık

Tablo 21: Suriye'ye Geri Dönmeyi Düşünüyor Musunuz?

		Sayı	Yüzde (%)
Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?	Diğer	7	1,8
	Suriye'ye kesinlikle dönmem	169	42,9
	Savaş biterse dönebilirim	210	53,3
	Savaş devam etse de dönerim	8	2,0
	Toplam	394	100,0

“Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?” sorusuna deneklerin %42,9'u Suriye'ye kesinlikle dönmem, %53,3'ü savaş biterse dönebilirim, %2'si Savaş devam etse de dönerim ve %1,8'i diğer olarak cevap vermiştir.

Mardin'de, Ağustos 2013 ve Ocak 2014 dönemleri arasında yapılan anket çalışmasında Suriyeli sığınmacıların %52,4'ü şartların el vermesi durumunda Suriye'ye geri döneceğini belirtmiştir (Apak, 2015, s. 132). Gaziantep'teki sığınmacıların %87'si savaş bittikten sonra Suriye'ye dönmek istemektedir (KADEM, 2015, s. 14). 2017'de yapılan araştırmaya göre Sığınmacıların % 16,3'ü Suriye'ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmemektedir. %61,1'i iç savaşın bitmesi ve iyi bir yönetimin oluşması halinde dönebileceğini söylemiştir. %12,6'sı savaşın bitmesi ile beraber döneceğini, %2,7'si savaşın devam etse bile döneceğini ve %7,3'ü ise fikrim yok demıştır (Erdoğan, 2018b, s. 140-141). Geçen süre içinde sığınmacıların kalıcılıkla ilgili eğilimleri artmıştır. Savaş bittikten sonra döneceğini ifade eden Şanlıurfa'daki sığınmacıların ekonomik sıkıntı yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Tablo 22: Türkiye'deki Hukuki Statünüzü Biliyor Musunuz?

		Sayı	Yüzde (%)
Türkiye'deki Hukuki Statünüzü biliyor musunuz?	Evet	84	21,3
	Hayır	292	74,1
	Kararsızım	18	4,6
	Toplam	394	100,0

“Türkiye'deki Hukuki Statünüzü biliyor musunuz?” sorusuna deneklerin %21,3'ü evet, %74,1 hayır ve %4,6'sı kararsızım olarak cevap vermiştir. Gaziantep'teki sığınmacıların %65'i Türkiye'de Suriyelilerle ilgili yapılan yasal düzenleme ve hakları konusunda bilgi sahibi değildir (KADEM, 2015, s.23).

Şanlıurfa'daki sığınmacıların %31'i 5 yıldan daha fazla bir süredir Şanlıurfa'da ikamet etmektedir. Geçen süre içinde sığınmacıların Hukuki statülerin bilmedikleri anlaşılmıştır. Görüşme gerçekleştirilen sığınmacıların öncelikle hayatta kalmaya çalıştıklarını ve sahip oldukları hakların tam olarak neler olduğunu bilmediklerini ifade edilmiştir.

Tablo 23: Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Olmak İster Misiniz?

		Sayı	Yüzde (%)
Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olmak ister misiniz?	Evet	322	81,7
	Hayır	47	11,9
	Kararsızım	25	6,3
	Toplam	394	100,0

“Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olmak ister misiniz?” sorusuna deneklerin %81,7'si evet, %11,9'u hayır ve %6,3'u kararsızım olarak cevap vermiştir.

2017'de yapılan araştırma verilerine göre sığınmacıların %61,5'i vatandaş olmak istemektedir (Erdoğan, 2018b, s. 135-136). Şanlıurfa'da yapılan bir diğer araştırmada sığınmacıların %87,5'i Türkiye'de yaşıyor olmaktan memnundur

(Karasu, 2016, s. 1008). Sığınmacıların %81,7'si vatandaşlık almak istemektedir. Sığınmacıların, kalıcı olacakları anket esnasında gözlemlenmiştir.

Tablo 24: Türkiye'nin Yaptığı Yardımlar Yeterli Mi?

		Sayı	Yüzde (%)
Türkiye'nin yaptığı yardımlar yeterli mi?	Evet	172	43,7
	Hayır	180	45,6
	Kararsızım	42	10,7
	Toplam	394	100,0

“Türkiye'nin yaptığı yardımlar yeterli mi?” sorusuna deneklerin %43,7'si evet, %45,6'si hayır ve %10,7'si kararsızım olarak cevap vermiştir.

Mart 2019 itibarıyla SUY çerçevesinde Haliliye' de 8 bin 154, Eyyübiye' de 6 bin 356 ve Karaköprü' de 322 olmak üzere 14 bin 832 Suriyeli sığınmacı aileye yardımda bulunulmuştur. Şanlıurfalıların % 73,5'i sığınmacılara yapılan yardımı yeterli bulmuştur. Şanlıurfalıların %45,3'ü yardımda bulunmuştur. İşsizlik sığınmacıların sosyal uyumunun önündeki en büyük engel olarak durmaktadır. Sığınmacılara yapılan yardımlar kademeli bir şekilde düşürülüp sığınmacıların üretici hale gelmeleri sağlanmalıdır. Ve sığınmacıların istihdam edilecek alanlarla ilgili çalışmalar ivedilikli yapılmalıdır (Karasu, 2017, s. 645).

3.4. YEREL HALK ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.4.1. Kişisel Bilgiler

Ankete katılan Şanlıurfalıların %55,6'sı kadın, %44,4'ü erkektir. Ankete katılan Şanlıurfalı deneklerin, %57,5'i 18-24, %20'si 25-34, %8,2'si 35-44, %7'si 45-54, %3,8'i 55-64 ve %3,5'i 65 yaş ve üzerindedir. Ankete katılan Şanlıurfalı deneklerin farklı yaş grubundan olmasına özellikle dikkat edilmiştir. Temel amaç, farklı yaş gruplarının sığınmacılara bakış açısını öğrenebilmektir

Ankete katılan Şanlıurfalı deneklerin, %30,5'i evli, %69,2'si bekâr ve %0,2'si ise duldur. Ankete katılan Şanlıurfalı deneklerin, %5,4'ü okur-yazar değil, %5,2'si okur-yazar, %13,6'sı ilköğretim, %17,1'i lise, %6,6'sı ön lisans, %47,7'si lisans ve %4,5'i lisansüstü mezunudur.

Şanlıurfalı Kadın deneklerin, %5,5'i okuryazar değil, %5,5'i okuryazar, %4,6'sı ilköğretim, %13,1'i lise, %5,5'i ön lisans, %59,5'i lisan ve %6,3'ü lisansüstü cevabını vermiştir. Şanlıurfalı Erkek deneklerin, %5,3'ü okuryazar değil, %4,8'i okuryazar, %24'u ilköğretim, %22,2'si lise, %7,9'u ön lisans, %32,8'i lisans ve %2,1'i lisansüstü cevabını vermiştir. Ankete katılan Şanlıurfalı kadın deneklerinin %59,5'inin lisans düzeyine eğitim derecesine sahip olduğu göze çarpmaktadır Harran üniversitesinde okuyan Şanlıurfalı kadın öğrencilerle anket çalışmasına yoğun bir şekilde katılmıştır. Bu durumun temel nedeni, Şanlıurfa kentinin muhafazakâr yapısından kaynaklanmaktadır. Kent merkezinde kadınlarla doğrudan iletişim kurmak tam anlamıyla mümkün olmamıştır. Bu durum Şanlıurfalı kadınların eğitim seviyesini tam anlamıyla çalışmaya yansımamasına neden olmuştur.

Şanlıurfalı kadın deneklerin yaş aralığı artıkça eğitim seviyesinin düştüğü gözlemlenmiştir. Şanlıurfalı erkek deneklerde de yaş artıkça eğitim seviyesinde gerileme olduğu saptanmıştır. Bununla beraber, Şanlıurfa'da okuma yazma oranı son yıllarda artış göstermektedir. 2008 yılında okuma yazma bilme oranı %81,64, 2009'da %83,46, 2010'da %87,36, 2011'de %88,97, 2012'de 89,64, 2013'te 90,24, 2014'te 88,79, 2015'de 90,05, 2016'da 90,7 ve 2017'de 91,37'i oranındadır (tuik.gov.tr, 25.04.2019)

Ankete katılan Şanlıurfalı deneklerin, %11,3'ü esnaf, %12'si özel sektör çalışanı, %2,3'ü emekli, %9,2'si ev Hanımı, %4,7'si kamu sektör çalışanı, %4'ü işsiz, %51,6'sı öğrenci ve diğer %4,9'dur. Ankete katılan Şanlıurfalı deneklerin %51,6'sı öğrencidir. Bu durumun en belirgin nedeni, Şanlıurfa'nın genç bir nüfusa sahip olmasıdır. 2008'de yıllık nüfus artış hızı binde 33,02, 2009'da binde 24,79, 2010'da binde 30,29, 2011'de binde 31,3, 2012'de binde 26,35, 2013'te binde 22,39, 2014'te binde 23,95, 2015'te binde 24,96, 2016'da binde 25,21, 2017'de binde 22,99 ve 2018'de binde 24,9'dur. 2008'de toplam nüfus 1 milyon 523 bin 99, 2009'da 1 milyon 574 bin 224, 2010'da 1 milyon 613 bin 74, 2011'de 1 milyon 716 bin 254, 2012'de 1 milyon 762 bin 75, 2013'te 1 milyon 801 bin 980, 2014'te 1 milyon 845 bin 667, 2015'te 1 milyon 892 bin 320, 2016'da 1 milyon 940 bin 627, 2017'de 1 milyon 985 bin 753 ve 2018'de ise 2 Milyon 35 bin 809 olmuştur (tuik.gov.tr, 25.04.2019).

Kadın deneklerin, %0,9'u esnaf, %4,8'i özel sektör çalışanı, %0,4'ü emekli, %17'si ev Hanımı, %3,5'i özel sektör çalışanı, %1,3'ü işsiz ve %72,1'i öğrencidir. Erkek deneklerin, %26,1'i esnaf, %22,7'si özel sektör çalışanı, %5,1'i emekli, %6,8'i kamu sektör çalışanı ve %31,3'ü öğrencidir. Çalışma hayatına kadınların katılma oranı oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan anket çalışması sırasında Şanlıurfalı kadın deneklerin, iş hayatına kendilerine yeterince yer verilmemesinden dolayı rahatsız olduklarını dillendirmişlerdir.

Ankete katılan Şanlıurfalı deneklerin, %63,8'i 0-1000 TL, %15,3'ü 1000-2000 TL, %10,3'ü 2000-3000 TL ve %10,6'sı 3000 TL ve üzeri gelire sahiptir. Ankete katılan Şanlıurfalı deneklerin aylık gelirlerinin oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. %63,8'i aylık bin TL altı kazanca sahip olduğunu ifade etmiştir. Anket çalışması sırasında Şanlıurfalı deneklerin ekonomik olarak iyi bir durumda olmadıkları ve sığınmacıların bu negatif tablonun oluşmasının temel nedeni olarak gördükleri gözlemlenmiştir.

3.4.2. Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Etkileri

Tablo 25: Suriyelilere İlişkin Kanaatinizi Aşağıdakilerden Hangisi En İyi Şekilde İfade Eder?

		Sayı	Yüzde (%)
Suriyelilere ilişkin kanaatinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi şekilde ifade eder?	Diğer	28	6,6
	Zulümden kaçan insanlardır	159	37,3
	Ülkemizde misafirlerdir	68	16,0
	Din kardeşlerimizdir	74	17,4
	Bize yük olan insanlardır	97	22,8
	Toplam	426	100,0

Ankete katılan Şanlıurfalı deneklerin, Suriyeli sığınmacıların %37,3'ünü zulümden kaçan insanlar, %16'sını ülkemizdeki misafirler,%17,4'ünü din kardeşleri, %22,8'ini bize yük olan insanlar ve %6'sını diğer olarak görmektedir.

Konda araştırma ve danışmanlık tarafından 2016 tarihinde 27 il ve bu illere bağlı 97 ilçede 2 bin 649 kişi ile yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Ankete katılan denekler %59'u sığınmacıları zulümden kaçan insanlar, %14'ü ülkemizdeki misafirler, %7'i ile bize yük olan insanlar ve %10 ile Suriye iç savaşını bahane edip iktisadi çıkarla ülkemizde bulunan fırsatçılar olarak görmektedir (Konda, 2016, s. 13).

Tablo 26: Suriyelilerle İletişimi Engelleyen En Önemli Faktör Nedir?

		Sayı	Yüzde (%)
Suriyelilerle iletişimi engelleyen en önemli faktör nedir?	Diğer	10	2,3
	Dil	167	39,2
	Kültür ve gelenek farklılıkları	121	28,4
	Bireysel davranışlar	109	25,6
	Medya	19	4,5
	Toplam	426	100,0

Ankete katılan Şanlıurfalı deneklerin, %39,2'si dil, %28,4'ü kültür ve gelenek farklılıkları, %25,6'sı bireysel davranışlar, %4,5'i medya ve %2,3'ü diğer nedenlerden ötürü Suriyeli sığınmacılarla iletişim kuramadığını dile getirmiştir. Türkçenin bir yabancı dil olarak öğretilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerektiği denekler tarafından vurgulanmıştır. Sığınmacılarla, kültürel ve gelenek olarak benzediğini dile getirenlerin büyük oranı Arap kökenli Şanlıurfalılar olduğu anket çalışması sırasında gözlemlenmiştir.

Şanlıurfalıların, %30,6'sı sığınmacılarla ilgili yapılan haberlerden olumlu, %41,6'sı olumsuz ve %28,8'i ise kararsız olduğunu söylemiştir (Karasu, 2018d, s. 343-344). Şanlıurfa yerel medyası hem kültürel ve gelenek farklılıklarının zenginlik olduğu hem de bireysel davranışların tüm Suriye halkına mal edilmemesi gerektiğini Şanlıurfalıları anlatmak gibi bir misyonu üstlenmelidir. Medyanın bu konuda takınacağı tavrın toplumsal huzur açısından önemli olduğu Şanlıurfalıları tarafından da dile getirilmiştir.

Tablo 27: Türkiye'nin Suriyelilere Yaptığı Yardımlar Yeterli Mi?

		Sayı	Yüzde(%)
Türkiye'nin Suriyelilere yaptığı yardımlar yeterli mi?	Evet	313	73,5
	Hayır	52	12,2
	Kararsızım	61	14,3
	Toplam	426	100,0

Şanlıurfalıların, %73,5'i Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımı yeterli bulmuştur. %12,2'si yapılan yardımları yeterli bulmazken, %14,3'ü ise kararsız olduğunu dile getirmiştir. Anket çalışması sırasında Şanlıurfalıların sığınmacılara devletin kendi vatandaşlarından daha çok yardım yapmasından yakınmaktadır. Şanlıurfalıların sığınmacı konusunda uluslararası toplumun sınıfta kaldığı ve yükü Türkiye'nin omuzlarına bırakıldığı dile getirmiştir.

Tablo 28: Suriyelilere Yardımda Bulundunuz Mu?

		Sayı	Yüzde(%)
Suriyelilere Yardımda Bulundunuz mu?	Evet	193	45,3
	Hayır	207	48,6
	Cevap yok	26	6,1
	Toplam	400	100,0

Şanlıurfalıların, %45,3'ü Suriyelilere yardımda bulunduğunu dile getirmiştir. %48,6'sı yardımda bulunmazken, %6,1'i cevap vermemiştir. Şanlıurfalıların yapılan anket görüşmesi sırasında sığınmacıları misafir olarak kabul ettikleri ve ilk birkaç yıl ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalıştıklarını dile getirilmiştir. Misafirliğin uzaması ve sığınmacılarla ekmeklerinin bölüşmek zorunda kalmaları sığınmacılara olan bakış açısının pozitiften negatife doğru kaymasına yol açmıştır. Şanlıurfalıların sığınmacılara, gıda, barınma, giyim, eğitim desteği, ev eşyası, nakdi yardım ve ilaç desteği başta olmak üzere birçok yardımda bulduklarını paylaşmışlardır. Hatay Kırıkhan'da yapılan bir araştırmada %29,4'ü giyim ,%20,7'si beyaz eşya halı

battaniye %30,2'si gıda yardımında, , %17'si nakdi yardımda bulunmuştur (Atasoy ve Demir, 2015, s. 468-469).

Tablo 29: Çocuğunuzun Suriyeli Biri İle Evlenmesini Tercih Eder Misiniz?

		Sayı	Yüzde (%)
Çocuğunuzun Suriyeli biri ile evlenmesini tercih eder misiniz?	Evet	72	16,9
	Hayır	283	66,4
	Kararsızım	71	16,7
	Toplam	426	100,0

Şanlıurfalıların, %16,9'u çocuğunuzun Suriyeli biri ile evlenmesini tercih edeceğini, %66,4'ü tercih etmeyeceğini ve %16,7'si kararsız olduğunu belirtmiştir.

Suriye kültüründe çok eşliliğin hâkimdir. Bir erkek dört kadın ile evlenebilmekte ve istediği zaman bunları boşanma hakkını elinde bulundurmaktadır. Suriyeli sığınmacı kadınların göç sonrası göç edilen ülkede kendini güvence altına almak amacıyla sıklıkla evliliği kullandığı, anket çalışması sırasında Şanlıurfalı kadınlar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. (tuik.gov.tr, 25.04.2019). Medeni kanunun çok eşliliği yasaklamasına rağmen çok eşli evliliğin yapıldığı kentlerden biri de Şanlıurfa'dır. Soyunu devam ettirme arzusu, eşler arasında var olan şiddetli geçimsizlik durumları, sığınmacı kadınların korunma isteği ve evliliği bir kurtuluş olarak görmeleri çok eşliliği beraberinde getirmektedir (Kaya Mahmut, 2017, s. 55-71).

Tablo 30: Şanlıurfa'daki Suriyelilerle Kültürel Olarak Benzemekte Misiniz?

		Sayı	Yüzde (%)
Şanlıurfa'daki Suriyelilere kültürel olarak benzemekte misiniz?	Evet	82	19,2
	Hayır	308	72,3
	Kararsızım	36	8,5
	Toplam	426	100,0

Şanlıurfalıların, %19,2'si Suriyelilerle kültürel olarak benzediğini, %72,3'ü benzemediğini ve %8,5'ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'de yapılan benzer araştırmalarda çıkan sonuçlarla Şanlıurfa'da yapılan araştırmada çıkan sonuçlar birbirine yakınlık göstermiştir. 26 kentte yapılan araştırmada çalışmaya katılan deneklerin %80,2'si Suriyeli sığınmacılarla kültürel olarak benzemiyoruz düşüncesindedir. Şanlıurfa'da bu oran %72,3'tür. Araştırma sırasında kültürel olarak benzediğini dile getiren Şanlıurfalı deneklerin önemli bir bölümü Arap kökenli vatandaşlar olmuştur (Erdoğan, 2018b, s. 57-58).

Tablo 31: Suriyelilerin Şanlıurfa'ya Uyum Sağlayacağını Düşünüyor Musunuz?

		Sayı	Yüzde(%)
Suriyelilerin Şanlıurfa'ya uyum sağlayacağını düşünüyor musunuz?	Evet	179	42,0
	Hayır	201	47,2
	Kararsız	46	10,8
	Toplam	426	100,0

“Suriyelilerin Şanlıurfa'ya uyum sağlayacağını düşünüyor musunuz?” sorusuna deneklerin %42'si evet cevabını vermiştir. %47,2'si benzemediğini ve %10,8' kararsız kalmıştır. Şanlıurfa'da, 2015 yılında yapılan bir araştırmada, sığınmacıların %58'i sadece Suriyelilerle iletişim kurmayı tercih etmektedir. Kuşkusuz dil, bu oranın bu denli yüksek çıkmasındaki temel faktördür. Suriye toplumun önde gelen bireyleriyle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde, sığınmacılar yerel halk ile iletişim kurmaya çalıştığında Şanlıurfalılarda bir şey talep edilecek hissiyatının oluştuğu ve bu durumun kendilerini derinden etkilediğini beyan edilmiştir. Suriyeli sığınmacı gençlerin sadece Suriyelilerle zaman geçirmesi ve Şanlıurfa halkının Suriyeli sığınmacıların bulunduğu alanları tercih etmemesi de toplumsal uyumun önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Diğer Suriyelilerle vakit geçiren sığınmacı oranı %58, sadece ailesiyle vakit geçirenlerin oranı %21,4'tür (Karasu, 2016, s. 998).

Tablo 32: Şanlıurfalıların Suriye Karşı Tutumuna İlişkin Kanaatinizi Aşağıdakilerden Hangisi En İyi Şekilde İfade Eder?

		Sayı	Yüzde(%)
Şanlıurfalıların, Suriyelilere karşı tutumuna ilişkin kanaatinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi şekilde ifade eder?	Diğer	29	6,8
	Şanlıurfalıları Suriyeli sığınmacılara kucak açmıştır	132	31,2
	Şanlıurfalıları Suriyeliler için elinden geleni yapmaktadır	151	35,4
	Şanlıurfalıları, Suriyelilere mesafeli davranmaktadır	114	26,8
	Toplam	426	100,0

“Şanlıurfalıların, Suriyelilere karşı tutumuna ilişkin kanaatinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi ifade eder?” sorusuna %31,2’si Şanlıurfalıların Suriyelilere kucak açtığını belirtmiştir. %35,4’ü Şanlıurfalıların Suriyeliler için elinden geleni yaptığını dile getirmiştir. %26,8’i ise Suriyeli sığınmacılara mesafeli davrandığını ve %6,8’i ise diğer olarak cevap vermiştir.

2014 yılında 18 kentte bin 501 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile yapılan saha çalışmasının sonuçlarına göre Türk halkının %79’u “Türk halkı Suriyeli sığınmacılara kucak açılmış mıdır?” önermesine evet cevabını vermiştir. Şanlıurfalıların sadece %26,8’i sığınmacılara mesafeli davranıldığını düşünmektedir (Erdoğan, 2018a, s. 145).

Tablo 33: Şanlıurfa'daki Suriyelilerin Trafikte Sorun Oluşturduğunu Düşünüyor Musunuz?

		Sayı	Yüzde(%)
Şanlıurfa'daki Suriyelilerin trafikte sorun oluşturduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	195	45,8
	Hayır	175	41,1
	Kararsızım	56	13,1
	Toplam	426	100,0

“Şanlıurfa'daki Suriyelilerin trafikte sorun oluşturduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna %45,8'i evet, %41,1'i hayır ve %13,1'i kararsız olarak cevaplamıştır. Kilis'te yapılan bir araştırmada Suriyeli sığınmacıların %80,5'inin trafikte sorun oluşturduğu düşüncesindedir. %12'si sorun olarak görmemekte ve %7,5'i de kararsız kalmıştır. . Suriyeli sığınmacılar yüz yüze gerçekleştirilen anket çalışmasında yerel halkın araç plakalarında Suriyeli olduklarını bildiklerini ve birkaç istisna dışında bu konuda kendilerine yardımcı olunduğu dile getirmiştir (Memiş, 2015, s. 110).

2017'de yapılan araştırma verilerine göre, Şanlıurluların %79'u sığınmacıların kentin güvenliğini olumsuz etkilediğini düşünmüştür. %55,8'i sığınmacıların suç oranını artırdığını düşünmektedir (Karasu, 2018d, s. 340-342).

Tablo 34: Şanlıurfa'daki Suriyelilerin Kentteki Dilenci Sayısını Artırdığını Düşünüyor Musunuz?

		Sayı	Yüzde (%)
Şanlıurfa'daki Suriyelilerin kentteki dilenci sayısını artırdığını düşünüyor musunuz?	Evet	354	83,1
	Hayır	46	10,8
	Kararsızım	26	6,1
	Toplam	426	100,0

“Şanlıurfa’daki Suriyelilerin birlikte kentteki dilenci sayısının arttığını düşünüyor musunuz?” sorusuna %83,1’i evet, %10,8’i hayır ve %6,1’i kararsız olduğunu belirtmiştir. İstanbul’da yapılan bir araştırmada Suriyeli sığınmacılarla ilgili İstanbul Büyükşehir Belediyesine gelen şikâyetlerin çoğu trafikte dilenen ve dilendiren Suriyeli çocuklarla ilgilidir (Erdoğan, 2017, s. 85). Şanlıurfalı deneklerle yapılan anket çalışmasında en çok şikâyet edilen konulardan biri de dilenciliktir. Parkta, sokakta, trafikte ve sosyal yaşamın diğer alanlarından kronikleşen bu sorunun ivedilikle çözülmesi gerektiğini vurgulanmıştır. Suriyeli sığınmacılarla yapılan anket görüşmelerinden dilencilik yapan Suriyeli çocuk ve kadınlar nedeniyle toplumdan ötekileştirildiklerini dile getirilmiştir. Yerel yönetimlerin bu sorunu çözmesi toplumsal uyum için oldukça önem arz etmektedir.

3.4.3. Suriyeli Sığınmacıların Ekonomik Etkileri

Tablo 35: Şanlıurfa’daki Suriyelilerin Kira ve Ev Fiyatlarını Artırdığını Düşünüyor Musunuz?

		Sayı	Yüzde(%)
Şanlıurfa’daki Suriyelilerin kira ve ev fiyatlarını artırdığını düşünüyor musunuz?	Evet	344	80,8
	Hayır	64	15,0
	Kararsızım	18	4,2
	Toplam	426	100,0

“Şanlıurfa’daki Suriyelilerin kira ve ev fiyatlarını artırdığını düşünüyor musunuz?” sorusuna %80,8’i evet, %15’i hayır ve %4,2’si kararsız olarak cevaplamıştır. Yüz yüze görüşülen Şanlıurfalılar aynı zaman da kira ve ev fiyatlarındaki artışların salt sığınmacılardan kaynaklanmadığı, çıkarıcı gruplarında etkili olduğunu dile getirmiştir. Bu konuda denetleyici mekanizmaların geliştirilmesi gerekliliğini özellikle vurgulanmıştır. Kilis’te gerçekleştirilen araştırmada, deneklerin %85,5’i sığınmacılara verilen evlerin daha yüksek fiyattan verildiğini düşünmektedir (Memiş, 2015, s. 108).

Tablo 36: Şanlıurfa'daki Suriyelilerin Kamu Hizmet Yükünü Artırdığını Düşünüyor Musunuz?

		Sayı	Yüzde (%)
Şanlıurfa'daki Suriyelilerin kamu hizmet yükünü artırdığını düşünüyor musunuz?	Evet	347	81,5
	Hayır	45	10,6
	Kararsızım	34	8,0
	Toplam	426	100,0

“Şanlıurfa'daki Suriyelilerin kamu hizmet yükünün artırdığını düşünüyor musunuz?” sorusuna %81,5'i evet, %10,6'sı hayır ve %8'i kararsız olarak cevaplamıştır.

Suriyeli sığınmacı göçü kuşkusuz hem kamu kurumları hem de kamu hizmetleri bakımından oldukça ciddi etki yaratmıştır. Özellikle Şanlıurfa gibi sığınmacıların yoğun bir şekilde kaldığı kentlerin kamu hizmet yükü artmıştır (Karasu, 2018b, s. 164). Şanlıurfa'da ilköğretim ve orta öğretimde derslik başına 34 öğrenci düşmektedir. Ortaöğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı ise 20'dir. Hastane yatak sayısı 3 bin 971'dir. Şanlıurfa'da her yıl 64 bin çocuk dünyaya gelmektedir. Şanlıurfa'da bulunan yaklaşık 170 bin Suriyeli çocuk eklenince kamu hizmet yükünün artışı daha iyi anlaşılabilir (tuik.gov.tr, 25.04.2019).

Şanlıurfa Barometresi toplantısı sonrası kamuoyu ile bir takım veriler paylaşılmıştır. Şanlıurfa'da günde ortalama 50-55 Suriyeli bebeğin dünyaya geldiği açıklanmıştır. Aktif çalışma yaş aralığında bulunan sığınmacı sayısının yaklaşık 210 bin olduğu ifade edilmiştir. Zorunlu eğitim çağındaki bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı ise 150 bindir. Şanlıurfa'nın 5 bin ek dersliğe, 208 okula ve 7 bin 500 öğretmene ihtiyaç duyulduğu kamuoyuyla paylaşılmıştır (hurriyet.com.tr, 19.04.2019).

Yerel yönetimlerin, hastane ve okulların öncelikle yükünün artığı Şanlıurfa'da tüm kamu kurum ve kuruluşların hizmet yükü de artmıştır. Şanlıurluların, özellikle sağlık hizmetleri üzerinde sığınmacıların etkide bulunduğunu dile getirmiştir. Sığınmacıların sağlık hizmetlerinde ücretsiz yararlanmasını doğru bulmadıklarını paylaşmışlardır.

Tablo 37: Şanlıurfa'daki Suriyelilerin İşsizliği Artırdığını Düşünüyor Musunuz?

		Sayı	Yüzde (%)
Şanlıurfa'daki Suriyelilerin işsizliği artırdığını düşünüyor musunuz?	Evet	368	86,4
	Hayır	40	9,4
	Kararsızım	18	4,2
	Toplam	426	100,0

“Şanlıurfa'daki Suriyelilerin işsizliği artırdığını düşünüyor musunuz?” sorusuna %86,4'ü evet, %9,4'ü hayır ve %4,2'si kararsızım cevabını vermiştir. Şanlıurfalılarla gerçekleştirilen anket çalışmasında, işsizliğin artışının temel nedeni sığınmacıları görmektir. Yüz yüze görüşme sırasında çocuğu olan deneklerin bu konuda net oldukları görülmektedir.

Suriyeli sığınmacıların özellikle niteliksiz işgücü piyasası üzerinde etkide bulunmuştur. Oldukça düşük ücret karşılığı çalışan sığınmacılara karşı yerel işçilerin rekabet etmesi zordur. Batmanda yapılan araştırmada, Batmanlıların, esnafılık yapan sığınmacılarla rekabet edemediklerini dile getirmiştir. Bu durumun temel nedeni olarak sığınmacıların vergi ödemediği iş yeri açmaları gösterilmektedir (Kaypak ve Bimay, 2016, s. 97-98).

Kilis'te, gerçekleştirilen saha çalışmasında Kilislilerin %87,5'i Suriyeli sığınmacıların ucuz işgücü oluşturduğunu düşünmektedir (Paksoy vd. 2015, s. 161). Şanlıurfa'da 2015 yılında yapılan saha çalışmasında, Şanlıurfalıların %36,9'u işsizliğin bir numaralı sorumlusu olarak sığınmacıları göstermiştir. Özellikle; fırıncı, boyacı, hamallık, parkeci, gündelikçi, inşaat işçiliği, terzi vb. zanaat dalları ve örgütsüz iş kolları üzerine sığınmacıların etkide bulunduğu ifade edilmiştir. Saha çalışmasında en az tepkiyi gösteren iş kolu kamu çalışanları olmuştur (Karasu, 2016, s. 1010). Yüz yüze gerçekleştirilen 20 Şanlıurfalı kamu çalışanın %100'ü sığınmacıların işsizliği artırdığı düşüncesindedir. Sığınmacılarla birlikte kamu sektörü üzerinde artan yük, sığınmacılara bakış açısının negatifleştiği düşünülmektedir.

Anket çalışmasına katılan ve işsiz olan 17 Şanlıurfalı denek ile gerçekleştirilen yüz yüze görüşmede sığınmacıların tek başına işsizliği artırmadığı dile getirilmiştir. Sığınmacıların ucuza çalışmasını engelleyecek bir yasal denetim mekanizmasının kurulamaması ve fırsatçılık yapan Şanlıurfalıları da sorumlu olarak görmektedir.

3.4.4. Suriyeli Sığınmacıların Kamusal Etkileri

Tablo 38: Suriyelilere Vatandaşlık Verilmesi ile İlgili Nasıl Bir Düzenleme Yapılmalıdır?

		Sayı	Yüzde(%)
Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?	Diğer	43	10,1
	Hiçbiri Türk vatandaşlığına alınmamalı	230	54,0
	Belli bir süredir Türkiye’de yaşayanlar vatandaşlığa alınmalı	84	19,7
	Sadece eğitilmiş kişiler vatandaşlığa alınmalı	50	11,7
	Türkçe konuşabilenler vatandaşlığa alınmalı	19	4,5
	Toplam	426	100,0

“Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna %54’ü hiçbiri Türk vatandaşlığına alınmamalı, %19,7’si belli süredir Türkiye’de yaşayanlar vatandaşlığa alınmalı, %11,7’si sadece eğitilmiş kişiler vatandaşlığa alınmalı, %4,5’i Türkçe konuşabilenler vatandaşlığa alınmalı ve % 10,1’i diğer olarak cevaplamıştır.

2014 yılında gerçekleştirilen saha çalışmasında deneklere, “Sığınmacılar Türkiye Vatandaşlığına alınmalıdır” biçimindeki önermeye %7,7 oranında destek

görmüştür. 2017 yılındaki saha çalışmasında %72,8'i hiçbir sığınmacı vatandaşlığa alınmamalı, %6,3'ü belli bir süre Türkiye'de kalanlara vatandaşlık verilmeli, %4,9'u eğitimli sığınmacılar, %4'ü Türkiye'de doğanlar, %3,8'i tamamı,%3'ü Türkmenler, %2,2'si Türkçe bilenler ve %0,5'i gençlerin vatandaşlığa alınması gerektiği söylemiştir (Erdoğan, 2018b, s. 57-83). Şanlıurfa'da yüz yüze yapılan anket çalışmasında sığınmacılara vatandaşlık verilmesi ile ilgili önermeye farklı cevaplar verilmiştir. Eğitimli sığınmacıların iki toplum arasında uyumu kolaylaştırıcı rol üstlenebilmesi için vatandaşlık verilmesi gerekli olduğu düşünülmektedir. Suriyeli sığınmacı ile evlilik gerçekleştiren Şanlıurfalılar, belli bir süre Şanlıurfa'da kalan sığınmacılara vatandaşlık verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Şanlıurfalı kadın deneklerin, sığınmacılara vatandaşlığa alınması önermesine bakışı farklılık göstermiştir. Görüşme sırasında kimi Şanlıurfalı kadınlar, kuma olarak getirilen sığınmacı kadınların çocuklarının nüfusunu kendi üzerine aldıklarını bunun da mağduriyet yarattığını düşünmektedir. Bu mağduriyetin ortadan kalkması için vatandaşlık verilmesi gerektiğini savunulmuştur. Vatandaşlığı bulunan Suriyeli sığınmacıların Şanlıurfalılarla evlenme yolunu seçmeyecekleri görüşme esnasında dillendirilmiştir. Şanlıurfalı kadınların %54,4'ü ise vatandaşlığa karşıdır. Sığınmacıların, toplumsal ahlakı zedelediği ve ekonomik sıkıntıların artırdığı düşüncesi vatandaşlığa karşı tavır almalarına neden olmuştur.

Tablo 39: Suriyelilerin Eğitimi ile İlgili Nasıl Bir Düzenleme Yapılmalıdır?

		Sayı	Yüzde (%)
Suriyelilerin Eğitimi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?	Diğer	61	14,3
	Sadece Türkçe öğretilmelidir	108	25,4
	Hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir	55	12,9
	12 yıllık zorunlu eğitimden ücretsiz yararlanabilmelidirler	70	16,4
	Üniversite eğitimi de dâhil olmak üzere her türlü eğitim imkânından ücretsiz yararlanabilmeliler	107	25,1
	Sadece mesleki eğitim alabilmeliler	25	5,9
	Toplam	426	100,0

“Suriyelilerin Eğitimi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna deneklerin, %25,4’ü sadece Türkçe öğretilmeli, %12,9’u hiçbir şekilde eğitim verilmemeli, %16,4’ü 12 yıllık zorunlu eğitimden ücretsiz yararlanabilmeli, %25,1’i üniversite eğitimi dâhil olmak üzere her türlü eğitim imkânından ücretsiz yararlanabilmeli, %5,9’u sadece mesleki eğitim alabilmeli ve %14,3’ü diğer olarak cevaplamıştır.

2014 yılında yapılan bir saha araştırmasında, deneklerin %35,4’ü Suriyeli sığınmacılara her türlü eğitim verilmesi gerektiğini söylemiştir. Hiçbir şekilde eğitim almamalarını düşünenlerin oranı %27,5’tir. Sadece Türkçe öğretilmeli %14,5, ilköğretim ve ortaöğretim eğitimi verilmeli %9, yalnızca ilköğretim %8 ve %5,6’sı da sadece mesleki eğitim verilmelidir demiştir (Erdoğan, 2018b, s. 132).

2017’de yılında yapılan saha araştırmasında deneklerin %32,6’sı sadece Türkçe, %25,7’si hiçbir Şekilde eğitim verilmemeli,% 23,5’i 12 yıllık zorunlu eğitim verilmeli, %9,5’i niversite dâhil her türlü eğitimden faydalanabilmeli cevabını vermiştir (Erdoğan, 2018b, s. 85-86).

Şanlıurfalı deneklerin, Türkiye’de gerçekleştiren diğer araştırmalara göre daha ılımlı oldukları görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin oranı yüksekliği ve Şanlıurfalı ğrencilerin tutumu umut vericidir. Yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde esnaflar, emekliler ve ev kadınları daha katı bir tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir. Gelir seviyesi yükseldikçe, “niversite eğitimi de dâhil olmak üzere her türlü eğitim imkânından ücretsiz yararlanabilmeliler” oranı yükseldiği görülmektedir.

Tablo 40: Suriyelilerin Çalışma Hakkı ile İlgili Nasıl Bir Düzenleme Yapılmalıdır?

		Sayı	Yüzde (%)
Suriyelilerin çalışma hakkı ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?	Diğer	22	5,2
	Kesinlikle çalışma izni verilmemeli	88	20,7
	Belli işler için geçici çalışma izni verilmeli	126	29,6
	Her türlü işte çalışmaları için geçici çalışma izni verilmeli	84	19,7
	Belli işlerde kalıcı çalışma izni verilmeli	36	8,5
	Her türlü işte kalıcı çalışma izni verilmeli	70	16,4
	Toplam	426	100,0

“Suriyelilerin çalışma hakkı ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna deneklerin %20,7’si kesinlikle çalışma izni verilmemeli, %29,6’sı belli işler için geçici çalışma izni verilmeli, %19,7’si her türlü işte çalışma için geçici çalışma izni verilmeli, %16,4’ü her türlü işte kalıcı çalışma izni verilmeli ve %5,2’si diğer olarak cevaplamıştır.

2014’te yapılan yüz yüze saha araştırmasında deneklerin %47,4’ü reddiyeci bir tavır olarak sığınmacılara kesinlikle çalışma hakkı verilmemesi gerektiğini düşünmektedir. %29,5’i belli işler için geçici, %13,2’si her türlü işte geçici,%5,4’ü

her türlü işte kalıcı ve %4,5’i belli işlerde kalıcı çalışma izninin verilmesi gerektiğini düşünmektedir (Erdoğan, 2018a, s. 130-131).

2017’deki saha çalışmasında % deneklerin %54,6’sı çalışma hakkının verilmesine karşı, %23,6’sı sadece belli işler için geçici, %8,1’i her türlü iş grubunda geçici, %6,3’ü belli işler için kalıcı ve %5,5’i her türlü iş grubunda kalıcı cevabını vermiştir (Erdoğan, 2018b, s. 72-73).

Yaş aralığı artıkça sığınmacıların çalışmasına olan bakış açısı negatifleşmektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe, sığınmacıların çalışma haklarına bakış açısı pozitif bir hal almaktadır. Şanlıurfalılar, sığınmacıları kayıt dışı çalıştıran kişilere ciddi yaptırımların uygulanmasını istemiştir. Şanlıurfalı deneklerin Suriyelilere çalışma hakkı tanınması ile ilgili önermeye verdikleri cevap, Türkiye’de gerçekleştirilen diğer saha çalışmalarına göre daha pozitiftir. Bunun temel nedeni, sığınmacıların ucuz işgücü olarak görüldüğü ve ücretlerin buna bağlı olarak düşmesidir. Şanlıurfalı deneklere çalışma esnasında, sığınmacılara çalışma hakkının verilerek durumun yasal bir zemine oturtulmasını istemektedir. Böylelikle, çalışma hakkını elinde bulunduran sığınmacılar hem vergilerini ödemek zorunda kalacakları hem de ücretlerin düşürülmeyeceğine inanılmaktadır.

Esnafların, emeklilerin ve ev kadınlarının; sığınmacılara çalışma hakkının verilmesine karşı net tavır aldıkları görülmektedir. 1000 TL altı gelire sahip Şanlıurfalı deneklerin, sığınmacılara çalışma hakkı verilmesi ile ilgili fikri oldukça olumludur. Görüşme yapılan ve bu gruba giren Şanlıurfalılar, sığınmacıların geçimlerini çalışarak yerine getirebileceklerini ifade etmiştir. Şanlıurfalıların, sığınmacıların çalışarak kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenebilmeli düşüncesi önermeye yansımıştır.

Tablo 41: Suriyelilerin Türkiye’de Kalıcılığına İlişkin Kanaatinizi Aşağıdakilerden Hangisi En İyi Şekilde İfade Eder?

		Sayı	Yüzde (%)
Suriyelilerin Türkiye’de kalıcılığına ilişkin kanaatinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi şekilde ifade eder?	Diğer	28	6,6
	Artık Suriyeli sığınmacı kabul edilmemelidir	50	11,7
	Sureli sığınmacılar savaş bittikten sonra ülkelerine gönderilmelidir	258	60,6
	Suriyeli sığınmacılar savaş devam ediyor olsa bile ülkelerine geri gönderilmelidir	42	9,9
	Sureli sığınmacılara sadece kamplarda barındırılmalıdır	48	11,3
	Toplam	426	100,0

“Suriyelilerin Türkiye’de kalıcılığına ilişkin kanaatinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi ifade eder?” sorusuna deneklerin %11,7’si artık Suriyeli sığınmacı kabul edilmemeli, %60,6’sı sığınmacılar savaş bittikten sonra ülkelerine gönderilmeli, %9,9 sığınmacılar savaş devam ediyor olsa bile ülkelerine gönderilmeli, %11,3’ü sığınmacılar sadece kamplarda kalmalı ve %6,6 diğer olarak cevaplamıştır.

2014’te yapılmış bir saha çalışmasında, %72,6’sı sığınmacıların sadece kamplarda kalmalı demıştır. %30,6’sı savaş devam etse dâhi gönderilmeli önermesini savunmuştur. %68,8’i sığınmacıların Türkiye sınırları içinde kurulacak tampon bölgede kalmasını istemiştir (Erdoğan, 2018a, s. 136-137).

SONUÇ

Çalışmada, Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların sorun alanlarını belirleyip Şanlıurfalıların sığınmacılardan nasıl etkilendiği öğrenilmeye çalışılmıştır. Suriyeli sığınmacıların, vatandaşlık eğilimleri, barınma, güvenlik, dil, sağlık, sosyal uyum ve eğitim alanında yaşanan sorunlar ve bu sorunlara çözüm önerileri sunulmuştur. Şanlıurfalıların, Suriyeli sığınmacıların gelişi ile birlikte ekonomik, kültürel, toplumsal ve kamusal alanda nasıl etkilendiği öğrenilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın anket sonuçları, sığınmacıların Şanlıurfa'yı toplumsal olarak etkilediği varsayımı ile uyumludur. Sığınmacılar Şanlıurfa'yı her alanda etkilemiştir. İki toplum arasında; çalışma hayatı, vatandaşlık algısı ve dil başta olmak üzere birçok sorun anket sonuçlarına yansımıştır.

Sığınmacıların %50'si Şanlıurfalıların %39,2'si iki halk arasında iletişim kurulamamasının nedenini dil olarak görmektedir. Sosyal uyumun tam anlamıyla sağlanabilmesi için dil engelinin aşılması gerekmektedir.

Şanlıurfalıların %73,5'i Suriyeli Sığınmacıların %43,7'si yapılan yardımlar yeterli bulmuştur. Şanlıurfalılar, Suriye iç savaşının başladığı ilk zamanlarda Suriyeli sığınmacılara ellerinden geleni yaptıklarını dile getirmiştir. Suriye iç savaşının uzaması ve sığınmacıların kalıcı olmasıyla beraber yapılan yardımlar azalmaya başladığı gözlemlenmiştir.

Sığınmacıların %69,5'i, Şanlıurfalıların tutumunu olumlu görmektedir. Yerel halkın %66,4'ü Suriyeli sığınmacılar için ellerinden geleni yaptıklarını dile getirmişlerdir. Gelecek adına umut verici olan bu oranların yükseltilmesi için tüm paydaşların yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekmektedir.

Şanlıurfalıların %80,8'i kira ve ev fiyatlarının artışından sığınmacıları sorumlu tutmuştur. Suriyeli sığınmacıların %58,1'i barınma ilgili yaşadığı temel sorun olarak kira fiyatlarının yüksek olmasını görmektedir. İki grubun da kira fiyatlarının yüksek olmasını sorun olarak gördükleri görülmektedir. konut üzerinde rant elde eden kişilere yönelik uygulanacak cezai yaptırım sığınmacıların ötekileştirilmesini engelleyecektir.

Şanlıurfalıların %66,4'ü çocuğunun Suriyeli sığınmacılarla evliliğini sorun olarak görmektedir. Suriyeli Sığınmacıların %60,2'si çocuğunun Şanlıurfalılarla evliliğini sorun olarak görmemektedir. Evlilik konusunda grupların takındığı zıt tavır toplumsal bütünleşme açısından sorun taşımaktadır.

Şanlıurfalıların %86,4'ü Suriyeli sığınmacıların işsizliği artırdığı düşünmektedir. Sığınmacıların %43,4'ü öncelikli ihtiyacının iş olduğunu dile getirmiştir. Ekonomik sahadaki mücadele iki halkın birbirine bakış açısını negatifleştirmektedir. İş hayatı ile ilgili yapılacak düzenlemeler Şanlıurfa toplumunun huzuru açısından önem taşımaktadır. Suriyeli sığınmacı çalışanlarının; eksik ödeme, çalışma saatlerindeki uzunluk, işyerinde yaşanan psikolojik ve fiziksel şiddetin önüne geçilmelidir.

Şanlıurfalıların %54'ü hiçbir Suriyeli sığınmacının vatandaşlığa alınmaması gerektiğini düşünmektedir. Sığınmacıların %81,7'si vatandaşlık almak istemektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalıcılık refleksi ile Şanlıurfalıların ise misafirlik refleksi ile önermeyi cevap verdikleri görülmektedir.

Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacıların neden oldukları toplumsal etkileri çözmek amacıyla çözüm önerileri geliştirilmiştir. Önerilen çözüm önerileri,

- Şanlıurfa'daki sığınmacılar ve alt gelir grubundaki Şanlıurfalılar için sağlıklı, ödenebilir ve diğer toplumsal paydaşlarla bütünleşmiş konut alanları oluşturulmalıdır. Oluşturulacak kiralık sosyal konutların, kentsel bütünlüğü ve uyum sürecini destekleyici nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.
- Suriyeli sığınmacı kadınların, mağdur edilmemesi için mücadele edilmelidir. Şanlıurfa'daki sığınmacı kadınların cinsel taciz, tecavüz ve buna benzer onur kırıcı muamele ile karşı karşıya kalmaması için gerekli olan önlemler alınmalı ve bürokratik kurumlar arasında iletişim kanalları aktif bir şekilde çalıştırılmalıdır.
- Şanlıurfa'da sığınmacıların suç ile ilişkilendirilmemesi ve oluşabilecek ön yargının önüne geçilmesi gerekmektedir. Şanlıurfa kent merkezinde oluşan güvenlik kaygıları giderilmeli ve sığınmacıların sanıldığı gibi fuhuş, hırsızlık ve kamu malına zarar suçlarının işlemedikleri anlatılmalıdır. Böylelikle göç

yorgunu olan Şanlıurfa'da önyargı ve nefret duygusunun oluşmaması için tüm paydaşların sorumluluk duygusu ile hareket etmelidir.

- Şanlıurfa'daki sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve resmi kurumlar, sığınmacı gençler ile Şanlıurfalı gençlerin kaynaştırılmasına yönelik plan ve politika üretmelidir. Bu amaçla oluşturulabilecek gençlik kampları yaygınlaştırılarak daha etkin hale getirilmelidir. Gençlerin, spor, sanat sosyo-kültürel ve eğitim kursları almaları sağlanmalıdır.
- Şanlıurfa yerel medyası, sığınmacıların yaşadığı zorlukları haber etmeyi ilke edinmelidir. Yerel basın Şanlıurfa'nın dinamiklerini medya ve iletişim stratejileri ile sığınmacılara aktarmalıdır. Şanlıurfa'nın tarihsel, kültürel, manevi, siyasal ve ekonomi yapısı başta olmak üzere birçok konuda sığınmacıları bilgilendirmelidir. .
- Şanlıurfa'daki yerel yönetimlerin bünyesinde "Göç ve Uyum Birimi'nin kurulması gerekmektedir. Bu birimde istihdam edilecek kişilerin, mülteci hukuku hakkında bilgisi, Kürtçe ve Arapça konuşabilme yeteneği şart koşulmalıdır.
- Kent konseyi bünyesinde sığınmacıların temsil edildiği çalışma grupları kurulmalıdır.
- Suriyeli sığınmacı çocukların çalıştırılması ve dilendirilmesinin önüne geçilmelidir. Bu konuda ağır cezai yaptırım uygulanma yolu tercih edilmelidir.
- Kira artışlarının nedeni ev sahipleri olduğu anlatılmalıdır. Suriyelilere karşı nefret söyleminin önüne geçilmesi gerekmektedir. Mülk sahibi ve Suriyeli kiracı arasında kira sözleşmesi imzalanması zorunlu hale getirilmeli ve bu konuda Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi birimlerinin bilgisi olmalıdır.
- Sığınmacı kadınların, para karşılığı evlendirilme ve fuhuş çetelerinin ağına düşmemesi için çalışmalar yapılmalıdır. Kamu görevlileri, kolluk güçleri bu konuda aktif çalışmalıdır.
- Şanlıurfa'ya Suriye'den ve Türkiye'deki diğer Kentlerden sığınmacı kabul edilmemelidir. Sığınmacı sayısının artması Şanlıurfa üzerinde hem kamusal hem de toplumsal sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlayacaktır.

- Suriyeli sığınmacıların yoğun bir şekilde kaldığı kentlerin üniversitelerinde “Göç ve İltica Bölümü” kurulması için YÖK’ün görüşü alınmalı ve Harran Üniversitesi bu konuda liderlik rolünü üstlenmelidir.
- Sosyal medyada sığınmacılara yönelik kin ve nefret duygularının oluşmasına ve toplumsal huzurun bozulması yol açan paylaşımlarda bulunan kişiler hakkında cezai yaptırımın uygulanması yoluna gidilmelidir.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (2002). *Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Abramova, S.U. (1979). İdeological, doctrinal, philosophical, religious and political aspects of The African slave trade. *The General History of Africa Studies Documents*, 2, 16-30.

Açık Toplum Vakfı. (2016). *Kayıp neslin eşiğinde*. İstanbul: Açık Toplum Vakfı Yayınları.

Açıkgöz, R. ve Günerigök, M. (2015). Türkiye’de zorunlu göç ve kentle uyum süreci: Muş örneği. A. Esen (ed.), *Disiplinlerarası göç ve göç politikaları sempozyumu* (ss. 327-356). İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi.

AFAD. (2013). *Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*. Ankara: AFAD Yayını.

Ağır, O. ve Sezik, M. (2015). Suriye’den Türkiye’ye yaşanan göç dalgasında kaynaklanan güvenlik sorunları. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 95-123.

Akdemir, S. (2000). Suriye’de etnik ve dini yapının siyasi Yapının oluşumdaki rolü. *Avrasya Dosyası Üç Aylık Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 201-237.

Akıncı, B, Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). An Assesment on process of adaptation: Migration and social acceptance. *The Journal of Migration Studies*, 1(2), 58-83

Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 16-29.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürler arası iletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.

Altun, U., ve Görel, Ö. (2016). *Sığınmacılar ve mülteciler raporu*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

Altundeğer, N. ve Yılmaz, E. (2016). İç savaştan bölgesel istikrarsızlığa: Suriye krizinin Türkiye'ye etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 289-301.

Apak, H. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Kentle Uyumları: *Mardin Örneği*. *Mukaddime*, 5(2), 53-70

Apak, H. (2015). Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentiler: Mardin örneği. *Birey ve Toplum*, 5(9), 125-142.

Ataman, M. (2012). *Suriye'de İktidar Mücadelesi: Baas Rejimi, Toplumsal Talepler ve Uluslararası Toplum*. İstanbul: SETA Yayınları.

Atasoy, A. ve Demir, H. (2015). Suriyeli sığınmacıların Kırıkhan'a (HATAY) etkileri. *Uluslararası Sosyoloji Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 457-470.

Aykaç, M. ve Yertüm, U. (2017). Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına. *Sosyal Siyaset Konferansları*, 70(1),1-29.

Bakewell, O. (2015). Some Reflections on Structure and Agency in Migration Theory. *The Journal of Migration Studies*, 1(2), 188-218.

Baklacioğlu, N.Ö. (2015). Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçlerde sayılar, koşullar ve tartışmalar. M.M. Erdoğan ve A. Kayan (Ed.), *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'de göçler* (ss. 193-220). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Barkın, E. (2014). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 1(1), 330-360.

Başak, C. (2011). *Sığınmacılar ve yasa dışı göçmenler*. Ankara: İçişleri Bakanlığı yayınları.

BİLGESAM. (2015). *Irak ve Suriye'deki gelişmelerin Türkiye'ye etkileri*. İstanbul: BİLGESAM Yayını.

Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 60-80.

Canyurt, D. (2015). Suriye gelişmeleri sonrası Suriyeli mülteciler: Türkiye'de riskler. *Akademik Bakış Dergisi*, 48, 127-146.

Carmon, N. (1996). Immigration and integration in post- industrial societies quantitative and qualitative analyses. N. Carmon (ed.), *Theoretical Analyses and Policy- Related Research* (pp.13-30). New York.

Castles, S., Haas, H., ve Miller, M.J. (2008). *The Age of Migration International Population Movements in the Modern World*. New York: Palgrave Macmillan.

Clack, G. (1999). A Brief history of The United States. *United States Information Agency*,7(1), 1-81.

CNN Türk. (11 Aralık 2018). Cumhurbaşkanı Erdoğan Güney Afrika’da Konuştu. <https://www.cnnturk.com/turkiye/son-dakika-cumhurbaskani-erdogan-guney-afrikada-konusuyor> adresinden edinilmiştir.

Crisp, J. (2004). *The Local integration an local settlement of refugees: A conceptual and Hhstorical analysis*. Cenevre: UNCHR.

Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 68-91.

Çakıllı, M. (2016). Türkiye’de mültecilerin ve sığınmacıların sağlık hakkı. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(3), 131-154.

Çakır, S. (2011). Türkiye’de göç kentleşme gecekondü sorunu üretilen politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 210-222.

Çapan, F. ve Güvenç, B. (2017). Kavimler göçü ve Batı Roma İmparatorluğunun çöküşü. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6(18), 629-640.

Çavuşoğlu, H. (2007). Yugoslavya-Makedonya topraklarından Türkiye'ye göçler ve nedenleri. *Bilig*, 41, 123-154.

Çiçeksöğüt, A. (2017). Uluslararası göç hukuku perspektifinde yerinden edilmiş Suriyelilerin Türkiye'deki statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6 (2), 1-20.

Çimen, L.K. ve Quadır, S.E. (2018). Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili tutumlarının sivil katılımları bağlamında incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1251-1273.

Çolak, F. (2013). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye göç hareketi (1950-1951). *Tarih Okulu*, 14, 113-145.

Demir, M., Çelik, A., ve Uluç, V. (2017). *Suriyeli Sığınmacılar: Şanlıurfa Üzerine Bir İnceleme (Sorunlar, Algılar ve Beklentiler)*. Konya: Çizgi Kitapevi.

Demirbaş, F. ve Kaya, Ö. (2016). Türkiye Sosyo- ekonomisinde Suriyeliler. *Boğaziçi Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Merkezi Öğrencisi Forumu Bülteni*, (5)2, 61-64.

Develi, E.S. (2017). 21.Yüzyılda göç olgusu: uluslararası göç teorilerinin ekonomi politiği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (1),1343-1353.

Dickens, W. and Lang, K. (1984). A test of dual labor market theory. *National Bureau of Economic Research*, 75(4), 1-38.

Dilek, B.S. (2018). *Suriyeli göçü*. Ankara: Kripto Yayınları.

Dişbudak, C., Akgün, G. ve Balmumcu, Ö. (2012). Göçmenlerin Türkiye’de yaşamaya devam etme kararlarının Sosyo-ekonomi belirleyenleri: 1989 Bulgaristan göçmenleri örneği. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1-10.

Dost, S. (2014). Ulusal ve uluslararası mevzuat çerçevesinde ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların hukuki durumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 27-69.

DPT. (2008). *Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-200)*. Ankara: DPT Yayınları.

Ekici, S. Ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22.

Emgili, F. (2014). Türk-Yunan nüfus mübadelesinin Türkiye Cumhuriyeti’nin milli iktisadının oluşumunda etkisi. *TSA*, 3(180), 105-121.

Emin, M.N. (2016). *Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları*. İstanbul: SETA Yayınları.

Erdem, B. (2017). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sosyal, siyasal ve vatandaşlık hukuku bakımından Türkiye’deki durumları. *Public and Private International Law Bulletin*, 37(2), 332-351.

Erdoğan, M.M. (2015). Türkiye’ye kitlesel göçlerde son ve dev dalga: Suriyeliler. M.M. Erdoğan ve A. Kayan (Ed.), *Türkiye’nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye’de göçler* (ss. 317-347). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, M.M. (2017). *Kopuştan uyuma kent mültecileri*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği.

Erdoğan, M.M. (2018a). *Türkiye'deki Suriyeliler toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, M.M. (2018b). *Suriyeliler barometresi: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çevresi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ergüven, N. ve Özturanlı, B. (2013). Uluslararası mülteciler hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), 1007-1061.

Erol, M. Ve Oya, G. (2014). Göç krizi ve göç krizine müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.

Ertekin, M. and Dural, B. (2013). International migration movements in the waves of globalization. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 10, 46-66.

Euronews. (30 Mayıs 2019). Türkiye'de İşyeri Açan Suriyeliler 100 Bin Kişiye İstihdam Sağlıyor. <https://tr.euronews.com/2018/09/26/turkiye-de-isyeri-acan-suriyeliler-100-bin-kisiye-istihdam-sagliyor> adresinden edinilmiştir.

Everett, K.L. (2016). *Towards a measurement of social cohesion for Africa*. New York: UNDP.

Fielden, A. (2008). *Local Integration: an Under-Reported Solution to Protracted Refugee Situation*. Cenevre: UNCHR.

Gaziantep Kent Konseyi. (2014). *Gaziantep'te Yaşayan Suriyelilere İlişkin Rapor*. Gaziantep.

Güçtürk, S. (2015). Anadolu ve Balkanlara Romanların Göçü. M.M. Erdoğan ve A. Kayan (Ed.), *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'de göçler* (ss. 296-314). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Güçtürk, Y. (2014). *Suriye'deki iç savaşın insan hakları boyutu*. İstanbul: SETA Yayınları.

Güleryüz, N.G. (2015). Geçmişten günümüze Yahudi göçü. M.M. Erdoğan ve A. Kayan (Ed.), *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'de göçler* (ss. 49-73). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Güllüpnar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi- politigi ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*,(2) 4, 53-84.

Günay, E., Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*,15(2), 37-60.

HAYATA DESTEK. (2016). *İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu*. İstanbul: HAYATA DESTEK Yayınları.

HÜNEE. (2006). *Türkiye, Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*. Ankara: HÜNEE Yayınları.

Hürriyet Gazetesi. (19 Nisan 2019). Prof. Dr. Erdoğan: Türkiye’de Günde 395 Suriyeli Bebek Dünyaya Geliyor. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiyede-gunde-395-suriyeli-bebek-dunyaya-geliyor-40997551> adresinden edinilmiştir.

IOM. (2016). *Integration and social cohesion: Elements for repaing the benefits of migration*. Cenova: IOM.

IOM. (2018). *World Migration Report 2018*. Cenova: IOM.

İçduygu, A., Erder, S., ve Gençkaya, F. (2014). *Türkiye’nin uluslararası göç Politikaları, 1923-2023:ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere*. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.

İçduygu, A., ve Sirkeci, İ. (1999). *Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde göç hareketleri, 75 yılda köylerden şehirlere*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

İltica ve Göç Araştırma Merkezi. (30Eylül 2018). Ulusal Mevzuat. <https://www.igamder.org/belgelerimiz/ulusal-mevzuat-2/> adresinden edinilmiştir.

Jacobsen. K. (2001). *The Forgetting solution: Local integration for refugees in developing countries*. Cenevre: UNCHR.

Jonsson, G. (2010). *The Environmental factor in migration dynamics a review of African case studies*. Oxford: University of Oxford.

KADEM. (2015). *Gaziantep’teki sığınmacı kadınlara ve ailelerine yönelik sosyal uyum araştırma raporu*. İstanbul: KADEM Yayınları.

Kale, B. (2015). Zorunlu Göçün 19.Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki etkileri. M.M. Erdoğan ve A. Kayan (Ed.), *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'de göçler* (ss. 156-169). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Karasu, M.A. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 997-1016.

Karasu, M.A. (2017). Göç ve uyum sorunu. A. Yatkın (ed.), *Uluslararası göç ve mülteci sorunun çözümünde kamu yönetiminin rolü* (ss. 631-649). Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Karasu, M.A. (2018a). Türkiye'ye yönelik dış göçler, Suriyeli sığınmacı göçü ve etkileri. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 14(1), 21-41.

Karasu, M.A. (2018b). Son Dış Göç: Suriyeli sığınmacı göçünün gelişimi ve toplumsal etkileri. A. Mengi ve D. İşçioğlu (ed.), *Kentsel politikalar* (ss. 155-170). Ankara: Palme Yayıncılık.

Karasu, M.A. (2018c). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların kentlerde neden oldukları güvenlik etkileri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36(2), 51-73.

Karasu, M.A. (2018d). Suç Korkusu, Göç ve Suriyeli Sığınmacılar: Şanlıurfa Örneği. *Uluslararası Yönetim Akademi Dergisi*, 1(3),332-347

Karpat, H.K. (2017). *Osmanlı'dan günümüze etnik yapılanma ve göçler*. Çev. Bahar Tırnakçı. İstanbul: Timaş Yayınları.

Kaya, A. (2015). Türkiye'de Çerkesler. M.M. Erdoğan ve A. Kayan (Ed.), *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'de göçler* (ss. 165-151). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, İ., ve Eren, E.Y. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu*. İstanbul: SETA Yayınları.

Kaya, M. (2003). Beyin göçü erozyonu. *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 5(2), 1-4.

Kaya, M. (2017). *Türkiye'deki Suriyeliler: iç içe geçişler ve karşılaşmalar*. İstanbul: Hiperyayın.

Kaymaz, T. and Kadkoy, O. (2016). Syrian in Turkey: The economics of integration. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, 3(7) 1-9.

Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). Suriye savaşı nedeniyle yaşayan göçün ekonomik ve Sosyo kültürel etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.

Kesinkaya, V. (2010). *Mültecilerin hukuki durumuna ilişkin sözleşme ve Türkiye* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı: Ankara.

KIDS RIGHTS. (2018). *The widening education gap for Syrian refugee children*. Amsterdam: KidsRights Foundation.

Kirişçi, K. (2014). *Misafırlığın ötesine geçerken: Türkiye'nin "Suriyeli mülteciler" sınavı*. Ankara: Brooking Enstitüsü ve USAK Yayını.

Kirişçi, K. ve Karaca, S. (2015). Hoşgörü ve çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye yönelen kitlesel mülteci akınları. M.M. Erdoğan ve A. Kayan (Ed.), *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'de göçler* (ss. 296-314). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Koç, M., Görücü, İ. ve Akbıyık, N. (2015). Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 63-93.

Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 163-184.

KONDA. (2016). *Suriyeli Sığınmacılara Bakış Raporu*. İstanbul: KONDA.

Kumaş, H. Ve Çağlar, A. (2017). Tabakalı işgücü teorisine göre Türkiye'de özel hizmet sektöründe istihdam kalitesi. *Industrial and Human Resources Journal*, 9(1), 49-86.

Kurekova, L. (2011). *Theories of migration: Conceptual review and empirical testing in the context of the EU east west flows*. London: University College London.

Lordoğlu, K. ve Aslan, M. (2016). En fazla Suriyeli göçmen alan beş kentin emek piyasalarında değişimi: 2011-2014. *Çalışma ve Toplum*, 2(2), 189-808.

Macar, E. (2003). *Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi*. İstanbul: İletişim Yayınevi.

Massey, D.S. (1999). Why does immigration occur? A theoretical synthesis. C. Hirschman., P. Kasinitz ve J. De Wind (ed.), *The handbook of international migration: The American experience*, (pp. 34-52), New York: Russell Sage Foundation.

Massey, D.S. (2016). Göç kuramlarında kayıp halka. *Göç Dergisi*, 3(2), 143-165.

Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A. Pellgrino, A. ve Taylor, J.E. (2014). *Uluslararası göç kavramlarının bir değerlendirilmesi*. *Göç Dergisi*, 1(1), 11-46.

MAZLUM-DER. (2014). *Gaziantep'te Suriyelilere yönelik saldırılar ve toplumsal nefretin sebeplerinin analizine dair rapor*. İstanbul: MAZLUM-DER Yayını.

Memiş, H. (2015). İç savaş nedeniyle Kilis'te yaşayan Suriyelilerin oluşturduğu Sosyo-ekonomik algılar üzerine bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(52), 100-114.

NTV. (13 Nisan 2019). Suriye 7 Yılda İç Savaşla Nasıl Çöktü. <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/suriye-7-yilda-ic-savasla-nasil-coktu,tGPr84l3cEGDddZuMj3yA> adresinden edinilmiştir.

O'reilly, K. (2015). Migration theories: *A critical overview*. A. Triandafyllidou (ed.), Routledge Handbook of immigration and refugee studies,(25-33), Oxford: Routledge.

ORSAM. (2014). *Suriye'ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu*. Ankara: ORSAM Yayını.

ORSAM. (2015a). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*. Ankara: ORSAM Yayını.

ORSAM. (2015b). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme*. Ankara: ORSAM Yayını.

Öz, C.S. ve Bulut, E. (2013). The Status of Seasonal Agricultural Works in Turkish Legislation. *Labour World*, 1(1), 11-35.

Özbay, F., ve Yücel, B. (2001). *Türkiye'de göç hareketleri, devlet politikaları ve demografik yapı*. Ankara: HÜNEE Yayını.

Özcan, E. (2017). Çağdaş Göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat Dergisi*, (2)4, 183-215.

Özdemir, M. (2008). *Türkiye'deki iç göç olgusu, nedenleri ve Çorlu örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Edirne.

Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişme*. Bursa: Ekim Kitapevi.

Paksoy, H.M., Koçarslan, H., Kılınç, E. ve Tunç, A. (2015). Suriyelilerin ekonomik etkisi: Kilis örneği. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 143-173.

Palat, M. (2014). Avrupa'ya Türk göçü: Almanya örneği. *Göç Dergisi*, 1(1), 47-56.

Reçber, K. ve Ayhan, V. (2013). Türkiye ile Suriye arasındaki krizin Hatay bölgesi üzerindeki etkileri. *Alternatif Politika*, 5(3), 327-340.

Resmi Gazete, *Geçici Koruma Yönetmeliği*, 22 Ekim 2014.

Resmi Gazete, *Türkiye'ye İltica Eden ya da Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*, 30 Kasım 1994.

Resmi Gazete, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, 11 Nisan 2013.

Ritzen, J., and Woolcock, M. (2000). Social cohesion, public policy and economic growth: Implications for countries in transition. Washington, DC: The World Bank.

Rohwerder, B. (2018). Syrian refugee women, girls and people with disabilities in Turkey. *Knowledge, Evidence and Learning for Development*, 5(4), 1-23.

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Türkiyat Araştırmaları*, (5)1, 34-44.

Sayın, Y., Uslanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye örneği. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.

Schiefer, D. and Noll, J.V.(2016). The Essentials of social cohesion: A literature review. *Springer*, 127(1), 1-32.

Seyidoğlu, H. (2016). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. İstanbul: Kayhan Matbaacılık.

Sputniknews. (29 Mayıs 2019). Cimer: 27bin 930 Suriyeli alışma İzni Aldı. <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201812171036658827-binlerce-suriyeli-calisma-izni-aldi-/> adresinden edinilmiştir.

Stark, O. and Bloom, D.E. (1985). The New Economics of Labor Migration. *The American Economic Review*, 75(2), 173-178.

Sünbül, N. (2017). Eski Mezopotamya tarihinde Sami göçleri. O. Köse (ed.), *Geçmişten günümüze göç I* (ss. 63-73). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.

Şahin, H.A. (2017). Eski Çağlardan Orta Asya'dan Ön Asya'ya yapılan göçler. O. Köse (ed.), *Geçmişten günümüze göç I* (ss. 73-86). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.

Şener, B. (2017). Soğuk savaş sonrası dönemde uluslararası göç olgusu ve ulusal güvenlik üzerindeki etkileri üzerine bir değerlendirme. *Güvenlik Bilimler Dergisi*, 6(1), 1-631.

Şenişik, P. (2016). 1923 Turkish - Greek Population Change: Modern State Practices and Changing Identities in Early Republican Era. *Studies of The Ottoman Domain*, 6(10), 83-119.

Şirin, R.S., and Şirin L.R. (2015). *The educational and mental health needs of Syrian refugee children*. Washington, DC: Migration Policy Institute.

Taşdemir, H. (2016). Suriyeli mülteciler ve uluslararası hukuk. F. Taşdemir (ed.), *Suriye: Çatışma ve Uluslararası Hukuk* (ss.339-368). Ankara: Nobel Yayınevi.

Taştekin, F. (2016). *Suriye: Yıkıl git diren kal*. İstanbul: İletişim Yayınları

TBMM. (2018). *İnsan hakları inceleme komisyonu mülteci hakları alt komisyonu: Göç ve uyum raporu*. Ankara: TBMM.

Tekin, F. (2011). Kültürel Travma Olarak Zorunlu Göç. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 25, 91-100.

Topçuoğlu, R.A. (2016). Düzensiz göç: küreselleşmede kısıtlanan insan hareketliliği. N.A.Ş. Öner (ed.), *Küreselleşme çağında göç, kavramlar ve tartışmalar* (ss. 501-518). İstanbul: İletişim Yayınları.

TÜİK. (19 Nisan 2019). Yabancılara Konut Satışı. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1056 adresinden edinilmiştir.

TÜİK. (25 Nisan 2019). Şanlıurfa istatistiksel Tablolar ve Dinamik Sorgulama. <https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr> adresinden edinilmiştir.

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği. (25 Ağustos 2018). Hangi Ülkede Ne Kadar Mülteci Var. <https://www.umhd.org.tr/2018/03/hangi-ulkede-ne-kadar-multeci-var/> adresinden edinilmiştir.

Ulutaş, Ç.Ü., ve Kalfa, A. (2009). Göçün kadınlaşması ve göçmen kadınların örgütlenme deneyimleri. *Fe Dergi*, 1 (2), 13-28.

Ulutaş, U., Kanat, K.B., ve Acun, A. (2015). *Sınırları aşan kriz: Suriye*. İstanbul: SETA Yayınları.

UTSAM. (2012). *Küresel göç ve fırsatçılırları: Türkiye’de yasadışı göçmenler ve göçmen kaçakçılırları*. Ankara: UTSAM.

Uzun, A. (2015). Günümüzün sosyal ve ekonomik sorunu olan Suriyelilerin mülteci ve ekonomi hukuku bakımından değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, (1)1, 106-120.

Ünal, S. (2014). Türkiye’nin beklenmedik konukları: “öteki” bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *ZFWT*, 6(3), 65-89.

Yakut, K. (2015). Kırım Tatarları ve Nogayların Osmanlı İmparatorluğu’na göçleri. M.M. Erdoğan ve A. Kayan (Ed.), *Türkiye’nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye’de göçler* (ss. 121-132). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yalçinkaya, M.H. (2017). The effect of globalization on brain drain: Turkey. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 4 (14), 1646-1654.

Yavuz, Ö. Ve Mızrak, S. (2016). Acil durumlarda okul çağındaki çocukların eğitimi: Suriyeli mülteciler örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175-199.

Yıldırımöğlu, H. (2005). Uluslararası emek göçü: Almanya'ya Türk emek göçü. *İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 8(2), 1-24.

Yıldız, Ö. (2013). Türkiye kamplarında Suriyeli sığınmacılar: Sorunlar, beklentiler, Türkiye ve gelecek algısı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 141-169.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Turkish Studies*, 9(2),1685-1704.

Yüceol, H.M. (2011). Türkiye'de İllerarası işsizlik oranı farklılıkları, göç ve ekonomik kalkınma. *Sosyo-Ekonomi Dergisi*,15(15), 30-54.

Yüceşahin, M.M. ve Özgür, E.M. (2006). Türkiye'nin Güneydoğusunda nüfusun zorunlu yerinden oluşu: Süreçler ve mekânsal örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(2), 15-35.

EKLER

EK-1:T.C ŞANLIURFA VALİLİĞİ ANKET İZİN KARARI

T.C. ŞANLIURFA VALİLİĞİ İl Emniyet Müdürlüğü

Sayı : 81865735-33668-(81380)-2019/135
Konu : Anket Çalışması Hk.
(Uğur KARAMAN)

.../03/2019

ŞANLIURFA VALİLİĞİNE (İl Yazı İşleri Müdürlüğü)

İlgi: Şanlıurfa Valiliğinin 05/03/2019 tarih ve 11273 sayılı havaleli dilekçe yazısı.

İlgi sayılı yazı ile Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Uğur KARAMAN'ın Doç. Dr. Mithat Arman KARASU danışmanlığında yürütmekte olduğu tez çalışması ile ilgili olarak anket yapacağı bildirilmiştir.

Belirtilen tarihler arasında Uğur KARAMAN (T.C:10085139366) isimli öğrenci tarafından yapılmak istenilen anket çalışması ile ilgili olarak Uğur KARAMAN isimli öğrenciye yapılan tebliğ-tebellüğ belgesi yazımız ekinde sunulmuş olup, Müdürlüğümüzde Emniyet ve Asayiş yönünden herhangi bir sakıncanın bulunmayacağını bilmesi hususunu;

Arz ederim.

İbrahim YILMAZ
İl Emniyet Müdürü a.
İl Emniyet Müdür Yardımcısı
2. Sınıf Emniyet Müdürü

Ekler :

Tebliğ-Tebellüğ Belgesi

15/03/2019 Büro Memuru Selçuk KANAR *SK*
16/03/2019 Büro A.V. Ertan MERT *EM*
19/03/2019 Şube. Müd. V. M. Emin TUNA *MT*

Mehmet BARSTUGAN
Evrak Kayıt Memuru

ŞANLIURFA VALİLİĞİ
TEBLİĞ

25 Mart 2019

Güvelik Şube Müdürlüğü /Şanlıurfa
Öğrenci Faaliyetleri Büro Amirliği

Ayrıntılı Bilgi : 356108
Tel:414 313 00 00-41 60

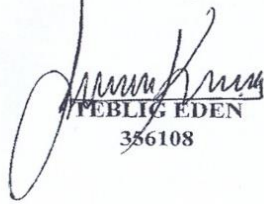
TEBLİĞ TEBELLÜĞ BELGESİ

Şanlıurfa Valiliğinin 05/03/2019 tarih ve 11273 havale sayılı Anket Çalışması konulu yazısında Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi 175232001 numaralı Uğur KARAMAN'ın Doç. Dr. Mithat Arman KARASU'nun danışmanlığında "Şanlıurfa'daki Suriyeli Sığınmacıların Neden Oldukları Toplumsal Etkiler ve Çözüm Önerileri" konulu tez çalışması kapsamında Şanlıurfa il merkezinde yer alan Karaköprü, Eyyübiye ve Haliliye ilçe belediye sınırlarında kalan 18 yaşını doldurmuş yerel halk ve Suriyeli sığınmacıların dahil olduğu anket çalışması ile ilgili olarak;

Şanlıurfa il merkezinde yer alan Karaköprü, Eyyübiye ve Haliliye ilçe belediye sınırlarında 01.04.2019 – 28.04.2019 tarihleri arasında anket çalışması yapmak için Şube Müdürlüğümüze müracaat etmiş bulunmaktasınız.

Buna göre;

- 1- Yukarıda belirtilen tarihler arasında ve belirtilen adreslerde gündüz saatlerinde (08.00-17.00) saatleri arasında belirtilen anket çalışmasının yapılması,
- 2- Anket çalışması yaparken herhangi bir baskı, zorlama yapılmayacağı, kalabalık oluşturulmayacağı, vatandaşla tartışmaya ve sürtüşmeye girilmeyeceği, belirtilen anket çalışması dışında herhangi bir faaliyet vb. propaganda yapılmayacağı,
- 3- Anket çalışması işleminin Uğur KARAMAN isimli şahıs dışında herhangi bir kişi veya kişilerce yapılmayacağı,
- 4- Kanunlara aykırı herhangi bir durumunun tespiti ve şikâyet halinde yasalar çerçevesinde işlem yapılacağı ile ilgili hususlar tarafınıza tebliğ edildiği imzamlı tebliğ ederim. 19.03.2019 Saat: 11.50

TEBLİĞ EDEN
356108

Hazirun
362701

TEBELLÜĞ EDEN
Uğur KARAMAN
Anket Çalışması Yapan

EK-2: SURIYELİ SİĞİNMACI ANKET FORMU

Değerli katılımcı,

Bu çalışmanın konusu ‘‘Şanlıurfa’daki Suriyeli Sığınmacıların Neden Oldukları Toplumsal Etkiler ve Çözüm Önerileri’ ’dir. Çalışma esas olarak, Suriyeli sığınmacıların Şanlıurfa’da ortaya çıkardığı sorunları belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

Sorulara verilen cevaplarda ve ilgili ifadelerde katılımda samimi olunması gerek araştırmanın doğruluğu gerekse geçerliliği açısından oldukça önemlidir. Vereceğiniz cevaplar Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlamakta olduğum ‘‘Şanlıurfa’daki Suriyeli Sığınmacıların Neden Oldukları Toplumsal Etkiler ve Çözüm Önerileri’ adlı yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Bundan dolayı bilgileriniz tamamen akademik amaç için kullanılacak ve herhangi bir kurum ile paylaşılmayacaktır.

Göstermiş olduğunuz gerek anlayış gerekse destek için teşekkür ederim.

Uğur KARAMAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1.Cinsiyetiniz:

[1] Kadın

[2] Erkek

2. Yaşınız:

[1] 18-24

[2] 25-34

[3] 35-44

[4] 45-54

[5] 55-64

[6] 65 ve üzeri

3. Medeni durumunuz:

[1] Evli

[2] Bekâr

[3] Dul

4. Öğrenim durumunuz:

[1] Okur-yazar

[2] İlköğretim

[3] Lise

[4] Ön lisans

[5] Lisans

[6] Okur-yazar değil

[7] Lisansüstü

5. Mesleğiniz Nedir:

- [1] Esnaf
- [2] Özel sektör çalışanı
- [3] Emekli
- [4] Ev kadını
- [5] Kamu sektörü çalışanı
- [6] İşsiz
- [7] Öğrenci
- [8] Diğer
- [9] Cevap yok

6. Gelir Düzeyiniz (Aylık-TL):

- [1] 500-1000
- [2] 1001- 1500
- [3] 1501- 2000
- [4] 2001- 25000
- [5] 2501-3000
- [6] 3001+

GÖÇÜN NEDENLERİ

7. Göç etme nedeniz nedir?

- [1] Can Güvenliği
- [2] Ekonomik Sıkıntı
- [3] Siyasal Baskı
- [4] Toplumsal Baskı
- [5] Diğer

8. Göç etme kararını nasıl aldınız?

- [1] Ailemle
- [2] Akrabalarımle
- [3] Arkadaşlarımla
- [4] Hemşerilerimle
- [5] Tek başına
- [6] Diğer

9. Kimlerle beraber göç ettiniz?

- [1] Ailemle
- [2] Akrabalarımle
- [3] Arkadaşlarımla
- [4] Hemşerilerimle
- [5] Tek başına

10. Şanlıurfa'ya göç etme nedeniniz?

- [1] Akrabalar olduğu için
- [2] İş imkânı olduğu için
- [3] Yakın olduğu için
- [4] Diğer

11. Ne zamandan beri Şanlıurfa'da ikamet ediyorsunuz?

- [1] 1-2 yıl
- [2] 2-3 yıl
- [3] 3-4 yıl
- [4] 4-5 yıl
- [5] 5yıl +

12. Öncelikli ihtiyacınız nedir?

- [1] Sağlık
- [2] Barınma
- [3] Gıda
- [4] Giyim
- [5] Eğitim
- [6] Güvenlik
- [7] İş
- [8] Diğer

TOPLUMSAL ETKİLER

13. Psikolojik yardım aldınız mı?

- [1] Evet
- [2] Hayır
- [3] Kararsızım

14. Şanlıurfalıların Suriyelilere karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- [1] Olumlu
- [2] Olumsuz
- [3] Kararsızım

15. Şanlıurfalılarla iletişimi engelleyen en önemli faktör nedir?

- [1] Dil
- [2] Kültür ve gelenek farklılıkları
- [3] Bireysel davranışlar
- [4] Medya
- [5] Sosyal dışlanma
- [6] Diğer

16. Şanlıurfa'daki kamu kurumlarının Suriyelilere karşı tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- [1] Olumlu
- [2] Olumsuz
- [3] Kararsızım

17. Türkçe öğrenmeye çalışıyor musunuz?

- [1] Evet
- [2] Hayır
- [3] Kararsızım

18. Çocuğunuzun Türk biriyle evlenmesini ister misiniz?

- [1] Evet
- [2] Hayır
- [3] Kararsızım

SURİYELİLERİN SORUN ALANLARI

19. Barınma ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun nedir?

- [1] Konutların niteliksiz olması
- [2] Birden fazla ailenin bir konutta yaşaması
- [3] Kira ücretlerinin yüksek olması
- [4] Diğer

20. Eğitim ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun?

- [1] Dil sorunu
- [2] Okullarda kayıt sorunu
- [3] Geçerli diploma sorunu
- [4] Materyal sıkıntısı
- [5] Diğer

21. Sağlık ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun nedir?

- [1] Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacağını bilmeme
- [2] İlaç ve tedavi için gerekli olan harcamayı yapamama
- [3] Karşı cinsten olan sağlık görevlisine şikâyetlerini rahat ifade edememe
- [4] BMMYK'nın anlaşmalı olduğu özel poliklinik ve hastanelerde ücretsiz tedavi olamama
- [5] Sağlık kontrollerini düzenli olarak yaptıramama
- [6] Diğer

22. Sosyal Uyum ile ilgili yaşadığınız en önemli sorun nedir?

- [1] Dil
- [2] Kültürel farklılık
- [3] Ayrımcılık
- [4] İşsizlik
- [5] Kamu hizmetlerine erişim sorunu
- [6] Barınma şartları
- [7] Diğer

SURİYEYE GERİ DÖNME EĞİLİMİ, HUKUKİ STATÜ ve VATANDAŞLIK

23. Suriye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?

- [1] Suriye'ye kesinlikle dönmem
- [2] Savaş biterse dönebilirim
- [3] Savaş devam etse de dönerim
- [4] Diğer

24. Türkiye'deki Hukuki Statünüzü biliyor musunuz?

[1] Evet

[2] Hayır

[3] Kararsızım

25. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olmak ister misiniz?

[1] Evet

[2] Hayır

[3] Kararsızım

26. Türkiye'nin yaptığı yardımlar yeterli mi?

[1] Evet

[2] Hayır

[3] Kararsızım

27. Şanlıurfa'da yaşayan gerek Suriyelilerle gerekse yerli halkla ilgili paylaşmak istediğiniz başka bir düşünceniz var mı?

--

EK-3: YEREL HALK ANKET FORMU

Değerli katılımcı,

Bu Çalışmanın konusu “Şanlıurfa’daki Suriyeli Sığınmacıların Neden Oldukları Toplumsal Etkiler ve Çözüm Önerileri” dir. Çalışma esas olarak, Suriyeli sığınmacıların Şanlıurfa’da ortaya çıkardığı sorunları belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

Sorulara verilen cevaplarda ve ilgili ifadelerde katılımda samimi olunması gerek araştırmanın doğruluğu gerekse geçerliliği açısından oldukça önemlidir. Vereceğiniz cevaplar Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlamakta olduğum “Şanlıurfa’daki Suriyeli Sığınmacıların Neden Oldukları Toplumsal Etkiler ve Çözüm Önerileri” adlı yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Bundan dolayı bilgileriniz tamamen akademik amaç için kullanılacak ve herhangi bir kurum ile paylaşılmayacaktır.

Göstermiş olduğunuz gerek anlayış gerekse destek için teşekkür ederim.

Uğur KARAMAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1.Cinsiyetiniz:

[1] Kadın

[2] Erkek

2. Yaşınız:

[1] 18-24

[2] 25-34

[3] 35-44

[4] 45-54

[5] 55-64

[6] 65 ve üzeri

3. Medeni durumunuz:

[1] Evli

[2] Bekâr

4. Öğrenim durumunuz:

[1] Okur-yazar

[2] İlköğretim

[3] Lise

[4] Ön lisans

[5] Lisans

[6] Lisansüstü

[7] Okur-yazar değil

5. Mesleğiniz Nedir:

- [1] Esnaf
- [2] Özel sektör çalışanı
- [3] Emekli
- [4] Ev kadını
- [5] Kamu sektörü çalışanı
- [6] İşsiz
- [7] Öğrenci
- [8] Diğer
- [9] Cevap yok

6. Gelir Düzeyiniz (Aylık-TL):

- [1] 0-1000
- [2] 1001-2000
- [3] 2001-3000
- [4] 3001+

TOPLUMSAL ETKİLER

7. Suriyelilere ilişkin kanaatinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi hangisi ifade eder?

- [1] Zulümden kaçan insanlardır
- [2] Ülkemizde misafirlerdir
- [3] Din kardeşlerimizdir
- [4] Bize yük olan insanlardır
- [5] Diğer

8. Suriyelilerle iletişimi engelleyen en önemli faktör nedir?

- [1] Dil
- [2] Kültür ve gelenek farklılıkları
- [3] Bireysel davranışlar
- [4] Medya
- [5] Diğer

9. Türkiye'nin Suriyelilere yaptığı yardımlar yeterli mi?

- [1] Evet
- [2] Hayır
- [3] Kararsızım

10. Suriyelilere yardımda bulundunuz mu?

- [1] Evet İse Ne yardımında bulundunuz?

- [2] Hayır

11. Siz çocuğunuzun Suriyeli biri ile evlenmesini tercih eder misiniz?

- [1] Evet
- [2] Hayır
- [3] Kararsızım

12. Şanlıurfa'daki Suriyelilere kültürel olarak benzemekte misiniz?

- [1] Evet
- [2] Hayır
- [3] Kararsızım

13. Suriyelilerin Şanlıurfa'ya uyum sağlayacağını düşünüyor musunuz?

[1] Evet

[2] Hayır

[3] Kararsızım

14. Şanlıurfalıların, Suriyelilere karşı tutumuna ilişkin kanaatinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi ifade eder?

[1] Şanlıurfalılar Suriyeli sığınmacılara kucak açmıştır

[2] Şanlıurfalılar Suriyeliler için elinden geleni yapmaktadır

[3] Şanlıurfalılar, Suriyelilere mesafeli davranmaktadır

[4] Diğer

15. Şanlıurfa'daki Suriyelilerin trafikte sorun oluşturduğunu düşünüyor musunuz?

[1] Evet

[2] Hayır

[3] Kararsızım

16. Şanlıurfa'daki Suriyelilerin birlikte kentteki dilenci sayısının arttığını düşünüyor musunuz?

[1] Evet

[2] Hayır

[3] Kararsızım

EKONOMİK ETKİLER

17. Şanlıurfa'daki Suriyelilerin kira ve ev fiyatlarını artırdığını düşünüyor musunuz?

[1] Evet

[2] Hayır

[3] Kararsızım

18. Şanhurfa'daki Suriyelilerin kamu hizmet yükünün artırdığını düşünüyor musunuz?

- [1] Evet
- [2] Hayır
- [3] Kararsızım

19.Şanhurfa'daki Suriyelilerin işsizliği artırdığını düşünüyor musunuz?

- [1] Evet
- [2] Hayır
- [3] Kararsızım

SİYASAL ETKİLER

20. Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?

- [1] Hiçbiri Türk vatandaşlığına alınmamalı
- [2] Belli bir süredir Türkiye'de yaşayanlar vatandaşlığa alınmalı
- [3] Sadece eğitilmiş kişiler vatandaşlığa alınmalı
- [4] Türkçe konuşabilenler vatandaşlığa alınmalı
- [5] Diğer

21. Suriyelilerin Eğitimi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?

- [1] Sadece Türkçe öğretilmelidir
- [2] Hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir
- [3] 12 yıllık zorunlu eğitimden ücretsiz yararlanabilmelidirler
- [4] Üniversite eğitimi de dâhil olmak üzere her türlü eğitim imkânından ücretsiz yararlanabilmeliler
- [5] Sadece mesleki eğitim alabilmeliler
- [6] Diğer

22. Suriyelilerin çalışma hakkı ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?

- [1] Kesinlikle çalışma izni verilmemeli
- [2] Belli işler için geçici çalışma izni verilmeli
- [3] Her türlü işte çalışmalarını için geçici çalışma izni verilmeli
- [4] Belli işlerde kalıcı çalışma izni verilmeli
- [5] Her türlü işte çalışma izni verilmeli
- [6] Diğer

23. Suriyelilerin Türkiye’de kalıcılığına ilişkin kanaatinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi ifade eder?

- [1] Artık Suriyeli sığınmacı kabul edilmemelidir
- [2] Sureli sığınmacılar savaş bittikten sonra ülkelerine gönderilmelidir
- [3] Suriyeli sığınmacılar savaş devam ediyor olsa bile ülkelerine geri gönderilmelidir
- [4] Sureli sığınmacılara sadece kamplarda barındırılmalıdır
- [5] Diğer

24.Şanlıurfa’da yaşayan gerek Suriyelilerle gerekse yerli halkla ilgili paylaşmak istediğiniz başka bir düşünceniz var mı?